

2011
2012

BEDRIJFSECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

*master in de toegepaste economische wetenschappen:
beleidsmanagement*

Masterproef

*Economische analyse van bereidheid tot betalen voor een
snelle behandeling van rechtzaken*

Promotor :
Prof. dr. Lode VERECK

Copromotor :
dr. Wim MARNEFFE

Samantha Bielen

*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de toegepaste
economische wetenschappen , afstudeerrichting beleidsmanagement*

2011
2012

BEDRIJFSECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

*master in de toegepaste economische wetenschappen:
beleidsmanagement*

Masterproef

*Economische analyse van bereidheid tot betalen voor een
snelle behandeling van rechtzaken*

Promotor :
Prof. dr. Lode VEREECK

Copromotor :
dr. Wim MARNEFFE

Samantha Bielen

*Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van master in de toegepaste
economische wetenschappen , afstudeerrichting beleidsmanagement*

Samenvatting

Justitie heeft het reeds decennia hard te verduren. Het vertrouwen van de burger in het gerechtelijke apparaat neemt gestaag af, mede als gevolg van de gerechtelijke achterstand waarmee de Belgische rechtbanken te kampen hebben. Maar wat is gerechtelijke achterstand? In de literatuur vinden we verschillende definities terug die niet altijd kijken naar dezelfde fase(n) van de rechtsprocedure en bovendien andere termijnen toepassen. Dit maakt het moeilijk de omvang van het probleem consistent in kaart te brengen. De meeste auteurs komen echter tot de conclusie dat de achterstand het grootst is bij de Hoven van Beroep en de Rechtbanken van Eerste Aanleg. Bovendien is het probleem vooral aanwezig in het Brusselse rechtsgebied. Als we kijken naar de statistische achterstand, die aangeeft of de achterstand bij een bepaald rechtscollege al dan niet toeneemt, zien we dat de achterstand bij de Vrederechters en Rechtbanken van Eerste Aanleg nog steeds toeneemt.

Gerechtelijke achterstand is een fenomeen dat de rechtszekerheid van de burger ondermijnt wanneer het een ontoelaatbare omvang aanneemt. De rechtsonzekerheid en vele andere negatieve gevolgen die de achterstand met zich meebrengt, tonen aan dat het wegwerken van de achterstand bij onze rechtbanken een hoogdringende noodzaak is. Het aanpakken van de traagheid van Justitie kwam in de jaren negentig van de vorige eeuw in een stroomversnelling terecht. De meeste maatregelen houden een (tijdelijke) toename in van het rechtbankpersoneel of een aanpassing van de rechtsprocedure.

Het recht op de behandeling van rechtszaken binnen een redelijke termijn (opgenomen in het EVRM) wordt in gevaar gebracht door de gerechtelijke achterstand. Maar wat is die redelijke termijn? We maken een onderscheid tussen de juridische en economische bepaling ervan. Vanuit juridisch oogpunt zal de rechter *in concreto* oordelen wat de redelijke termijn is in een bepaalde rechtszaak, waarbij hij het rechtszekerheids- en zorgvuldigheidsbeginsel tegen elkaar afweegt. Voor de economische bepaling van de redelijke termijn werd voor deze masterproef een model ontwikkeld dat de economisch optimale termijn bepaalt door de kosten (wachtkosten voor de rechtzoekende) en baten (het vermijden van de negatieve gevolgen van een slechte beslissing van de rechter) van de wachttijd tegen elkaar af te wegen.

De essentie van het praktijkonderzoek van deze masterproef is het waarderen van de wachtkosten die de burger als gevolg van de wachttijd van rechtszaken ervaart. Dit maakt het mogelijk een kosten-batenanalyse van beleidsmaatregelen uit te voeren. Omdat tijd voor rechtszaken geen marktprijs heeft, gaan we de waarde van de wachtkosten na aan de hand van de betalingsbereidheid. Dit werd voor de wachttijd van rechtszaken nog nooit eerder gedaan. Om stated preference afwijkingen door het gebruik van een bepaalde methodiek op te sporen, gebruiken we twee verschillende methoden: de betaalkaart en het keuze experiment.

Aan de hand van een enquête werden gegevens van 289 respondenten verzameld, die geanalyseerd worden aan de hand van verschillende econometrische modellen. Volgende onafhankelijke variabelen vertoonden een significante impact op de betalingsbereidheid: het aantal meegemaakte rechtszaken,

de kost van de laatste rechtszaak, het hoogste diploma van de respondent, de rechtbank die bevoegd was bij het laatste geschil, de leeftijd van de respondent en de wachttijd van de laatste rechtszaak. Het geslacht van de respondent, het aantal gewonnen rechtszaken en het aantal zelf ingeleide zaken zijn variabelen die geen significante impact vertoonden op de betalingsbereidheid.

De resultaten van de betaalkaart aan de hand van OLS- en maximum likelihood-regressies kwamen sterk overeen. Opvallend is dat de betalingsbereidheid in sterke mate afhangt van de kost van de laatste rechtszaak. Tegen de verwachtingen in is de betalingsbereidheid lager wanneer men reeds betrokken was bij een of meer rechtszaken. Dit kan mogelijk verklaard worden door het feit dat de respondenten uit onze steekproef betrokken waren bij rechtszaken met een relatief korte wachttijd. De opleiding en leeftijd van de respondent geven geen eenduidig rechtlijnig verband met de betalingsbereidheid. Opvallend is wel dat mensen met een master diploma minder bereid zijn te betalen dan de respondenten met een lagere opleiding. De jongste respondenten (onder de 20 jaar) hebben de laagste bereidheid tot betalen, terwijl jongeren tussen de 21 en 25 jaar het meest willen betalen om de wachttijd te verminderen.

De resultaten van de multinomiaal logit regressie wijken soms af van de voorgaande conclusies. Bij dit model is het verband met het aantal meegemaakte rechtszaken niet rechtlijnig: de betalingsbereidheid ten opzichte van respondenten die nog geen rechtszaak meemaakten is lager voor degenen met één rechtszaak, maar hoger voor degenen met meer dan één rechtszaak. De kost van de laatst meegemaakte rechtszaak vertoont wel opnieuw een positief verband met de betalingsbereidheid. De lengte van de wachttijd toont bij deze regressie dan weer een verschillend verband in vergelijking met de voorgaande regressies: hoe langer men moet wachten, hoe hoger de betalingsbereidheid. Tot slot waarderen de jongste respondenten volgens dit model de waarde van de wachttijd van rechtszaken het hoogst.

De betalingsbereidheid van de burger voor de vermindering van de wachttijd van rechtszaken bekomen aan de hand van de betaalkaart bedragen volgens de OLS- en maximum likelihood respectievelijk 86,704 en 75,374 euro per maand. Aan de hand van de gegevens van het keuze experiment schat de multinomiaal logit regressie de betalingsbereidheid op 92,235 euro per maand. Die resultaten liggen relatief dicht bij elkaar, maar omdat de impact van de onafhankelijke variabelen op de betalingsbereidheid verschillend is, kan niet uitgesloten worden dat deze gelijkens eerder toevallig is. Dat verschil in impact van de onafhankelijke variabelen is onder andere te wijten aan een verschil in significantie van de variabelen. Er is dus verder onderzoek vereist vertrekkende van dit onderzoek, waarbij het aantal respondenten best wordt uitgebreid zodat elke subgroep genoeg observaties bevat.

Woord vooraf

Deze masterproef vormt het sluitstuk van mijn masteropleiding in de Toegepaste Economische Wetenschappen, met als afstudeerrichting beleidsmanagement. Met een onderzoek naar de betalingsbereidheid voor snelle(re) rechtszaken was het mogelijk mijn belangstelling voor beleidsmanagement en het juridische aspect ervan te combineren.

Het opstellen van deze thesis was echter niet mogelijk geweest zonder de steun van een aantal mensen. Ik maak van deze gelegenheid gebruik om hen te bedanken.

Eerst en vooral wil ik mijn naaste omgeving bedanken voor de steun en kansen die ze mij geven. Daarnaast gaat mijn oprechte dank uit naar mijn promotor Prof. dr. Lode Vereeck en copromotor dr. Wim Marneffe voor hun goede raad en ondersteuning.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Woord vooraf	3
Inhoudsopgave	4
Lijst met figuren.....	7
Lijst met tabellen	8
Hoofdstuk 1: Onderzoeksplan.....	11
1.1.Probleemstelling	11
1.2.Onderzoeksvragen	11
1.2.1.Centrale onderzoeksvraag	11
1.2.2.Deelvragen	11
1.3.Planning	13
Hoofdstuk 2: Gerechtelijke achterstand	15
2.1.Definitie	15
2.2.Gevolgen	19
2.3.Oorzaken	21
2.3.1.Toename van het aantal rechtszaken	21
2.3.2.Verouderde organisatie	26
2.3.3.Tekort aan personele en materiële middelen	28
2.3.4.Partijen- en fixatietraagheid.....	30
2.3.5.Andere oorzaken	31
2.4.Oplossingen	33
2.4.1.Invoering afdwingbare procedurekalender en syntheseconclusies	33
2.4.2.Uitbreiding van het aantal magistraten.....	34
2.4.3.Alternatieve geschillenregelingen.....	36
2.4.4.Hervorming motiveringsplicht	37
2.4.5.Schaalvergroting	37
2.4.6.Goede praktijken.....	41
2.4.7.Informatisering van Justitie	42
2.4.8.Andere oplossingen	43
2.4.9.Samenvattende tabel	43
2.5.Omvang	45
2.5.1.Nood aan werklastmeting	45
2.5.2.Omvang gerechtelijke achterstand.....	47

Hoofdstuk 3: De redelijke termijn	67
3.1.Juridische bepaling van de redelijke termijn	67
3.1.1.Oorsprong redelijke termijn beginsel.....	67
3.1.2.Tijdsbepalingen in het recht.....	68
3.1.3.Beoordeling van de redelijke termijn.....	69
3.2.Economische bepaling van redelijke termijn	72
3.2.1.Bepalen van optimale termijn	72
3.2.2.Bepalen van optimale termijn bij gerechtelijke achterstand.....	75
Hoofdstuk 4: Betalingsbereidheid voor tijd	77
4.1.Revealed preference methoden.....	77
4.2.Stated preference methoden	79
4.2.1.Directe elicitatie methoden	80
4.2.2.Dichotome keuze methode	81
4.2.3.Betaalkaart methode.....	81
4.2.3.Keuze experiment methode	82
4.2.5.Voor- en nadelen.....	83
4.3.Opbouw betaalkaart	84
4.4.Opbouw keuze experiment	85
Hoofdstuk 5: Resultaten praktijkonderzoek	87
5.1.Regressieanalyse	87
5.1.1.Aard en doel	87
5.1.2.Econometrische modellen	88
5.2.Resultaten betaalkaart.....	92
5.2.1.Regressievariabelen.....	92
5.2.2.Verwachte relaties	98
5.2.3.Beschrijvende analyse.....	99
5.2.4.OLS-regressie	102
5.2.5.Maximum likelihood regressie	107
5.2.6.Vergelijking resultaten OLS- en maximum likelihood regressies.....	109
5.3.Resultaten keuze experiment.....	110
5.3.1.Waarde van tijd.....	110
5.3.2.Waarde van risico	114
5.4.Vergelijking resultaten betaalkaart en keuze experiment.....	117

Hoofdstuk 6: Conclusies	119
6.1. Wat is gerechtelijke achterstand?.....	119
6.2. Wat zijn de oorzaken van gerechtelijke achterstand?	120
6.3. Wat zijn de gevolgen van gerechtelijke achterstand?	120
6.4. Wat zijn de mogelijke oplossingen voor de gerechtelijke achterstand?	120
6.4. Wat wordt verstaan onder de term "redelijke termijn"?.....	123
6.5. Wat is de bereidheid tot betalen en hoe kan deze gemeten worden?.....	123
6.6. Welke socio-demografische variabelen hebben invloed op de betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd?	124
6.7. Wat is de bereidheid tot betalen voor het verminderen van de wachttijd van de behandeling van rechtszaken in Vlaanderen?	127
Lijst van de geraadpleegde werken	129
Bijlagen	139
Bijlage 1.....	139

Lijst met figuren

Figuur 2.1.: De burgerlijke procedure.	15
Figuur 2.2.: Instroom van nieuwe zaken bij de Vredegerechten.	22
Figuur 2.3.: Instroom van nieuwe burgerlijke zaken bij de Politierechtbanken.	22
Figuur 2.4.: Instroom van nieuwe zaken bij de Rechtbanken van Koophandel.	23
Figuur 2.5.: Instroom van nieuwe zaken bij de Arbeidsrechtbanken.	23
Figuur 2.6.: Instroom van nieuwe burgerlijke zaken bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.	24
Figuur 2.7.: Instroom van nieuwe zaken bij de Arbeidshoven.	24
Figuur 2.8.: Instroom van nieuwe burgerlijke zaken bij de Hoven van Beroep.	25
Figuur 2.9.: Instroom van nieuwe zaken bij het Hof van Cassatie.	25
Figuur 2.10.: Organisatie van de rechtbanken.	27
Figuur 3.1.: Optimale termijn.	73
Figuur 3.2.: Daling maatschappelijke welvaart bij niet optimale termijn.	74
Figuur 3.3.: Maatschappelijke kost van gerechtelijke achterstand.	75
Figuur 4.1.: Opbouw betaalkaart.	84
Figuur 4.2.: Opbouw keuze experiment.	86
Figuur 5.1.: Kleinste kwadraten methode.	88
Figuur 5.2.: Verdeling van de residuen.	103
Figuur 5.3.: Residuenplot.	105

Lijst met tabellen

Tabel 1.1.: Planning.	13
Tabel 2.1.: Situering achterstand in de burgerlijke procedure volgens de verschillende definities..	19
Tabel 2.2.: Overzicht oorzaken en oplossingen gerechtelijke achterstand.	44
Tabel 2.3.: Gemiddelde fixatietermijn Hof van Beroep te Antwerpen	15
Tabel 2.4: Gemiddelde fixatietermijn Hof van Beroep te Brussel.....	49
Tabel 2.5.: Absolute achterstand op nationaal niveau bij de Hoven van beroep.	49
Tabel 2.6.: Absolute achterstand per rechtsgebied bij de Hoven van beroep.	50
Tabel 2.7.: Absolute achterstand per rechtsgebied bij de Vrederechten.....	51
Tabel 2.8.: Absolute achterstand per rechtsgebied bij de Politierechtbanken.	51
Tabel 2.9.: Absolute achterstand per rechtsgebied bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.	52
Tabel 2.10.: Absolute achterstand bij de Raad van State.	52
Tabel 2.11.: Relatieve achterstand op nationaal niveau bij de Hoven van Beroep.	53
Tabel 2.12.: Relatieve achterstand bij de Vrederechten.	54
Tabel 2.13.: Relatieve achterstand bij de Politierechtbanken.	54
Tabel 2.14.: Relatieve achterstand bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.	55
Tabel 2.15.: Gemiddelde duur van de rechtsprocedure per rechtsgebied bij de Hoven van Beroep.	56
Tabel 2.16.: Statistische achterstand op nationaal niveau bij de Hoven van Beroep.	57
Tabel 2.17.: Statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Brussel.....	57
Tabel 2.18.: Statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Antwerpen.....	58
Tabel 2.19.: Statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Gent.	59
Tabel 2.20.: Statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Bergen.....	59
Tabel 2.21.: Statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Luik.	60
Tabel 2.22.: Statistische achterstand bij de Vrederechten.	60
Tabel 2.23.: Statistische achterstand bij de Politierechtbanken.	61
Tabel 2.24.: Statistische achterstand bij de Rechtbanken van Koophandel.....	62
Tabel 2.25.: Statistische achterstand bij de Arbeidsrechtbanken.	62
Tabel 2.26.: Statistische achterstand bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.....	63
Tabel 2.27.: Statistische achterstand bij de Arbeidshoven.	64
Tabel 2.28.: Termijn beraad bij het Hof van Beroep te Gent.	65
Tabel 2.29.: Termijn beraad bij het Hof van Beroep te Antwerpen.	65
Tabel 2.30.: Termijn beraad in Hof van Beroep te Brussel.	66
Tabel 4.1.: Betaalkaart.	82
Tabel 4.2.: Keuze-experiment.....	82
Tabel 4.3.: Voor- en nadelen van de besproken stated preference methoden.....	83
Tabel 4.4.: Keuzesets wanneer de aanvankelijke wachttijd 12 maanden is.	83
Tabel 4.5.: Combinatie die niet mag voorkomen.....	86
Tabel 5.1.: Variabelen opgenomen in de vragenlijst.....	92
Tabel 5.2.: Frequenties aantal rechtszaken (ARZ).	94
Tabel 5.3.: Dummy variabelen voor aantal rechtszaken (ARZ).	94
Tabel 5.4.: Frequenties type rechtbank (TYPRB).....	95
Tabel 5.5.: Dummy variabelen voor type rechtbank (TYPRB).	95

Tabel 5.6.: Frequenties opleiding (OPLEID).....	96
Tabel 5.7.: Dummy variabelen voor opleiding (OPLEID).	96
Tabel 5.8.: Frequenties leeftijd (LFTD).	97
Tabel 5.9.: Dummy variabelen voor leeftijd (LFTD).....	98
Tabel 5.10.: Frequenties van de variabelen.	99
Tabel 5.11. : Frequenties betaalkaart.....	101
Tabel 5.12.: OLS-regressie voor betalingsbereidheid vermindering wachttijd.	102
Tabel 5.13.: VIF van de variabelen.	104
Tabel 5.14.: Maximum likelihood regressie voor betalingsbereidheid vermindering wachttijd.	107
Tabel 5.15: Betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd met zes maanden.	109
Tabel 5.16.: VOT gebaseerd op het basismodel.	111
Tabel 5.17.: VOT gebaseerd op de verschillende variabelen.	111
Tabel 5.18.: VOR gebaseerd op basismodel.	114
Tabel 5.19.: VOR gebaseerd op de verschillende variabelen.....	115
Tabel 5.20.: Vergelijking resultaten betaalkaart en keuze experiment.....	117
Tabel 6.1.: Situering achterstand in de burgerlijke procedure volgens de verschillende definities.	119
Tabel 6.2.: Overzicht oorzaken en oplossingen gerechtelijke achterstand.	122
Tabel 6.3.: Betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd met zes maanden volgens OLS en maximum likelihood.....	122
Tabel 6.4.: Betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd met zes maanden volgens Multinomiaal logit.	126
Tabel 1: Fixatietermijn en termijn van beraad bij de Vredegerechten van het ressort Antwerpen.	140
Tabel 2: Fixatietermijn en termijn van beraad bij de Vredegerechten van het ressort Gent.	141
Tabel 3: Fixatietermijn en termijn van beraad bij de Vredegerechten van het ressort Brussel.....	143
Tabel 4: Fixatietermijn en termijn van beraad bij de Vredegerechten van het ressort Luik.	144
Tabel 5: Fixatietermijn en termijn van beraad bij de Vredegerechten van het ressort Bergen.	146
Tabel 6: Fixatietermijn per arrondissement bij de Rechtbanken van Koophandel.	147
Tabel 7: Fixatietermijn per arrondissement bij de Arbeidsrechtbanken.	147
Tabel 8: Fixatietermijn per rechtsgebied bij de Arbeidshoven (december 2002).	148
Tabel 9: Beraadtermijn per arrondissement bij de Rechtbanken van Koophandel.....	148
Tabel 10: Beraadtermijn per arrondissement bij de Arbeidsrechtbanken.....	149
Tabel 11: Beraadtermijn per rechtsgebied bij de Arbeidshoven.	150
Tabel 12: Beraadtermijn per arrondissement bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.	151
Tabel 13: Beraadtermijn per arrondissement bij de Hoven van Beroep.....	152

Hoofdstuk 1: Onderzoeksplan

1.1. Probleemstelling

De gerechtelijke achterstand is een groot probleem in België. Het belangrijkste gevolg van dit fenomeen is dat de rechtszekerheid van de burger afneemt. Volgens voormalig Minister van Justitie Stefaan De Clerck verdient de behandeling van een geschil binnen een redelijke termijn daarom onze permanente aandacht.¹ In de jaren negentig van de vorige eeuw werden reeds vele hervormingen gedaan en maatregelen genomen om de achterstand bij de Belgische rechtscollleges in te dijken.² Toch zien we dat veel rechtbanken nog steeds met een grote hoeveelheid hangende zaken zitten, waardoor de wachttijd van rechtszaken alleen maar toeneemt. Vooral de Hoven van Beroep en de Rechtbanken van Eerste Aanleg hebben te kampen met een grote achterstand.³ Bovendien is het probleem het meest schrijnend in het Brusselse rechtscollege, waarbij de vereiste taalkennis, taalexamens en hoge werklast de gerechtelijke achterstand verhogen.⁴

1.2. Onderzoeksvragen

1.2.1. Centrale onderzoeksvraag

“Wat is de bereidheid tot betalen voor het verminderen van de wachttijd van de behandeling van rechtszaken in Vlaanderen?”

De bereidheid tot betalen is het bedrag dat een consument maximaal wil betalen om te kunnen beschikken over een bepaalde hoeveelheid of kwaliteit van een goed of dienst. In dit geval om een rechtszaak sneller te doen verlopen.

Het meten van de betalingsbereidheid kan gebeuren aan de hand van revealed preference- of stated preference-methodes. Deze methodes worden later in deze masterproef nader uitgelegd.

1.2.2. Deelvragen

Volgende deelvragen komen aan bod om de onderzoeksvraag te verduidelijken:

1. Wat is gerechtelijke achterstand?
2. Wat zijn de oorzaken van gerechtelijke achterstand?
3. Wat zijn de gevolgen van gerechtelijke achterstand?
4. Wat zijn mogelijke oplossingen voor de gerechtelijke achterstand?

---

¹ De Clerck, S. (z.d.). Wegwerken gerechtelijke achterstand. Opgevraagd op 11 oktober, 2011, via <http://www.stefaandeclerck.be/nl/gerechtelijke-achterstand/59>.

² Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant.

³ Commissie Modernisering voor de Rechterlijke Orde. (2008). *Analyse evolutie toebedeling middelen aan de rechterlijke orde. 1995-2007*. p5. Opgevraagd op 12 augustus, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/budget_1995_2007_NL.pdf.

⁴ Erdman, F., & de Leval, G. (2004) *Justitiedialogen*. p33. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf.

5. Wat wordt verstaan onder de term "redelijke termijn"?
6. Wat is bereidheid tot betalen en hoe kan deze gemeten worden?
7. Welke socio-demografische variabelen hebben invloed op de betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd?
8. Wat is de bereidheid tot betalen voor het verminderen van de wachttijd van de behandeling van rechtszaken in Vlaanderen?

De eerste zes deelvragen zullen beantwoord worden aan de hand van een literatuurstudie, terwijl de laatste twee onderdeel zijn van een praktijkonderzoek.

Voor de onderzoeksopzet maakt deze masterproef een onderscheid tussen de literatuurstudie en het praktijkonderzoek.

1.2.2.1.Literatuurstudie

Bij de eerste zes deelvragen gaat het om de volgende elementen:

- Een definitie van gerechtelijke achterstand;
- De oorzaken van gerechtelijke achterstand;
- De gevolgen van gerechtelijke achterstand;
- De mogelijke oplossingen om gerechtelijke achterstand te verminderen;
- Een omschrijving van de redelijke termijn;
- Een omschrijving van de betalingsbereidheid;
- Methoden om bereidheid tot betalen te meten.

Aangezien over deze onderwerpen al literatuur bestaat, zullen voor deze aspecten secundaire bronnen gebruikt worden. Het gaat dan om bestaande gegevens die verzameld werden buiten het eigen onderzoekskader.⁵ Ook tertiaire bronnen (vooral boeken) kunnen goede samenvattingen bieden.

Om een eerste indruk te krijgen van het thema zijn zoekroboten op het internet een handig middel om aan informatie te komen. Verder zullen ook eBronnen, zoals EBSCOhost, gebruikt worden om informatie te vinden. Het zijn goede bronnen om aan wetenschappelijke teksten te komen. Ook Jura Falconis, het juridisch wetenschappelijk studententijdschrift van de Leuvense Faculteit Rechtsgeleerdheid, biedt nuttige artikels. Bronnenlijsten van reeds verschenen teksten zijn verder ook een goed hulpmiddel om aan relevante literatuur te komen.

Omdat ze een beeld vormen van recente ontwikkelingen in verband met de gerechtelijke achterstand, zullen werkingsverslagen van rechtbanken en publicaties van de FOD zeker gebruikt worden tijdens de literatuurstudie. Ook parlementaire vragen en verslagen kunnen helpen om de situatie in België op te volgen.

---

⁵ Sekaran, U. (2003). *Research methods for business: A skill building Approach*. New Jersey: John Wiley and Sons.

1.2.2.2. Praktijkonderzoek

Om de betalingsbereidheid te achterhalen gebruikt deze masterproef primaire gegevens: er zal een onderzoek opgestart worden omdat er hieromtrent nog geen gegevens beschikbaar zijn. Toch zijn deze cijfers belangrijk om een economische analyse uit te kunnen voeren.

Om de bereidheid tot betalen te kwantificeren maakt deze masterproef gebruik van de stated preference-methodes, die rechtstreeks beroep doen op de burgers en uitgaan van hypothetische keuzes. Door middel van enquêtes wordt dan achterhaald hoeveel zij bereid zijn te betalen voor een snelle(re) behandeling van rechtszaken. Hiervoor zullen twee technieken gebruikt worden. Een eerste is het keuze experiment, waarbij de ondervraagde verschillende keuzesets te zien krijgt die elk een eindig aantal alternatieven weergeven. De respondent geeft vervolgens aan welk alternatief hij binnen elke set verkiest. De tweede techniek is zogenaamde betaalkaart. De geïnterviewde geeft dan aan wat het maximale bedrag is dat hij wil betalen om een rechtszaak vlotter te doen verlopen.

Voor het onderzoek zal een website ontworpen worden zodat de antwoorden automatisch worden opgeslagen in een database. Ik ben mij ervan bewust dat de middelen voor het ontwerpen van de website en voor het afleggen van de enquêtes beperkt zijn. Toch is het de bedoeling om een groot aantal correspondenten te bevragen. Met de bekomen dataverzameling kunnen vervolgens de nodige statistische analyses uitgevoerd worden. De modellen zullen geschat worden met behulp van econometrische software: SPSS en NLOGIT.

Eens alle data verzameld zijn, is het mogelijk om een kosten-batenanalyse uit te voeren. Bij deze analyse worden alle kosten en baten uitgedrukt in monetaire termen. De baat is hier de bereidheid tot betalen die tijdens het praktijkonderzoek onderzocht is. Vervolgens is het mogelijk deze baten te vergelijken met de kosten van beleidsmaatregelen om de wachttijd van de behandeling van rechtszaken.

Deze masterproef beperkt zich tot het meten van de betalingsbereidheid voor burgerlijke rechtszaken.

1.3.Planning

Tabel 1.1.: Planning.

Periode	Activiteiten
Augustus-november	Literatuurstudie: een inzicht verwerven in de problematiek van de lange wachttijden voor rechtszaken.
November	Enquête opstellen die gebruikt zal worden bij het kwantificeren van de bereidheid tot betalen voor het verminderen van de wachttijd van de behandeling van rechtszaken.
December-januari	Enquêtes afnemen.
Februari	Masterproefseminarie voorbereiden en analyses uitvoeren.
Maart-april	Resultaten en conclusies uitschrijven.

Hoofdstuk 2: Gerechtelijke achterstand

Alvorens het praktijkgedeelte van deze masterproef te bespreken, is het nodig een algemeen beeld van gerechtelijke achterstand te geven. Dit hoofdstuk gaat eerst dieper in op de verschillende definities van gerechtelijke achterstand die terug te vinden zijn in de literatuur (2.1.). Vervolgens worden de negatieve gevolgen van het probleem omschreven (2.2.) en gaan we dieper in op de oorzaken van de gerechtelijke achterstand (2.3.) en de mogelijke oplossingen voor dit probleem (2.4.). Tot slot schetst dit hoofdstuk het tekort aan volledige en betrouwbare statistieken in verband met de gerechtelijke achterstand en vormt het een beeld over de omvang van de gerechtelijke achterstand in België (2.5.).

2.1. Definitie

Op de vraag wat gerechtelijke achterstand precies inhoudt, bestaat geen eenduidig antwoord. Om het begrip zo concreet mogelijk te maken, komen in deze paragraaf de meest voorkomende definities uit de literatuur aan bod. Maar vooraleer de verschillende definities van gerechtelijke achterstand van dichterbij worden bekeken, is het noodzakelijk te begrijpen hoe een gerechtelijke procedure precies verloopt. Omdat het praktijkonderzoek van deze masterproef gericht is op burgerlijke rechtszaken, zal ook de literatuurstudie zich vooral op dit soort zaken focussen. Bijgevolg wordt hier enkel het verloop van de burgerlijke procedure (en niet van de strafrechtelijke procedure) toegelicht. Deze procedure wordt in figuur 2.1. schematisch voorgesteld.

Figuur 2.1.: De burgerlijke procedure.

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2008). *Audit van het Hof van Beroep te Brussel in toepassing van artikel 259bis-17§1 van het gerechtelijk wetboek.* p5.)

De burgerlijke procedure start met het instellen van een vordering door middel van een dagvaarding⁶. Daarna wordt de zaak aanhangig gemaakt door de inschrijving op de rol (de rolstelling), waarbij de deurwaarder de zaak inschrijft in de agenda van de betrokken rechtbank. Op de inleidingszitting wordt de zaak meestal nog niet behandeld. De partijen krijgen vaak uitstel om zich schriftelijk te verdedigen door middel van een "conclusie". Eens alle stukken en conclusies tussen partijen zijn uitgewisseld, is de zaak in staat gesteld. Na de uitwisseling van de conclusies kunnen de partijen een rechtsdag aanvragen en is de zaak "in wacht". De griffie legt dan een pleitdatum op zodat de partijen kunnen pleiten (dit is het toelichten van hun standpunt). Vervolgens

⁶ Dit is een document waar de eiser het geschil omschrijft voor de bevoegde rechter. De gerechtsdeurwaarde brengt de verweerder op de hoogte van deze dagvaarding.

start de "inberaadneming", wat betekent dat de rechtbank de zaak gaat onderzoeken. Tot slot velt de rechter een vonnis nadat de debatten zijn gesloten. Met deze uitspraak eindigt de procedure.⁷

De "Kadernota betreffende de versoepeling van het in gereedheid brengen van burgerlijke zaken en de regeling van een proceskalender" verdeelt de rechtspleging in twee grote periodes of fasen. Op die manier kan beter onderzocht worden in welke fase van het proces er zich vertragingen voordoen en kan bijgevolg naar concrete oplossingen gezocht worden. De eerste periode is de tijd die nodig is voor de ingereedheidbrenging of instaatstelling, waarbij stukken en conclusies worden uitgewisseld tussen de partijen. De duur van deze fase ligt dus volledig in handen van de partijen en advocaten, aangezien de rechter hier nog niet tussenkomt. Vervolgens vindt in de tweede periode de vaststelling van de zaak plaats, die start op het moment dat de zaak in gereedheid gebracht is en de rechtsdag wordt aangevraagd, en eindigt op de dag van de terechtzitting (de rechtsdag). Vooral deze fase (ook fixatietermijn genoemd) werkt de lange wachttijden in de hand.⁸

Het Hof van Cassatie en de Orde van Vlaamse Balies zijn er echter van overtuigd dat er naast de ingereedheidbrenging en de vaststelling van de zaak nog een derde periode bestaat. Deze periode omvat het beraad en het vonnis. In deze fase heeft de rechter de grootste invloed op de wachttijd, in tegenstelling tot de fase van instaatstelling.^{9 10}

Nu duidelijk is hoe een rechtszaak in elkaar zit, kunnen we de definities van gerechtelijke achterstand overlopen. De rechtzoekende zelf hanteert een ruime definitie voor gerechtelijke achterstand. Voor hem is dit de tijd die verloopt tussen het aanhangig maken van een zaak en het nemen van een beslissing door de rechter.¹¹ Uit een bevraging uitgevoerd door GfK Significant blijkt dat in 2010 maar liefst 95% (ten opzichte van 92% in 2007) van de respondenten vindt dat de behandeling van rechtszaken te lang duurt.¹²

Artikel 109ter van de wet van 9 juli 1997 houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de Hoven van Beroep omschrijft gerechtelijke achterstand als "*de zaken waarvoor een rechtsdag¹³ is bepaald die meer dan een jaar verwijderd is van de datum van inwerkingtreding van dit artikel (ten laatste 6 maanden na publicatie) of waarvoor, op voornoemde*

⁷ Speybrouck, J. (2007). *Recht: principes en praktijk*. Academia Press: Gent.

⁸ Erdman, F., & de Leval, G. (2004). *Justitiedialogen. Syntheseverslag opgemaakt op verzoek van Laurette Onkelinx, Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie*. p157. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf.

⁹ Verougstraete, I., DeSwaef, M., Lecroart P., & Lierman, S. (2008). *Jaarverslag van het Hof van Cassatie van België*. p226. Opgevraagd op 10 augustus, 2011, via <http://www.cassonline.be/uploads/58/cass2008nl.pdf?PHPSESSID=9229d3f7bbe696b9c8744fe78ab31d8e>.

¹⁰ Erdman, F., & de Leval, G. (2004). *Justitiedialogen. Syntheseverslag opgemaakt op verzoek van Laurette Onkelinx, Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie*. p192. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf.

¹¹ Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Advies met betrekking tot de kadernota betreffende de versoepeling van het ingereedheid brengen van burgerlijke zaken en de regeling van de procedurekalender*. p1. Opgevraagd op 23 augustus, 2011, via <http://www.csj.be/FR/acti/..%5Cdownload%5Cavis0409cf.pdf>.

¹² GfK Significant. (2010). *Rapport Justitiebarometer 2010*. p26. Opgevraagd op 27 oktober, 2011, via http://www.belgium.be/nl/publicaties/publ_Justitiebarometer-2010.jsp.

¹³ Dag van terechtzitting

*datum geen rechtsdag is bepaald, hoewel die was aangevraagd.*¹⁴ Er is dus een achterstand als een *wachttermijn*¹⁵ van één jaar overschreden wordt.

Artikel 6 van de wet van 29 november 2001 tot vaststelling van een tijdelijke personeelsformatie van raadsheren teneinde de gerechtelijke achterstand bij de Hoven van Beroep weg te werken wijzigt de definitie uit de wet van 9 juli 1997 en spreekt al van een achterstand wanneer de fixatietermijn langer duurt dan zes maanden.¹⁶ Voormalig Minister van Justitie Jo Vandeurzen wijst erop dat volgens deze definitie alle Hoven van Beroep met gerechtelijke achterstand te maken hebben.¹⁷

De Hoge raad van de Justitie kijkt ook naar de fixatietermijn, maar spreekt al van gerechtelijke achterstand vanaf 4 maanden. Bepaalde rechtscolleges gebruiken een ruimere termijn zodat de norm wordt aangepast aan de eigen productiviteit.¹⁸ Het Arbeidshof te Antwerpen zegt bijvoorbeeld dat de fixatietermijn maximaal 8 maanden mag zijn.¹⁹

Wanneer we kijken naar de fixatietermijn, gaat het over de *werkelijke achterstand*. Hier tegenover staat de *statistische achterstand*, die het verschil tussen de ingeleide en definitief afgehandelde zaken weerspiegelt.²⁰

De *structurele achterstand* bestaat uit de zaken die in staat gesteld zijn maar niet binnen een redelijke termijn behandeld worden.²¹ Een definitie van die "redelijke termijn" kan in geen enkele wet worden terug gevonden. Het is dus aan de rechter om te oordelen wat die termijn is rekening houdend met de omstandigheden en complexiteit van een bepaalde zaak en het gedrag van de betrokken personen.²² Hoofdstuk 3 gaat dieper in op de redelijke termijn.

De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand bepaalt dat een rechtscollege te kampen met gerechtelijke

---

¹⁴ Wet houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de hoven van beroep. (1997). B.S. 13 augustus 1997. Art 109ter.

¹⁵ Dit is de fixatietermijn

¹⁶ Wet tot vaststelling van een tijdelijke personeelsformatie van raadsheren teneinde de gerechtelijke achterstand bij de hoven van beroep weg te werken. (2001). B.S. 8 december 2001. Art 6.

¹⁷ Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat. (2008) *Voorstel van besluit. Verlenging van de duur van de werking van de aanvullende kamers van de Hoven van Beroep*. p8. Opgevraagd op 30 oktober, 2011, via <http://www.senate.be/www/webdriver?MItabObj=pdf&MIcolObj=pdf&MInamObj=pdfid&MItypeObj=application/pdf&MIvalObj=67109593>.

¹⁸ Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant.

¹⁹ Arbeidshof Antwerpen. (2009). *Werkingsverslag over het kalenderjaar 2008*. p57. Opgevraagd op 15 augustus, 2011, via <http://www.cass.be/arbeidshof/antwerpen/Publicaties/Jaarverslag2008.pdf>.

²⁰ Cox, C. (2003). De oprit naar de file verbreden [Elektronische versie]. p501. *Jura falconis*, 40(2).

²¹ Hoge Raad voor de Justitie. *Audit van het Hof van Beroep te Brussel (in toepassing van artikel 259bis-17§1 van het gerechtelijk wetboek)*. (2008). p10. Opgevraagd op 28 oktober, 2011, via http://www.hrj.be/doc/other/Audit_HVB_BXL.pdf.

²² Conferentie van de Jonge Balie Oudenaarde. (z.d.). *De redelijke termijn. Begrip, oorsprong, gebied, sanctie en illustratie*. Oudenaarde. s.p. Opgevraagd op 5 oktober, 2011, via http://www.jongebalieoudenaarde.be/Documenten/REDELIJKE_TERMIJN.pdf.

achterstand wanneer het vonnis niet binnen de maand wordt uitgesproken. Deze definitie houdt dus enkel rekening met de termijn voor de uitspraak.²³

Er kan tot slot ook een onderscheid gemaakt worden tussen de *absolute* en *relatieve achterstand*. De absolute achterstand omvat de zaken die nog niet afgehandeld zijn op het einde van het burgerlijk jaar, terwijl de relatieve achterstand kijkt naar de tijd die nodig is om alle zaken af te handelen bij een constant afhandelingstempo.²⁴ De absolute en relatieve achterstand kunnen met volgende formules berekend worden:

- Absolute achterstand: $\frac{\text{aantal nog te berechten zaken van een bepaald jaar}}{\text{aantal te berechten zaken van een referentiejaar}}$
- Relatieve achterstand: $\frac{\text{aantal nog te berechten zaken van een bepaald jaar}}{\text{aantal afgehandelde zaken van datzelfde jaar}}$

Er bestaat echter kritiek op het gebruik van de absolute achterstand als indicator van de gerechtelijke achterstand. Elk geschil is immers verschillend en complexe dossiers vereisen bijgevolg een langere procesduur.²⁵

Er bestaan dus veel definities voor gerechtelijke achterstand die niet altijd kijken naar dezelfde fase(n) van de rechtsprocedure en bovendien andere termijnen toepassen. De meest algemene interpretatie van het begrip wordt gebruikt door de rechtzoekende zelf, die kijkt naar de tijd die verloopt tussen het aanhangig maken van de zaak en het vonnis. Ook de definitie van "structurele achterstand" blijft vaag. Het houdt rekening met de "redelijke termijn" vanaf de instaatstelling (de achterstand bevindt zich hier dus in de tweede en derde fase van de rechtspleging). Vaak wordt de gerechtelijke achterstand beoordeeld aan de hand van het aantal dagen dat de rechtzoekende op een rechtsdag moet wachten (dit is de tweede fase van de rechtspleging). Onder andere het Arbeidshof te Antwerpen, de HRJ en de wet van 29 november 2001 passen deze interpretatie toe. Ze passen echter niet dezelfde termijn toe. Volgens de wet van 9 juli 1997 is er sprake van een achterstand wanneer de rechtsdag voor een zaak verder ligt dan een bepaalde datum, of wanneer voor die datum nog geen rechtsdag bepaald is. De wet van 26 april 2007 spreekt van gerechtelijke achterstand wanneer de termijn voor de uitspraak langer duurt als een maand. De absolute en relatieve achterstand worden gebruikt om de achterstand te kwantificeren en kijken respectievelijk naar de zaken die nog niet afgehandeld zijn op het einde van het burgerlijk jaar en de tijd die nodig is om alle zaken af te handelen bij een constant afhandelingstempo. Onderstaande tabel vat samen naar welke periode de verschillende definities kijken om gerechtelijke achterstand te definiëren, en welke termijn ze hanteren.

---

²³ Wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand. (2007). B.S. 12 juni 2007. Artikel 19.

²⁴ Cox, C. (2003). De oprit naar de file verbreden [Elektronische versie]. p501. *Jura falconis*, 40(2).

²⁵ De Pauw, W. (2009). *Justitie onder invloed. Belgen en vreemdelingen voor de correctionele rechtbank in Brussel: 8 jaar straftoemeting in drugszaken*. VUBPRESS: Brussel.

Tabel 2.1.: Situering achterstand in de burgerlijke procedure volgens de verschillende definities.

Definitie	Fase 1: Instaatstelling	Fase 2: Vaststelling	Fase 3: Beraad en vonnis	Maximale termijn
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens de rechtzoekende	X	X	X	/
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens de wet van 9 juli 1997"		X		6 maanden
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens de wet van 29 november 2001		X		6 maanden
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens de HRJ		X		4 maanden
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens het Arbeidshof in Antwerpen		X		8 maanden
Definitie "structurele achterstand"		X	X	Redelijke termijn
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens de wet van 26 april 2007			X	1 maand

2.2. Gevolgen

Het probleem van lange wachttijden en bijgevolg gerechtelijke achterstand brengt een reeks negatieve gevolgen met zich mee. De belangrijkste gevolgen worden in deze paragraaf besproken.

Eén van de belangrijkste gevolgen van de gerechtelijke achterstand is de schending van het algemene rechtsbeginsel van de rechtszekerheid. Daarom heeft iedereen volgens artikel 6 § 1 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens (hierna EVRM) recht op een eerlijk proces.²⁶ Hoewel de behandeling van een rechtszaak binnen een redelijke termijn volgens dit verdrag een recht is, hebben veel landen te kampen met een gerechtelijke achterstand.

De achterstand van de rechtbanken verhoogt ook de kosten (wachtkosten, schadekosten,...) voor de burger,²⁷ en gerechtelijke onderzoeken lopen het risico niet langer maatschappelijk relevant te zijn. Gevolgen hiervan zijn onder andere dat verdachten hun praktijken kunnen voortzetten (dit zorgt

²⁶ Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden.

²⁷ Bruyninckx, A., & Van Loon, F. (1998). *De werking van Justitie en de juridische beroepen*. Antwerpen. p25. Opgevraagd op 19 augustus, 2011, via http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/Files/NL/PUB_0979_De_werking_van_Justitie_en_de_juridische_beroeppen.pdf.

opnieuw voor minder rechtszekerheid), het moeilijker wordt het gerechtelijk personeel te motiveren en er kritiek komt op Justitie.²⁸ Dat door de lange wachttijden van rechtszaken het vertrouwen in Justitie afneemt uit zich ook in het aantal klachten in verband met de overschrijding van de redelijke termijn die bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna EHRM) worden neergelegd.²⁹ België werd dan ook al meerdere keren veroordeeld door het EHRM voor de overschrijding van de redelijke termijn.³⁰

Een ander gevolg van gerechtelijke achterstand is dat zwakkere partijen door de lange wachttijden vaak niet anders kunnen dan een compromis sluiten.³¹ Sterker nog, ze zullen proberen het geschil op te lossen buiten de rechtbank om. Lange wachttijden bevoordelen bijgevolg de "bezitter"³² tegenover de eiser.³³

Ook de achterstand bij de strafuitvoeringsrechtbanken zorgt voor frustraties bij de veroordeelde. Zolang het dossier niet opgestart is, kan hij namelijk niet in voorwaardelijke vrijheid gesteld worden.³⁴

Als belangrijke zaken grote vertragingen oplopen, kan dat ook grote hoeveelheden vergelijkbare dossiers blokkeren. Dit is bijvoorbeeld het geval bij bezwaarschriften, waar de afhandeling van één dossier kan zorgen voor de afhandeling van duizenden andere bezwaarschriften.³⁵

Andere gevolgen van de gerechtelijke achterstand zijn onder andere ineffectieve sancties, gevoel van straffeloosheid en rechtbankpersoneel dat zijn werk nutteloos vindt.³⁶ Een rechtszaak kan zelfs zo lang duren dat het verjaart, waardoor de rechter zich niet langer kan uitspreken over de grond van de zaak.³⁷

---

²⁸ College van Procureurs-Generaal. (2010). *Richtlijn inzake de strijd tegen de gerechtelijke achterstand, de beheersing en bewaking van het gerechtelijk onderzoek en de doorlooptijden*. Brussel. p8. Opgevraagd op 24 augustus, 2011, via <http://www.elfri.be/sites/default/files/gerechtigde%20achterstand%20col%2012-2010.pdf>.

²⁹ De Keyser, P., & Van Obberghen, O. (1998). Hervormingen in het gerechtelijk privaatrecht [Elektronische versie]. p97. *Jura falconis*, 35(1).

³⁰ Liga voor mensenrechten. (2007). EHRM geeft de nieuwe regering huiswerk. Opgevraagd op 7 november, 2011, via http://www.mensenrechten.be/main.php?item_content=7007.

³¹ Raes, K. (2003). *Tegen betere wetten in. Een ethische kijk op het recht*. Gent: Academia Press.

³² Degene die het geld of het goed heeft

³³ Bruyninckx, A., & Van Loon, F. (1998). *De werking van Justitie en de juridische beroepen*. Antwerpen. p25. Opgevraagd op 19 augustus, 2011, via http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/Files/NL/PUB_0979_De_werking_van_Justitie_en_de_juridische_beroeppen.pdf.

³⁴ Verwilghen, M. (2008). *Schriftelijke vraag nr. 4-688*. Senaat, Brussel. Opgevraagd op 26 augustus, 2011, via <http://www.senat.be/www/?Mival=/Vragen/SchriftelijkeVraagPrint&LEG=4&NR=688&LANG=fr>.

³⁵ Rekenhof. (2004). *De administratieve behandeling van bezwaarschriften inzake directe belastingen. Opvolgingsaudit. Verslag van het Rekenhof aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers*. Brussel. s.p. Opgevraagd op 23 augustus, 2011, via www.ccrek.be/docs/Reports/2008/2008_19_Bezwaarschrift_N.pdf.

³⁶ Vandeurzen, J. (2009). *Beleidsverklaring van de Minister van Justitie*. p56. Opgevraagd op 23 augustus, 2011, via http://assets.rug.be/img_art/site/images/68B7A235-A716-430D-82DE-D46F41CDF4A1.pdf.

³⁷ Transparency International. (2010). *Corruptie: "onontvankelijk wegens verjaring?"*. p1. Opgevraagd op 30 augustus, 2011, via

In deze paragraaf werden de gevolgen van de gerechtelijke achterstand in kaart gebracht. Eerst en vooral verhoogt de achterstand het risico op schending van het recht om een rechtszaak binnen een redelijk termijn op te starten. Daarnaast verhogen lange wachttijden de kosten voor de burger en dreigen gerechtelijke onderzoeken hun maatschappelijke relevantie te verliezen. Als gevolg van de gerechtelijke achterstand verliezen burgers ook steeds meer hun vertrouwen in Justitie en worden zwakkere partijen benadeeld. Bovendien kunnen veroordeelden niet voorwaardelijk vrijgesteld worden zolang het dossier niet is opgestart. Tot slot zorgt een achterstand in één zaak voor vertragingen bij vele andere dossiers.

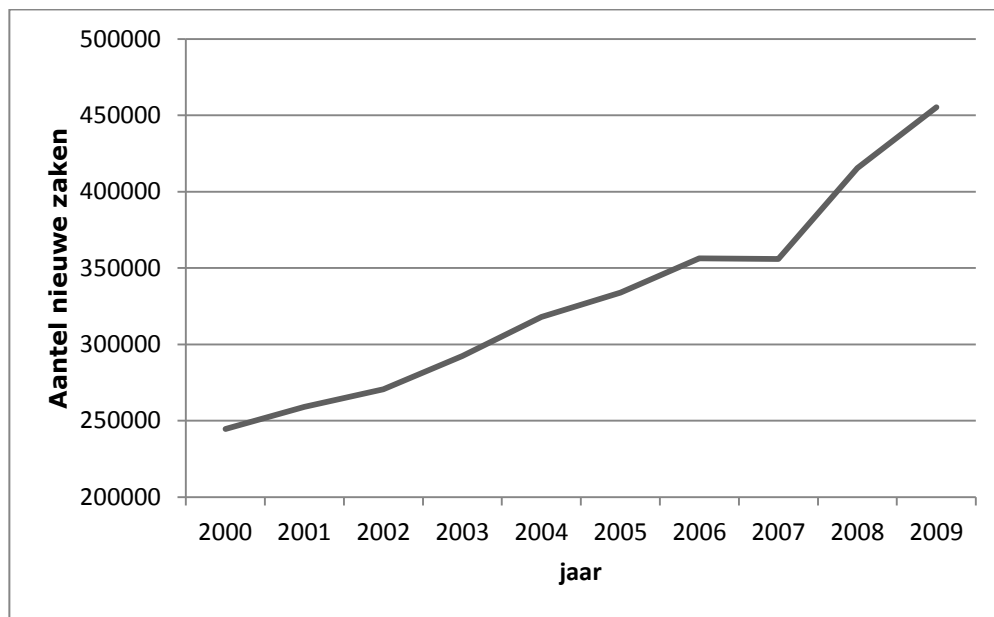
2.3.Oorzaken

Er zijn in de literatuur verschillende oorzaken terug te vinden om de gerechtelijke achterstand te verklaren. Hieronder worden deze oorzaken één voor één besproken om een goed beeld te vormen van het begrip gerechtelijke achterstand.

2.3.1.Toename van het aantal rechtszaken

Een eerste oorzaak van gerechtelijke achterstand is de toename van het aantal rechtszaken. Deze stijgende trend doet zich bij vrijwel alle rechtbanken voor. In deze paragraaf wordt aan de hand van het beschikbare cijfermateriaal de toename van de instroom bij de Belgische rechtbanken in beeld gebracht. Omdat deze masterproef zich focust op burgerlijke zaken, wordt de toename van het aantal strafrechtelijke rechtszaken buiten beschouwing gelaten. De instroom van nieuwe zaken wordt op nationaal niveau van naderbij bekeken omdat het in kader van deze masterproef niet mogelijk is alle rechtbanken per arrondissement te bespreken. Figuur 2.2. toont de toename van het aantal zaken bij de Vredegerechten.

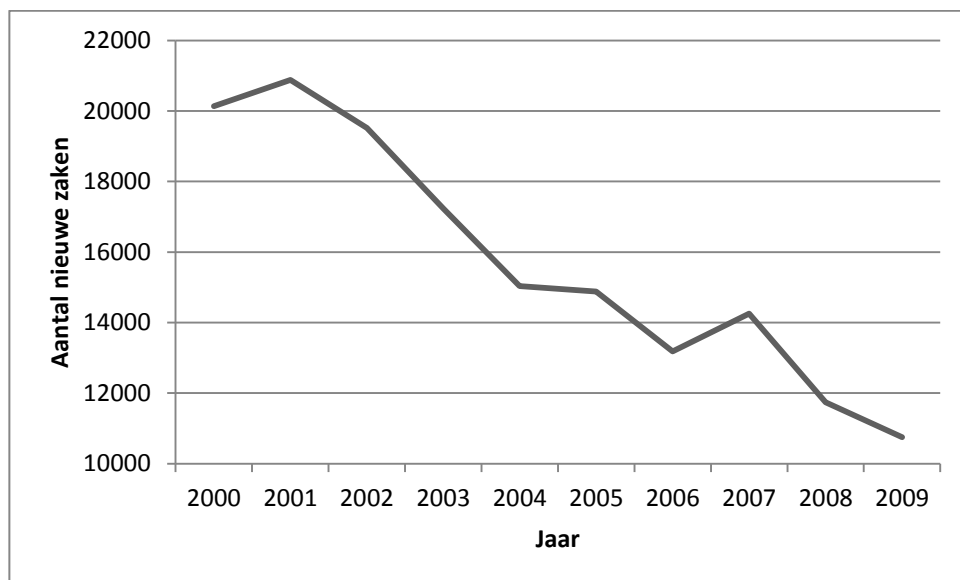
Figuur 2.2.: Instroom van nieuwe burgerlijke zaken bij de Vredegerechten.

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *Justitie in cijfers*. p20.)³⁸

Bovenstaande figuur toont aan dat het aantal nieuwe zaken bij de Vredegerechten fors is gestegen. De stijging bedraagt in 2009 maar liefst 86% ten opzichte van 2000. Figuur 2.3. geeft het aantal nieuwe rechtszaken weer bij de Politierechtbanken.

Figuur 2.3.: Instroom van nieuwe burgerlijke zaken bij de Politierechtbanken.

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *Justitie in cijfers*. p21.)

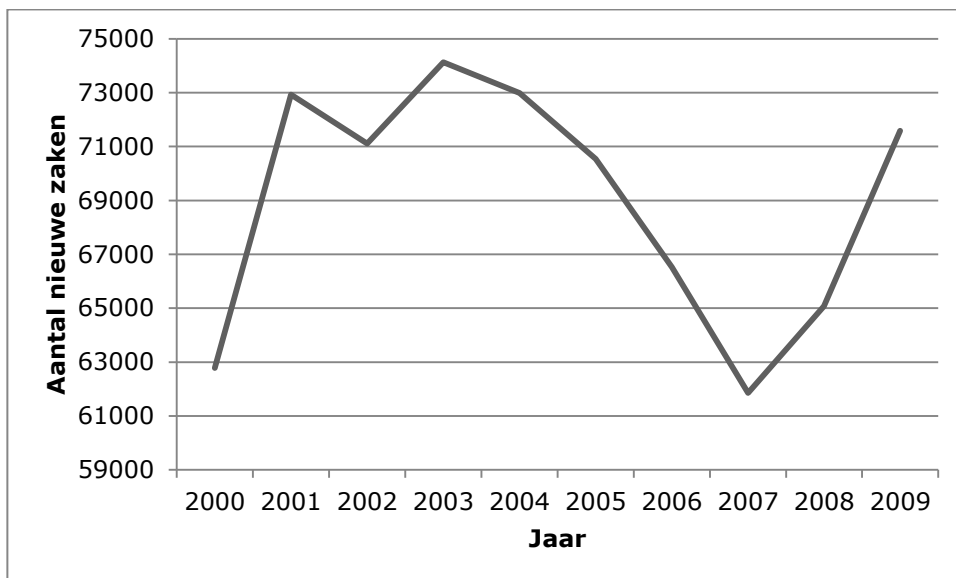
³⁸ Opgevraagd op 13 november, 2011, via

http://justice.belgium.be/fr/binaries/Justitie%20in%20cijfers%202010_tcm421-138438.pdf.

Figuur 2.3. toont een dalende trend van het aantal nieuwe rechtszaken bij de Belgische Politierechtbanken. Het aantal nieuwe zaken is in 2009 zelfs gehalveerd ten opzichte van 2000. De evolutie bij de Rechtbanken van Koophandel wordt getoond in figuur 2.4.

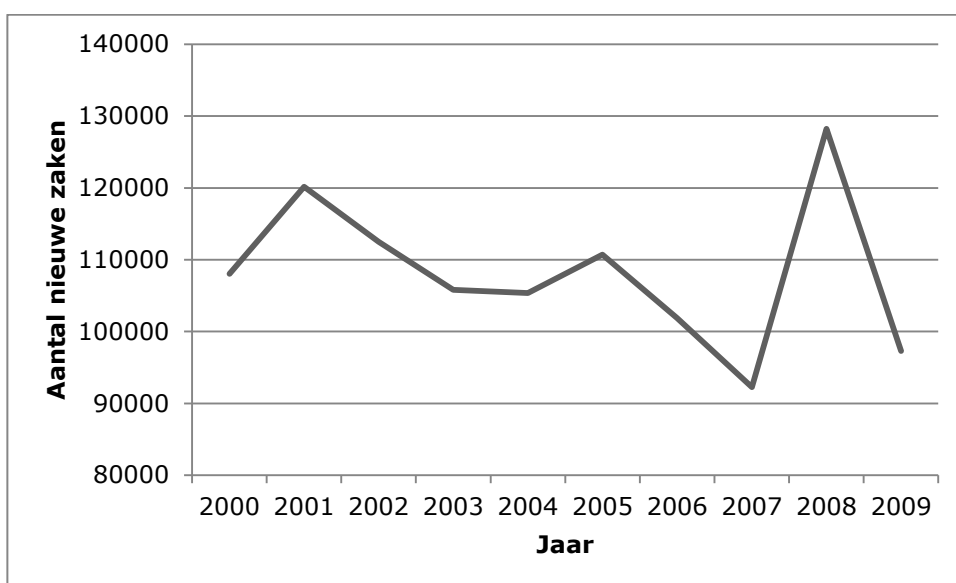
Figuur 2.4.: Instroom van nieuwe burgerlijke zaken bij de Rechtbanken van Koophandel.

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *Justitie in cijfers*. p22.)

Het aantal nieuwe rechtszaken neemt over het algemeen toe bij de Rechtbanken van Koophandel. Tussen 2004 en 2007 stellen we een daling vast, die te danken is aan de wijziging van de procedure. Het effect van die wijziging is na 2007 echter voorbij, en het aantal zaken neemt opnieuw toe. Figuur 2.5. geeft vervolgens de evolutie bij de Arbeidsrechtbanken weer.

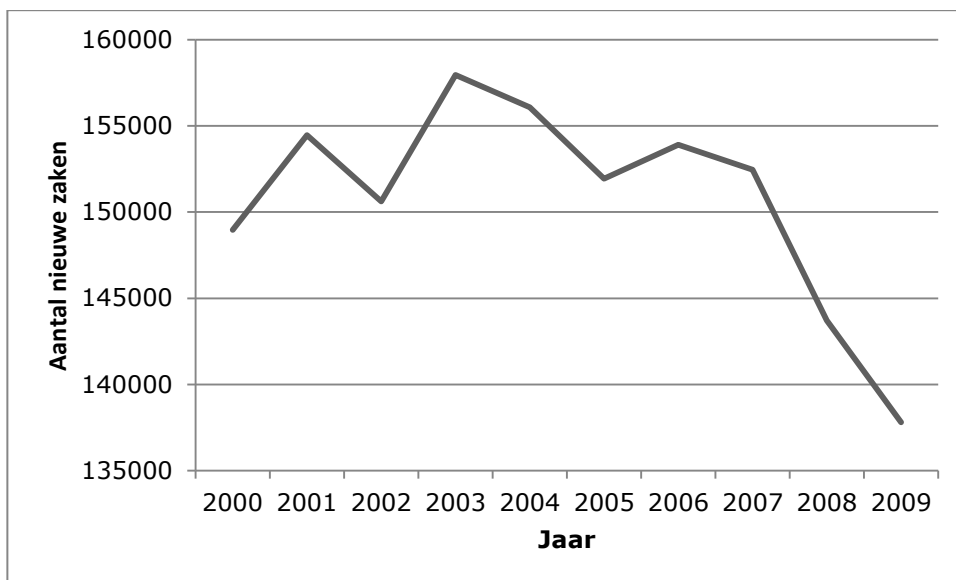
Figuur 2.5.: Instroom van nieuwe burgerlijke zaken bij de Arbeidsrechtbanken.

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *Justitie in cijfers*. p22.)

Opvallend is dat het aantal nieuwe zaken sterk toeneemt in 2008. Dit is het gevolg van de overdracht van de zaken betreffende de collectieve schuldenregeling die werden overgedragen van de Rechtbanken van Eerste Aanleg naar de Arbeidsrechtbanken. Figuur 2.6. geeft het aantal nieuwe rechtszaken weer bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.

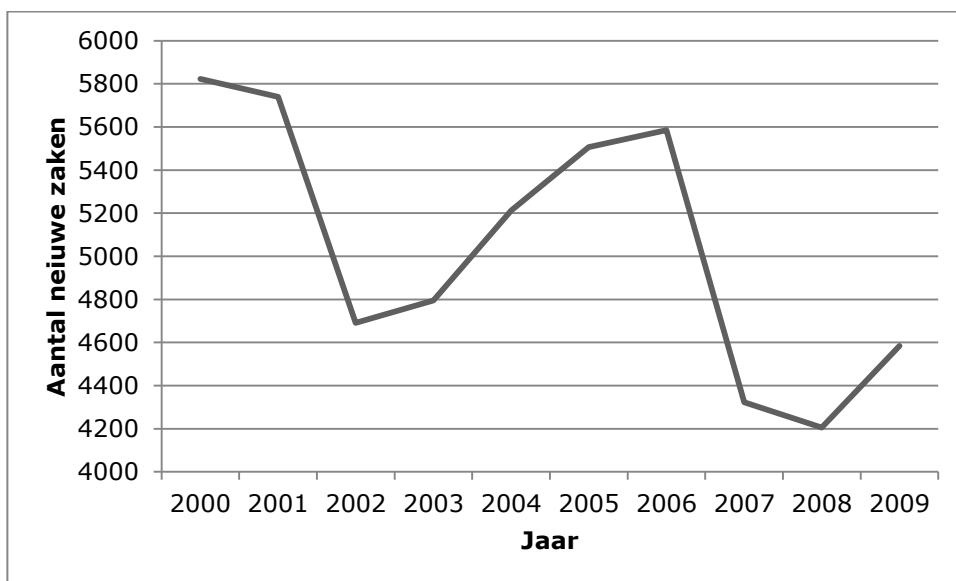
Figuur 2.6.: Instroom van nieuwe burgerlijke zaken bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *Justitie in cijfers*. p23.)

Figuur 2.6. toont aan dat de instroom van nieuwe zaken stabiel blijft over de jaren heen bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg. De overdracht van zaken betreffende collectieve schuldenregeling naar de Arbeidsrechtbanken verklaart de afname in 2008. De evolutie van de instroom bij de Arbeidshoven wordt getoond in figuur 2.7.

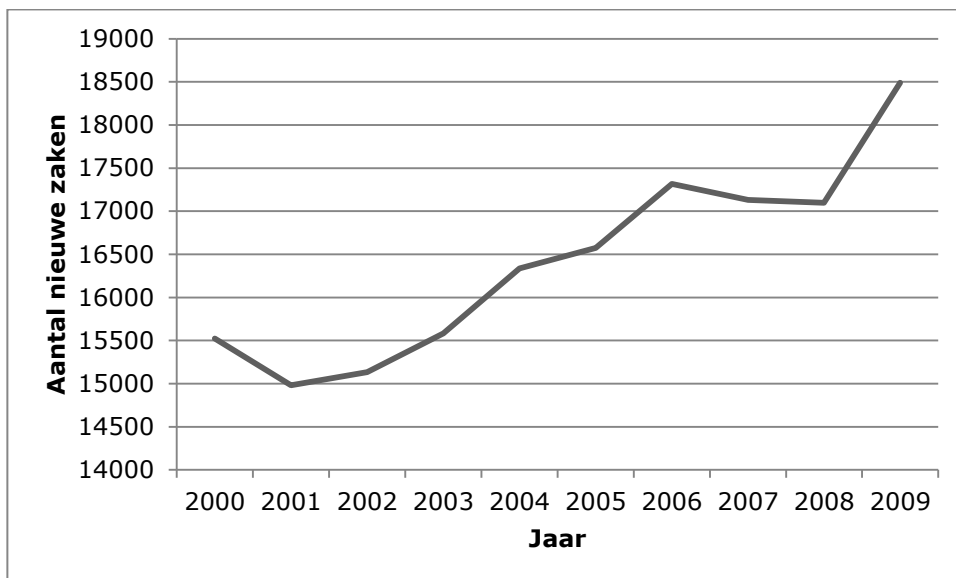
Figuur 2.7.: Instroom van nieuwe burgerlijke zaken bij de Arbeidshoven.

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *Justitie in cijfers*. p25.)

Figuur 2.7. toont aan dat het aantal nieuwe zaken is afgenomen bij de Arbeidshoven. Tussen 2000 en 2009 daalde de instroom met 27% (van 5.823 naar 4.584 nieuwe zaken). Figuur 2.8. toont de evolutie bij de Hoven van Beroep.

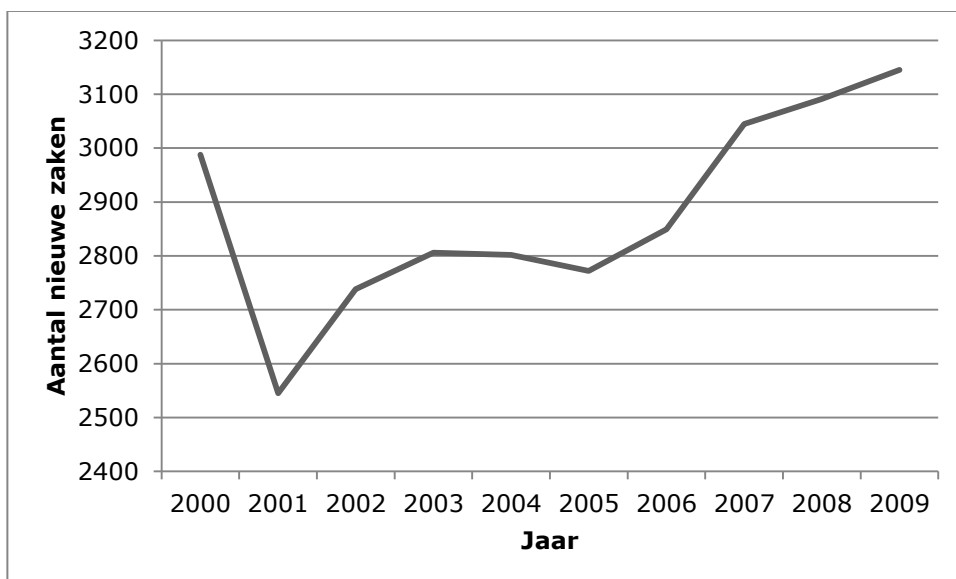
Figuur 2.8.: Instroom van nieuwe burgerlijke zaken bij de Hoven van Beroep.

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *Justitie in cijfers*. p26.)

De Hoven van Beroep – die het meest te kampen hebben met een achterstand – kennen een bijna constante toename van het aantal rechtszaken. Tussen 2000 en 2009 nam de instroom toe met 19%. Figuur 2.9. toont ten slotte de evolutie van de instroom bij het Hof van Cassatie.

Figuur 2.9.: Instroom van nieuwe burgerlijke zaken bij het Hof van Cassatie.

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *Justitie in cijfers*. p29.)

Bovenstaande figuur laat zien dat ook bij het Hof van Cassatie het aantal nieuwe zaken jaar na jaar toeneemt. De toename tussen 2001 en 2009 bedraagt 11%.

Deze cijfers tonen aan dat er - bij bepaalde rechtbanken - steeds meer rechtszaken worden opgestart. Als deze stijging niet gepaard gaat met extra middelen of een hogere productiviteit van rechtbanken kan er een achterstand ontstaan.

2.3.2. Verouderde organisatie

De tweede oorzaak van gerechtelijke achterstand is de verouderde organisatie van het gerechtelijk apparaat. Het gerechtelijk landschap van België is bijzonder complex. De grenzen van de 27 gerechtelijke arrondissementen in ons land zijn in 1809 bepaald aan de hand van de afstand die afgelegd kon worden met een postkoets. Op die manier was geen enkele burger langer dan één dag onderweg naar een rechtbank.³⁹ Bovendien zijn er in België maar liefst 360 gerechtelijke organisaties die elk ook nog eens variëren in omvang.⁴⁰ In zijn beleidsverklaring van 2009 pleitte voormalig Minister Jo Vandeuren voor een Justitie dat "efficiënt, betaalbaar en laagdrempelig" is.⁴¹ Dit is tot op heden nog niet het geval, en bijgevolg dringen hervormingen van het gerechtelijk apparaat zich op.

Een belangrijk element van de verouderde organisatie van Justitie is de versnippering van bevoegdheden. Rechtbanken hebben een *materiële bevoegdheid*, die een onderscheid maakt naargelang het soort geschil, en een *territoriale bevoegdheid*. Om de versnippering van de gerechtelijke organisatie in beeld te brengen worden de verschillende rechtbanken en hun materiële en territoriale bevoegdheden nader bekeken.

Het Hof van Cassatie oordeelt of de rechter die uitspraak deed over de grond van de zaak de wet correct heeft toegepast en of er procedurele fouten gemaakt zijn. Verder bestaat ons land uit vijf rechtsgebieden⁴² die elk een Hof van Beroep en een Arbeidshof hebben. Deze rechtsgebieden worden onderverdeeld in 27 gerechtelijke arrondissementen, die bestaan uit een Rechtbank van Eerste Aanleg, een Arbeidsrechtbank en een Rechtbank van Koophandel. De arrondissementen worden op hun beurt opgedeeld in 225 kantons met elk een Vrederecht en 34 Politierechtbanken. Ook bestaat er voor elke provincie en voor Brussel-Hoofdstad een Assisenhof.⁴³

---

³⁹ Orde van de Vlaamse Balies. (2008). *Advies. Hertekening van de gerechtelijke organisatie*. Brussel. p5.

Opgevraagd op 29 oktober, 2011, via

<http://www.advocaat.be/UserFiles/Positions/STANDPUNT%20OVB%20HERTEKENING%20GERECHTELIJKE%20ORGANISATIE%207%20MEI%202009.pdf>.

⁴⁰ Instituut voor de Overheid, & Federaal Wetenschapsbeleid. (2006). *Profiel van de "administratieve manager" in de context van verzelfstandiging binnen Justitie. Samenvatting 31/08/2006*. p10. Opgevraagd op 23 oktober, 2011, via http://www.belspo.be/belspo/home/publ/pub_ostc/AP/rAP06r_nl.pdf.

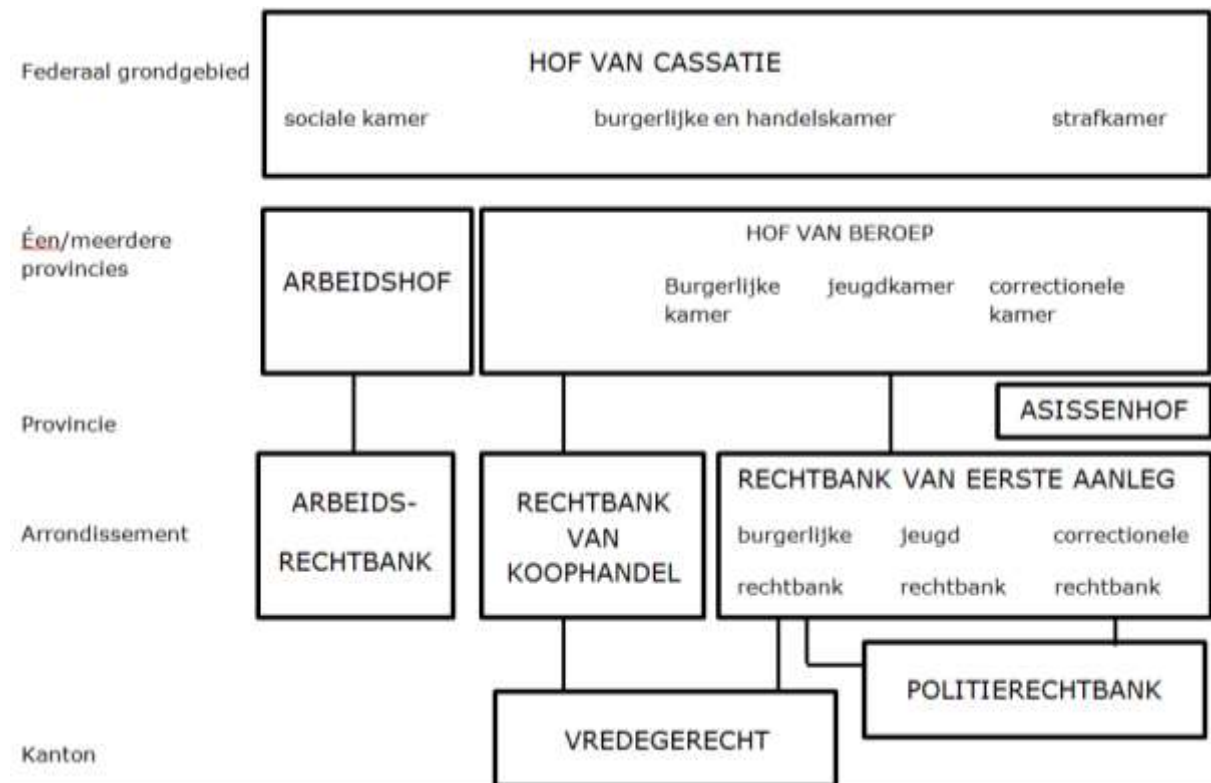
⁴¹ Vandeuren, J. (2009). *Beleidsverklaring van de Minister van Justitie*. p8. Opgevraagd op 23 augustus, 2011, via http://assets.rug.be/img_art/site/images/68B7A235-A716-430D-82DE-D46F41CDF4A1.pdf.

⁴² Antwerpen, Gent, Brussel, Bergen en Luik

⁴³ Speybrouck, J. (2007). *Recht: principes en praktijk*. Academia Press: Gent.

In België bestaan er verder twee belangrijke rechtbanken die opgericht zijn buiten de rechterlijke orde, namelijk de Raad van State en het Grondwettelijk Hof. De Raad van State beschermt de burger tegen administratieve willekeur en brengt adviezen uit over wetgeving. Het Grondwettelijk Hof oordeelt of normen in overeenstemming zijn met de Grondwet en controleert of de bevoegdheidsverdeling tussen de Federale Staat, Gemeenschappen en Gewesten worden nageleefd.⁴⁴ Figuur 2.10. geeft een overzicht van de verschillende rechtscolleges. De territoriale bevoegdheden staan in drukletters en de materiële bevoegdheden in kleine letters.

Figuur 2.10.: Organisatie van de rechtbanken.

(Bron: Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge. (2011). Hiërarchische situering. Opgevraagd op 24 oktober, 2011, via <http://www.rechtbankbrugge.be/situering/piramide.htm>.)

De versnippering van de bevoegdheden bewijst dat de organisatie van Justitie aan modernisering toe is. Een reorganisatie moet op zo een manier gebeuren dat de werklast beter verdeeld wordt over de rechtscolleges en verregaande specialisatie mogelijk wordt. Verder moet de transparantie van het systeem verhogen en de kosten verlagen.

We kunnen zeggen dat twee belangrijke elementen aan de basis liggen van de verouderde en complexe gerechtelijke organisatie in België. Eerst en vooral zijn de arrondissementsgrenzen onaangepast aan de rechtsvoering en moderne middelen van de 21^e eeuw, en ten tweede is er sprake van een versnippering van de bevoegdheden. Dit houdt concreet in dat er te veel en te kleine gerechtelijke entiteiten bestaan. Een hervorming van Justitie is noodzakelijk zodat rechtbanken efficiënter kunnen werken en de gerechtelijke achterstand kan worden teruggedrongen.

⁴⁴ Ballon, G.L., Geens, K., Stuyck, J., & Terry, E. (2009). *Inleiding tot het economisch recht*. Mechelen: Kluwer.

2.3.3. Tekort aan personele en materiële middelen

Als derde oorzaak in de literatuur komt de onderbemanning en het tekort aan materiële middelen binnen Justitie naar voor. Een tekort aan personeel werkt zeer demotiverend. Dat ondervinden onder andere de rechters in Brussel, waar een groot aantal vonnissen per rechter uitgesproken wordt, maar de achterstand blijft toenemen omdat er een capaciteitstekort bestaat van 21%.⁴⁵ Dat rechters vaak hun werk niet gedaan krijgen, is onder andere een gevolg van het feit dat ze te veel taken op zich moeten nemen die bijvoorbeeld door de griffie gedaan zou kunnen worden.⁴⁶ Ook een tekort aan materiële middelen (zoals bijvoorbeeld wetboeken en computers) belet dat magistraten hun werk optimaal kunnen uitvoeren.

Om de onderbemanning binnen Justitie in kaart te brengen, volgt een bespreking van de kwantitatieve evolutie van de magistraten.

Het is opvallend dat het aantal magistraten veel minder sterker toeneemt dan het ander rechtbankpersoneel (klerken, griffiers, administratief en technisch personeel). Zo nam het aantal magistraten van 1970 tot 1990 met 20% toe, terwijl voor het ander rechtbankpersoneel de toename maar liefst 136% bedraagt.⁴⁷

Uit onderzoek blijkt dat vooral magistraten van de Rechtbanken van Eerste Aanleg een grote werkdruk ervaren. 60 tot 70% van die magistraten geeft aan regelmatig te maken te hebben met overbelasting. Op het niveau van de kantons (Vrederegerechten en Politierechtbanken) ervaart men veel minder een tekort aan magistraten.⁴⁸

De overbelasting is een gevolg van onderbemanning en kan gemeten worden met behulp van de "caseload". Die caseload laat zien hoeveel zaken gemiddeld behandeld worden door een rechter en kan als volgt berekend worden:

$$\text{Caseload: } \frac{\text{aantal behandelde zaken gedurende één jaar}}{\text{aantal rechters}}$$

Gezien de matige stijging van het aantal magistraten ten opzichte van de groei in het aantal zaken kunnen we verwachten dat de caseload van de rechters is toegenomen. De situatie is het meest ernstig bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg en de Correctionele Rechtbanken, waar de caseload in 1980 met 48% gestegen is ten opzichte van 1970. Bij de andere rechtbanken is de stijging veel

---

⁴⁵ Jo Vandeurzen. (2009). Beleidsverklaring van de Minister van Justitie Jo Vandeurzen. 2009. p56. Opgevraagd op 29 augustus, 2011, via http://assets.rug.be/img_art/site/images/68B7A235-A716-430D-82DE-D46F41CDF4A1.pdf.

⁴⁶ De Keyser, P., & Van Obberghen, O. (1998). Hervormingen in het gerechtelijk privaatrecht [Elektronische versie]. p97. *Jura falconis*, 35(1).

⁴⁷ Bruyninckx, A., & Van Loon, F. (1998). *De werking van Justitie en de juridische beroepen*. Antwerpen. p60. Opgevraagd op 19 augustus, 2011, via http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/Files/NL/PUB_0979_De_werking_van_Justitie_en_de_juridische_beroeppen.pdf.

⁴⁸ Ibidem, p62.

minder dramatisch. Bij de Rechtbanken van Koophandel was er in 1980 zelfs een daling te zien van de caseload in vergelijking met 1970.⁴⁹

Dat er sprake van onderbemanning is, wordt echter door sommigen betwist omdat het aantal magistraten per 100.000 inwoners in ons land veel hoger ligt dan in de buurlanden. Bovendien is het moeilijk te oordelen over een mogelijke onderbemanning omdat er geen goed instrument voor werklasmeting voorhanden is.⁵⁰ In het onderzoeksrapport "De hertekening van het gerechtelijk landschap" wordt het personeelskader van België met dat van Nederland vergeleken. Het aantal beroepsrechters per 100.000 inwoners is 14,9 in België, ten opzichte van 12,7 in Nederland. Ook het aantal niet-magistraten per 100.000 inwoners ligt hoger in België: 56 tegenover 32 in Nederland. Tot slot zijn er 3,7 personeelsleden per magistratuur in België, terwijl dat in Nederland maar 2,5 is. De studie besluit dat er niet per se een tekort aan personeel is, maar eerder een gebrek aan efficiënte inzet van het personeel.⁵¹ Om de werklasmeter beter te verdelen tussen de rechtscolleges en magistraten is het noodzakelijk dat de mobiliteit tussen magistraten toeneemt.⁵²

Naast een mogelijk tekort aan personele middelen werkt ook een gebrek aan materiële middelen de gerechtelijke achterstand in de hand. De financiële middelen van de rechtbanken zijn verdeeld in budgetten over verschillende instanties van de uitvoerende macht, wat een efficiënte verdeling van middelen zeer moeilijk maakt.⁵³ Er is zelfs een tekort aan de meest elementaire middelen. Zo beschikken rechters vaak niet eens over recente wetboeken of computers.⁵⁴ Verder bestaat er ook een tekort aan moderne en geschikte computerprogramma's en zijn communicatiemiddelen niet altijd aangepast aan onze tijd. Zo wordt er bijvoorbeeld nog vaak gebruik gemaakt van gerechtsbrieven.⁵⁵

Het beheer van materiële (maar ook personele) middelen verloopt niet optimaal omdat er gewoon geen professionals aanwezig zijn die gespecialiseerd zijn in bedrijfsvoering.⁵⁶ Ook het bestaan van te veel en te kleine entiteiten maakt het onmogelijk personeel en middelen efficiënt te verdelen.⁵⁷

---

⁴⁹ Ibidem, p37-38.

⁵⁰ Lamon, H. (2008). De kwaaië tante Justitie: over recht en rechters voor de burger. Brugge: die Keure.

⁵¹ Depré, R., & Hondeghe, A. (z.d.). De hertekening van het gerechtelijk landschap. s.p. Opgevraagd op 13 oktober, 2011, via

http://soc.kuleuven.be/io/ned/vorming/studiedag/presentatie/20090526_Depre_Hondeghe.pdf.

⁵² Erdman, F., & de Leval, G. (2004) *Justitiedialogen*. p91-92. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf.

⁵³ Hoge Raad voor de Justitie. (2010). *Persconferentie: "Hervorming Justitie – Een krachtige uitnodiging tot politieke actie"*. Brussel. s.p. Opgevraagd op 19 oktober, 2011, via http://www.pro-justitia.be/N-12-17-INFO-14-Hoge%20Raad%20Justitie_%20Persmap_%20digitaal-22.03.2010.pdf.

⁵⁴ De Keyser, P., & Van Obberghen, O. (1998). Hervormingen in het gerechtelijk privaatrecht [Elektronische versie]. *Jura falconis*, 35(1).

⁵⁵ Hoge Raad voor de Justitie. (2008). *Project hertekenen van de rechterlijke organisatie. Tussentijds rapport. Stand van zaken op 4 september 2008*. p10. Opgevraagd op 2 november, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/hertekenen_rechterlijke_organisatie_NL.pdf.

⁵⁶ Instituut voor de Overheid, & Federaal Wetenschapsbeleid. (2006). *Profiel van de "administratieve manager" in de context van verzelfstandiging binnen Justitie. Samenvatting 31/08/2006*. p10. Opgevraagd op 23 oktober, 2011, via http://www.belspo.be/belspo/home/publ/pub_ostc/AP/rAP06r_nl.pdf.

We kunnen concluderen dat er geen eensgezindheid bestaat over onderbemanning als oorzaak van de gerechtelijke achterstand. Enerzijds vinden sommigen dat er een tekort aan personeel bestaat. Uit cijfers blijkt dat vooral het aantal magistraten maar in beperkte mate is toegenomen. Die beperkte stijging in combinatie met een sterke stijging in het aantal zaken zorgt ervoor dat de caseload voor rechters toeneemt. Ook de magistraten zelf geven vaak aan dat de werklust te hoog is. Anderzijds wijzen anderen erop dat er geen objectief werklustmetingsinstrument ter beschikking is en er verhoudingswijs meer rechters zijn in België dan in onze buurlanden. Volgens hen is het probleem dat de werklust niet gelijk verdeeld is over de rechtbanken. Over het feit dat er een tekort aan materiële middelen bestaat is geen discussie. De huidige allocatie van middelen is gecentraliseerd en bijgevolg maar weinig efficiënt. Het spreekt voor zich dat wanneer magistraten over onvoldoende werkingsmiddelen beschikken, ze hun job niet naar behoren kunnen uitvoeren.

2.3.4. Partijen- en fixatietraagheid

Een vierde oorzaak van gerechtelijke achterstand is de partijen- en fixatietraagheid. Uit een jaarverslag van het Arbeidshof van Antwerpen blijkt dat vertragingen vooral veroorzaakt worden door de partijen zelf, die wel eens gebruik maken van vertragingstrategieën.⁵⁸ We spreken dan van *partijentraagheid*. Anderen vinden dan weer dat de magistraten gerechtelijke achterstand veroorzaken. Deze *fixatietraagheid* houdt concreet in dat magistraten er niet in slagen binnen een redelijke termijn uitspraken te doen.⁵⁹ Omdat rechters te maken hebben met een zware motiveringsverplichting zijn zij echter niet altijd zelf de oorzaak van laattijdige vonnissen. In wat volgt zullen we dieper in gaan op de oorzaak van de partijentraagheid, de manieren waarop advocaten en burgers vertragingen kunnen veroorzaken en de situering ervan in het proces.

Waarom vertragen advocaten bewust de rechtsprocedure? Het probleem is dat er een overvloed van advocaten bestaat. Door de grote concurrentie vrezen advocaten voor hun positie, wat een vervaging van de normen tot gevolg kan hebben. Zo zullen ze bijvoorbeeld sneller een zaak met weinig of geen kans van slagen aannemen.⁶⁰

Advocaten kunnen op verschillende manieren vertragingen in de hand werken. Ten eerste toont een audit van de Hoge Raad van de Justitie aan dat advocaten de termijn van 15 dagen voor het neerleggen van de stukken vaak overschrijden. Soms worden er zelfs helemaal geen stukken neergelegd.⁶¹ Ten tweede zijn het moeilijke taalgebruik en de lengte van conclusies ook oorzaken

---

⁵⁷ Hoge Raad voor de Justitie. (2008). *Project hertekenen van de rechterlijke organisatie. Tussentijds rapport. Stand van zaken op 4 september 2008*. p10. Opgevraagd op 2 november, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/hertekenen_rechterlijke_organisatie_NL.pdf.

⁵⁸ Arbeidshof Antwerpen. (2009). *Werkingsverslag over het kalenderjaar 2008*. p61. Opgevraagd op 15 augustus, 2011, via <http://www.cass.be/arbeidshof/antwerpen/Publicaties/Jaarverslag2008.pdf>.

⁵⁹ Cox, C. (2003). De oprit naar de file verbreden [Elektronische versie]. p502. *Jura falconis*, 40(2).

⁶⁰ De Keyser, P., & Van Obberghen, O. (1998). Hervormingen in het gerechtelijk privaatrecht [Elektronische versie]. *Jura falconis*, 35(1).

⁶¹ Hoge Raad voor de Justitie. (2008). *Audit van het Hof van Beroep te Brussel (in toepassing van artikel 259bis-17§1 van het gerechtelijk wetboek)*. p21. Opgevraagd op 28 oktober, 2011, via http://www.hrj.be/doc/other/Audit_HVB_BXL.pdf.

van partijentraagheid.⁶² Slechts 28% van de bevolking vindt dat de juridische taal voldoende duidelijk is.⁶³ Naast de advocaat kan de burger zelf ook gerechtelijke achterstand veroorzaken. Ten eerste stappen mensen soms te snel naar de rechtbank. Dit lichtvaardig procederen werkt de achterstand in de hand. Daarnaast kan de rechtszoekende door middel van procesmisbruik de wachttijden onnodig verlengen. Volgens het procesrecht wordt men geacht zo snel, goedkoop en eenvoudig mogelijk te procederen. Als dit niet het geval is, is er sprake van procesmisbruik. Voorbeelden hiervan zijn het te laat inschakelen van middelen (zodat de zaak wordt uitgesteld) en voorprocessuele onzorgvuldigheid.⁶⁴

De partijentraagheid bevindt zich vooral in de eerste fase van de procedure (de instaatstelling), waar advocaten de duur in de hand hebben omdat zij stukken en conclusies onderling moeten uitwisselen. De fixatietraagheid daarentegen ontstaat tijdens de laatste fase, waarin het beraad en het vonnis plaatsvinden.

De partijen en rechters hebben dus ook invloed op de doorlooptijden van rechtszaken en bijgevolg de gerechtelijke achterstand. We spreken dan respectievelijk van partijen- en fixatietraagheid. Advocaten kunnen de fase van instaatstelling onder andere vertragen door lange en complexe conclusies te schrijven. Het gebeurt ook vaak dat de termijn van 15 dagen die voor de instaatstelling is vastgelegd, wordt overschreden. Ook de rechtszoekende zelf draagt bij tot de gerechtelijke achterstand door enerzijds te snel met een geschil naar de rechtbank te stappen en anderzijds door procesmisbruik te plegen. Daarnaast kunnen ook rechters vertragingen in de hand werken. Die vertraging vindt plaats in de fase van het beraad en het vonnis. Dit is echter ook een gevolg van de zware motiveringsverplichtingen waarmee ze rekening moeten houden.

2.3.5. Andere oorzaken

Volgens verschillende bronnen is te veel en te complexe wetgeving ook een oorzaak van gerechtelijke achterstand. Sinds de jaren tachtig is er sprake van "wetgevingsinflatie". De regelgeving blijft uitbreiden en bovendien is de inhoud en vorm ervan dikwijls van slechte kwaliteit.⁶⁵ Een eerste probleem in verband met wetgeving is dat veel te vaak nieuwe wetten worden ingevoerd (jaarlijks gemiddeld 70.000 pagina's in het Belgisch Staatsblad). Die grote hoeveelheden teksten belemmeren de transparantie en geven aanleiding tot meer betwistingen omdat wetten elkaar soms overlappen en zelfs tegenspreken. Dit leidt vanzelfsprekend tot een toename in het aantal rechtszaken en bijgevolg de gerechtelijke achterstand.⁶⁶ Ten tweede worden wetten vaak opgelegd zonder middelen te voorzien. Zo zijn er nieuwe wetten waarvan de toepassing veel werk met zich

⁶² Erdman, F., & de Leval, G. (2004) *Justitiedialogen*. p141. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf.

⁶³ GfK Significant. (2010). *Rapport Justitiebarometer 2010*. p26. Opgevraagd op 27 oktober, 2011, via http://www.belgium.be/nl/publicaties/publ_Justitiebarometer-2010.jsp

⁶⁴ Een zaak aanhangig maken terwijl men weet dat er geen kans op slagen bestaat

⁶⁵ Commissie Burger, Recht en Samenleving. (2001). *Het recht van de mensen*. p29. Opgevraagd op 11 november, 2011, via http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/Files/NL/PUB_1254_Het_recht_van_de_mensen.pdf.

⁶⁶ De Beir, T. (2010). The "sense of urgency" van Justitie in België. *Nederlands-Vlaams tijdschrift voor Mediation en conflictmanagement*. 14. p5-8

meebrengt, zonder dat er extra personeel ter beschikking wordt gesteld. Bij andere wetten dan weer wordt de procedure veranderd zonder deze eerst grondig geanalyseerd te hebben.⁶⁷ Uit de discussie over gerechtelijke achterstand door focusgroepen komt naar voren dat veel processen gaan over de procedure zelf. Zij concluderen dat er niet té veel procedures mogen bestaan.⁶⁸

Ook het gerechtelijk onderzoek draagt bij tot de lange duur van rechtszaken. Dat de redelijke termijn dreigt overschreden te worden bij de doorlooptijden van gerechtelijke onderzoeken blijkt uit een onderzoek van het College van Procureurs-generaal. Tijdens dit onderzoek werd vastgesteld dat er in 2009 6.138 dossiers in België waren waarvoor al meer dan twee jaar geleden een gerechtelijk onderzoek werd ingesteld, maar nog geen regeling vaststond. Dit toont aan dat gerechtelijke onderzoeken niet efficiënt verlopen.⁶⁹ Partijen laten vaak op zich wachten om het onderzoek op te starten omdat ze vrezen dat zij de provisie voor het gerechtelijk onderzoek zullen moeten betalen. Het is thans de meest gereede partij⁷⁰, en niet degene die het onderzoek aanvraagt, die deze provisie moet betalen.⁷¹ Bij het gerechtelijk onderzoek is er ook een gebrek aan kennis, waardoor het onderzoek vaak maar weinig efficiënt verloopt. Een bijkomend probleem is dat er door de magistraten te weinig gecommuniceerd wordt met de deskundige die het onderzoek moet uitvoeren en dat deskundigen niet gemotiveerd zijn hun opdracht snel tot een einde te brengen. Gevolg is dat de onderzoeken vaak onnodig lang duren.⁷²

In deze paragraaf werden nog twee oorzaken van gerechtelijke achterstand aangehaald. Eerst en vooral is er te veel en te ingewikkelde wetgeving, met extra werklast en meer betwistingen tot gevolg. Als laatste oorzaak van de gerechtelijke achterstand werd gewezen op langdurige gerechtelijke onderzoeken die te laat worden opgestart door de partijen.

---

⁶⁷ Hoge Raad voor de Justitie. (2008). *Project hertekenen van de rechterlijke organisatie. Tussentijds rapport. Stand van zaken op 4 september 2008*. p10. Opgevraagd op 2 november, 2011, via http://www.cmoj.be/sites/default/files/files/hertekenen_rechterlijke_organisatie_NL.pdf.

⁶⁸ Goethals J., Doutrelepon, R., Fincoeur, B., Kellens, G., Parmentier, S., Simaÿs, C., Wyseur, L., Van Aerschot, G., & Vervaeke, G. (2005). *Justitie in vraag gesteld: een kwalitatieve benadering vertrekkende vanuit de "Justitiebarometer"*. AcademiaPress: Gent.

⁶⁹ College van Procureurs-Generaal. (2010). *Omzendbrief nr. COL 12/2010 van het College van Procureurs-Generaal bij de Hoven van Beroep*. Brussel. p7. Opgevraagd op 24 augustus, 2011, via <http://www.elfri.be/sites/default/files/gerechtelijke%20achterstand%20col%2012-2010.pdf>.

⁷⁰ De partij die er het meeste belang bij heeft dat er een gerechtelijk onderzoek komt.

⁷¹ Hannes, P. (2006). *Over deskundigen en termijnen. Heden en toekomst*. p7. Opgevraagd op 29 augustus, 2011, via <http://www.kgso-ceja.be/tijdschrift/32-2007-art2NL.pdf>.

⁷² College van Procureurs-Generaal. (2010). *Omzendbrief nr. COL 12/2010 van het College van Procureurs-Generaal bij de Hoven van Beroep*. Brussel. p10-11. Opgevraagd op 24 augustus, 2011, via <http://www.elfri.be/sites/default/files/gerechtelijke%20achterstand%20col%2012-2010.pdf>.

2.4. Oplossingen

De burger, die steeds minder vertrouwen heeft in Justitie, is het slachtoffer van de lange wachttijden van de behandeling van rechtszaken. Uit paragraaf 2.2. bleek al dat de lange wachttijden tot een reeks negatieve gevolgen leiden. Om te garanderen dat rechtszaken afgehandeld kunnen worden binnen een redelijke termijn zijn er daarom dringend maatregelen nodig. Dit onderdeel focust op oplossingen om de achterstand in te dijken. Bepaalde maatregelen zijn werkelijk ingevoerd, terwijl het bij anderen om voorstellen gaat.

2.4.1. Invoering afdwingbare procedurekalender en syntheseconclusies

De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand heeft als doel het burgerlijke procesverloop bij te stellen.⁷³ Daarnaast wil het alle actoren van Justitie responsabiliseren. Op die manier hoopt de wet de gerechtelijke achterstand terug te dringen. Twee belangrijke maatregelen van deze wet zijn de invoering van de een afdwingbare procedurekalender en syntheseconclusies.

De wet van 26 april 2007 voert een afdwingbare procedurekalender in waarin termijnen worden bepaald: de rechtszitting moet binnen de drie maanden na de uitwisseling van conclusies plaatsvinden en het beraad mag maximaal een maand in beslag nemen.⁷⁴ Daarnaast legt de wet een boete op voor alle actoren die de procedure nodeloos vertragen. Ook rechters zullen gecontroleerd worden zodat ze niet meer tijd nemen als nodig om een beslissing te nemen.⁷⁵

Dat de rechter een geschil moet begrijpen aan de hand van een reeks conclusies die vaak niet eens op elkaar zijn afgesteld is onaanvaardbaar. Daarom kunnen syntheseconclusies helpen het proces sneller te doen verlopen.⁷⁶ De wet van 26 april 2007 verplicht de partijen een syntheseconclusie op te stellen op het einde van een proces. De rechter dient alleen met deze conclusie rekening te houden.⁷⁷ Jammer genoeg wordt niet bepaald hoe die syntheseconclusie eruit moet zien en bovendien wordt er geen sanctie opgelegd bij het ontbreken ervan.

Op de wet van 26 april 2007 is veel kritiek. Dat wordt duidelijk in een verslag van de Kamer van Volksvertegenwoordigers, waar regelmatig wordt aangehaald dat de maatregelen niet tot een

---

⁷³ Verougstraete, I., DeSwafel, M., Lecroart P., & Lierman, S. (2008). *Jaarverslag van het Hof van Cassatie van België*. p225. Opgevraagd op 10 augustus, 2011, via <http://www.cassonline.be/uploads/58/cass2008nl.pdf?PHPSESSID=9229d3f7bbe696b9c8744fe78ab31d8e>.

⁷⁴ Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers. (2007). *Beknopt verslag. Plenumvergadering. Donderdag 01-03-2007 avond*. p3. Opgevraagd op 9 augustus, 2011, via <http://www.lachambre.be/doc/PCRA/pdf/51/ap268.pdf>.

⁷⁵ Tollenaere, V. (z.d.) *Wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand*. p1. Opgevraagd op 23 augustus, 2011 via www.fransbaert.be/upload/wet%20ger.%20achterstand2.doc.

⁷⁶ Erdman, F., & de Leval, G. (2004) *Justitiedialogen*. p143. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf.

⁷⁷ Wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand. (2007). B.S. 12 juni 2007. Art 748bis.

snellere rechtspraak zullen leiden. Ook de balies en de Hoge Raad voor de Justitie zijn het hier mee eens. Een belangrijke tekortkoming is dat de maatregelen niet gebaseerd zijn op cijfers. Er werden zelfs geen statistieken over de gerechtelijke achterstand geconsulteerd. Er is ook nog steeds geen objectief werklastmetingsinstrument voor handen, waardoor kaderuitbreidingen niet efficiënt zijn. De gerechtelijke achterstand zal dus niet worden weggewerkt met de wet van 26 april 2007, al zal het er wel voor zorgen dat er geen nieuwe achterstand wordt gecreëerd.⁷⁸

De wet van 26 april 2007 werd dus ingevoerd om de gerechtelijke achterstand in te dijken. Belangrijke elementen van de wet zijn de invoering van een procedurekalender waarin nieuwe termijnen worden vastgelegd en de verplichting om syntheseconclusies te gebruiken. Velen zijn er echter van overtuigd dat de wet de gerechtelijke achterstand niet zal wegwerken. Het zal er hoogstens voor zorgen dat een nieuwe achterstand vermeden wordt.

2.4.2. Uitbreiding van het aantal magistraten

Zoals eerder besproken zijn bepaalde actoren (waaronder voormalig Minister van Justitie Stefaan de Clerck) van mening dat onderbemanning een oorzaak is van gerechtelijke achterstand en dat bijgevolg een uitbreiding van het personeelskader een manier is om die achterstand te bestrijden. In verschillende wetten wordt hieraan tegemoetgekomen door het magistratenkorps (al dan niet tijdelijk) uit te breiden of door mobiliteit tussen verschillende rechtscolleges mogelijk te maken.

In de wet van 9 juli 1997 houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de Hoven van Beroep wordt de onderbemanning aangepakt door plaatsvervangende raadsheren in het Hof van Beroep te benoemen ter vervanging van de verhinderde raadsheren.⁷⁹ Geert Bourgeois (NVA) is van mening dat plaatsvervangende magistraten alleen ingezet mogen worden in geval van nood. Volgens hem zijn aanvullende kamers slechts noodzakelijk zolang er sprake is van gerechtelijke achterstand. Bovendien zouden de aanvullende kamers enkel uit beroepsmagistraten mogen bestaan. Hij wijst erop dat wanneer advocaten recht moeten spreken, er sprake kan zijn van belangenconflicten aangezien zij uit hetzelfde ambtsgebied komen als de advocaten die een zaak komen pleiten.⁸⁰ Ook de Orde van Vlaamse Balies en het Arbitragehof delen deze mening. De achterstand moet niet aangepakt worden door tijdelijk advocaten in te zetten als raadsheren, maar door het magistratenkorps permanent uit te breiden.⁸¹ De Hoge Raad voor de

---

⁷⁸ Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers. (2007). *Beknopt verslag. Plenumvergadering. Donderdag 01-03-2007 avond.* p4-5. Opgevraagd op 9 augustus, 2011, via <http://www.lachambre.be/doc/PCRA/pdf/51/ap268.pdf>.

⁷⁹ Wet houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de Hoven van Beroep. (1997). B.S. 13 augustus 1997. Art 102.

⁸⁰ Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers. (1997). *Wetsontwerp houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de Hoven van Beroep.* p5. Opgevraagd op 29 augustus, 2011, via <http://www.dekamer.be/FLWB/pdf/49/1017/49K1017002.pdf>.

⁸¹ Orde van Vlaamse Balies. (2006). *Advocaten als plaatsvervangende rechters. Vlaamse advocaten weigeren bijdrage aan gerechtelijke achterstand.* Standpunt van de Orde van Vlaamse Balies. Brussel. p1. Opgevraagd op 26 augustus, 2011, via <http://www.advocaat.be/UserFiles/PressItems/Persbericht%20plaatsvervangende%20rechters%2015%2002%2006.pdf>

Justitie verkiest een tijdelijke uitbreiding van het aantal beroepsmagistraten die na drie jaar definitief kan worden. Naast het belangenconflict wijst de HRJ erop dat de plaatsvervangende rechters tijdrovende taken hebben binnen hun eigen beroep en dat zij niet aan de strenge wervingsvereisten van beroepsmagistraten voldoen.⁸²

Er werden ook aanvullende kamers opgericht om de werklast van de magistraten te verlagen. Ook deze maatregel wordt geregeld bij wet van 9 juli 1997.⁸³ In de aanvullende kamers kunnen advocaten met twintig jaar balie-ervaring als plaatsvervangend raadsheer zetelen.⁸⁴ Deze wet was als voorlopige maatregel bedoeld, maar werd in totaal zes keer verlengd. De maatregel heeft volgens Stefaan de Clerck haar nut bewezen door de werklast van de gewone kamers te verlagen.⁸⁵ Aan de andere kant wijst bijvoorbeeld Hugo Vandenberghe (CD&V) erop dat in verschillende arrondissementen steeds minder of zelfs geen arresten meer werden uitgesproken door de aanvullende kamers.⁸⁶ Om die reden werd de maatregel niet langer verlengd.

Verder wordt er met de wet van 10 februari 1998 tot aanvulling van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de benoeming van toegevoegde rechters de mogelijkheid gecreëerd toegevoegde rechters aan te duiden die tijdelijk verplaatst kunnen worden naar een andere rechtbank.⁸⁷

Uit deze wetten blijkt enerzijds dat de wetgever met verschillende maatregelen het probleem van onderbemanning heeft proberen aan te pakken. Zo werd er de mogelijkheid gecreëerd om plaatsvervangende en toegevoegde rechters aan te duiden en aanvullende kamers op te richten. Anderzijds dringt de vraag zich op of er geen nood is aan een permanente uitbreiding van het magistratenkorps.

---

⁸² Hoge Raad voor de Justitie. (2000). *Advies vanwege de Hoge Raad voor de Justitie*. p1. Opgevraagd op 4 oktober, 2011 via <http://www.hrj.be/NL/acti/..%5Cdownload%5Cavis0001cn.pdf>.

⁸³ Wet houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de hoven van beroep. (1997). B.S. 13 augustus 1997. Art 106bis1.

⁸⁴ Ibidem, art 102.

⁸⁵ Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat. (2004). *Verlenging van de werkzaamheden van de aanvullende kamers van de hoven van beroep*. Opgevraagd op 15 november, 2011, via <http://www.dekamer.be/FLWB/pdf/51/0771/51K0771001.pdf>.

⁸⁶ Belgisch Senaat. (2010). *Handelingen nr. 4-110. Verlenging van de werkzaamheden van de aanvullende kamers van de hoven van beroep (Stuk 4-1600)*. Opgevraagd op 15 november, 2011, via <http://www.senate.be/www/?MIval=/consulteren/publicatie2&BLOKNR=24&COLL=H&LEG=4&NR=110&SUF=&VO LGNR=&LANG=nl>.

⁸⁷ Wet tot aanvulling van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de benoeming van toegevoegde rechters . (1998). B.S. 20 februari 1998. Art 86bis.

2.4.3. Alternatieve geschillenregelingen

Steeds vaker stapt de burger naar de rechtbank om een geschil op te lossen. Er zijn echter andere manieren, die vaak sneller en goedkoper zijn, om geschillen op te lossen. De voorbije decennia werden er steeds meer initiatieven genomen om de burger aan te moedigen conflicten buiten de rechtbank op te lossen.⁸⁸ Twee belangrijke alternatieve geschillenregelingen zijn bemiddeling en arbitrage en worden gepromoot door De Vlaamse Organisatie voor Bemiddeling en Arbitrage.⁸⁹

Bij bemiddeling proberen de partijen tot een overeenstemming te komen met behulp van overleg en onderhandelingen.⁹⁰ Voor bemiddeling werd reeds op Europees niveau een richtlijn ontwikkeld, namelijk de Europese Richtlijn van 21 mei 2008.⁹¹ De burger zelf geeft ook aan open te staan voor deze alternatieve geschillenregeling. Dat kwam naar voren in een onderzoek uitgevoerd door GfK Significant in opdracht van de HRJ, waar 94% van de respondenten aangeeft dat er voor een burgerlijke rechtszaak bemiddeling onder begeleiding mogelijk moet zijn. Voor strafrechtelijke zaken is dit 82%.⁹²

Arbitrage is een ander alternatief voor rechtszaken. Partijen komen dan overeen "*dat hun geschil definitief wordt beslecht door een bindende uitspraak van een onafhankelijke arbiter of een scheidsrechter, waartegen geen hoger beroep kan ingesteld worden*".⁹³ De keuze voor arbitrage in het geval van een geschil wordt meestal vastgelegd bij speciale akte of toegevoegd in een bestaande clausule.⁹⁴

De gerechtelijke achterstand zou dus kunnen verminderen als geschillen vaker opgelost worden door middel van bemiddeling en arbitrage en minder voor de rechtbank gebracht worden. VOBA, een organisatie opgericht door de Orde van Vlaamse Balies en VOKA, promoot deze alternatieve geschillenregelingen.

---

⁸⁸ Verbruggen, F. (2008). *Recente ontwikkelingen in het strafrecht*. Groep De Boeck NV: Brussel.

⁸⁹ VOBA. (z.d.). Wat is VOBA? Opgevraagd op 8 november, 2011, via <http://www.voba.be/Page.aspx?lid=1&pId=2021&mida=1843&midb=&midc=&strMid=>

⁹⁰ Kamer van arbitrage en bemiddeling vzw. (z.d.). Definities: arbitrage & bemiddeling. Opgevraagd op 8 november, 2011, via <http://www.arbitrage-mediation.be/info-definitie-nl.htm>.

⁹¹ Jo Vandeurzen. (2009). *Beleidsverklaring van de Minister van Justitie Jo Vandeurzen. 2009*. p53. Opgevraagd op 29 augustus, 2011, via http://assets.rug.be/img_art/site/images/68B7A235-A716-430D-82DE-D46F41CDF4A1.pdf.

⁹² GfK Significant. (2010). *Rapport Justitiebarometer 2010*. p56 en 60. Opgevraagd op 27 oktober, 2011, via http://www.belgium.be/nl/publicaties/publ_Justitiebarometer-2010.jsp.

⁹³ VOBA. (z.d.). Arbitrage. Opgevraagd op 8 november, 2011, via <http://www.voba.be/Page.aspx?pID=2030&mIDa=1847&lid=1>

⁹⁴ Kamer van arbitrage en bemiddeling vzw. (z.d.). Definities: arbitrage & bemiddeling. Opgevraagd op 8 november, 2011, via <http://www.arbitrage-mediation.be/info-definitie-nl.htm>.

2.4.4. Hervorming motiveringsplicht

De motiveringsverplichting is noodzakelijk om een waarborg te bieden tegen rechterlijke willekeur, om rechterlijke (zelf)controle mogelijk te maken en om bij te dragen tot de rechtsvorming. Een te zware motiveringsplicht is echter een belangrijke oorzaak van de gerechtelijke achterstand. Het is aan de wetgever om een balans te zoeken tussen de kwaliteit en lengte van de motivering.⁹⁵

Om de motiveringsplicht te verlichten stelt onder andere het Hof van Cassatie een positieve motivering voor. Dit houdt in dat rechters in het vonnis de beslissing motiveren zonder te moeten reageren op alle gebruikte middelen of te motiveren waarom andere beslissingen niet gekozen zijn. Op die manier zijn de rechterlijke beslissingen veel korter, wat bevorderlijk is in de strijd tegen de gerechtelijke achterstand omdat rechters dan meer beslissingen kunnen nemen.⁹⁶

Een kritiek op de positieve motivering is dat het in strijd is met artikel 6 van het EVRM en het algemeen rechtsbeginsel tot eerbiediging van het recht van verdediging. Om hieraan tegemoet te komen kan een positieve motivering op verzoek als alternatief gebruikt worden, waarbij partijen zelf kunnen aangeven of ze een positieve motivering wensen of niet.⁹⁷

Een positieve motivering verlicht de motiveringsplicht dus en kan bijgevolg de proceduur versnellen. Toch is deze maatregel nog steeds niet opgenomen in de Belgische wetgeving omdat er te veel weerstand is.

2.4.5. Schaalvergroting

Zoals eerder besproken is de werklast ongelijk verdeeld over de rechtbanken en onder de magistraten. Hoewel België veel magistraten in dienst heeft, kunnen bepaalde rechtbanken het werk niet aan. Een efficiëntere werkverdeling is noodzakelijk. Bovendien is op dit moment de versnippering te groot en zijn bepaalde rechtscolleges te klein,⁹⁸ met als gevolg dat Justitie niet transparant genoeg is en middelen niet optimaal verdeeld worden. Een schaalvergroting is een belangrijk onderdeel van de modernisering en zou moeten helpen deze problemen op te lossen.

Een schaalvergroting kan volgens de Oriëntatienota "Het gerechtelijk landschap. Naar een nieuwe architectuur voor Justitie" van Stefaan De Clerck een oplossing bieden voor de gerechtelijke achterstand. Enerzijds beoogt een *jurisdictionele schaalvergroting* de organisatie van rechtscolleges

---

⁹⁵ Hof van Cassatie. (2008). *Jaarverslag van het Hof van Cassatie van België*. p227-233. Opgevraagd op 10 augustus, 2011, via

<http://www.cassonline.be/uploads/58/cass2008nl.pdf?PHPSESSID=9229d3f7bbe696b9c8744fe78ab31d8e>.

⁹⁶ Verougstraete, I., De Swaef, M., Lecroart P., & Lierman, S. (2008). *Jaarverslag van het Hof van Cassatie van België*. p227. Opgevraagd op 10 augustus, 2011, via

<http://www.cassonline.be/uploads/58/cass2008nl.pdf?PHPSESSID=9229d3f7bbe696b9c8744fe78ab31d8e>.

⁹⁷ Ibidem, p269.

⁹⁸ *Cassandra-plan. Meer welvaart, meer welzijn. Meer welvaart door recht en orde*. (z.d.). p6. Opgevraagd op 30 augustus, 2011, via

<http://www.workforall.org/drupal/files/Cassandra%20Plan%20recht%20en%20orde%20012006.pdf>.

op een breder horizontaal niveau en anderzijds zorgt een *geografische schaalvergroting* voor de verruiming van de arrondissementsgrenzen.⁹⁹

2.4.5.1. Jurisdictionele schaalvergroting

Omdat op dit moment bepaalde rechtbanken zeer klein zijn, is de werklust erg ongelijk verdeeld. Bij een integratie van verschillende rechtscolleges kan de werklust beter verdeeld worden over een grotere groep personeelsleden.

Stefaan De Clerck opteert in zijn Oriëntatienota voor eenheid van rechtsmacht door één grote eenheidsrechtbank te organiseren per arrondissement waar de Rechtbank van Eerste aanleg, de Rechtbank van Koophandel, de Arbeidsrechtbank, de Politierechtbanken en Vredegerechten in worden samengevoegd. Op die manier kan het werk beter verdeeld worden onder een groot aantal magistraten. De belangrijkste voordelen die aangehaald worden zijn:¹⁰⁰

- Een transparantere gerechtelijke organisatie;
- Minder bevoegdheidsconflicten;
- Betere verspreiding van de werklust en continuïteit in de dienstverlening;
- Ontwikkeling specialisatie;
- Mensen en middelen komen vrij voor andere taken.

De eerstelijnsrechtbank zou bestaan uit verschillende afdelingen gebaseerd op de huidige rechtbanken die fusioneren. Belangrijk hierbij is dat elke afdeling zijn specifieke kenmerken behoudt. Zo blijven de zittingsplaatsen van de Vredegerechten in elk kanton gewaarborgd in de vorm van nevenvestigingen om hun nabijheid te behouden. Ook rechtbanken met een specifieke specialiteit (zoals de Rechtbanken van Koophandel en de Arbeidsrechtbanken) zullen dezelfde specifieke rechtszaken behandelen.¹⁰¹

Een alternatief dat voorgesteld wordt, is de oprichtingen van twee rechtbanken per arrondissement: een Rechtbank van Aanleg (bestaande uit de Rechtbank van Eerste Aanleg, de Politierechtbanken en de Vredegerechten) en een Socio-economische Rechtbank (bestaande uit de Arbeidsrechtbank en de Rechtbank van Koophandel). Op die manier willen de voorstanders van het alternatief het specifieke karakter van de Rechtbank van Koophandel en Arbeidsrechtbank waarborgen.¹⁰²

Anderen zijn te vinden voor een eenheidsrechtbank, maar dan wel zonder integratie van de Vredegerechten en Politierechtbanken, zodat hun geografische nabijheid blijft behouden. Er zou dan wel meer flexibiliteit moeten zijn om de werklust beter te verdelen.¹⁰³

---

⁹⁹ De Clerck, S. (2009). *Oriëntatienota: het gerechtelijk landschap. Naar een nieuwe architectuur voor Justitie*. p10-21. Opgevraagd op 13 oktober, 2011, via http://www.moniteur.be/nl_hm/rechterlijke_orde/h-g-l/orientatienota.pdf.

¹⁰⁰ Ibidem, p38.

¹⁰¹ Ibidem, p40-41.

¹⁰² Ibidem, p41.

¹⁰³ Ibidem, p42.

Als laatste mogelijkheid kunnen kleine entiteiten samengevoegd worden.¹⁰⁴ Het spreekt voor zich dat hier maar in beperkte mate sprake is van schaalvergroting.

2.4.5.2. Geografische schaalvergroting

Momenteel zijn de arrondissementen ingedeeld op basis van het bevolkingsaantal. Het inwonersaantal verschilt echter sterk per gerechtelijk arrondissement.¹⁰⁵ Zo vallen er bijvoorbeeld 1.594.812 mensen onder het Brussels arrondissement, terwijl dat er maar 69.570 zijn voor Marche-en-Famenne.¹⁰⁶

Het is daarom noodzakelijk dat de oprichting van een arrondissementsrechtbank samengaat met een geografische schaalvergroting. Zoals eerder gezegd is België momenteel opgedeeld in 27 gerechtelijke arrondissementen. Dit aantal kan volgens de Oriëntatienota best verminderen door arrondissementen samen te voegen rekening houdend met het aantal bewoners en het personeelskader. Aan de interne arrondissementsgrenzen wordt dus niet geraakt. De nota stelt een schaalvergroting voor door een vermindering van het aantal arrondissementen tot 16. Waar mogelijk wil De Clerck rekening houden met de provinciegrenzen bij de bepaling van de nieuwe arrondissementen. Per arrondissementsrechtbank zullen er nevenzittingsplaatsen zijn om de nabijheid te waarborgen.¹⁰⁷

De Oriëntatienota kiest dus voor een samenvoeging van arrondissementen. De Hoge Raad voor de Justitie wijst erop dat een schaalvergroting ook op andere manieren kan gebeuren. Zo kan de samenvoeging van arrondissementen ook op het niveau van provincie of rechtsgebied. Een andere mogelijkheid is een schaalvergroting op basis van de ideale grootte van een arrondissement. Tot slot kan de grootte van elk arrondissement bepaald worden rekening houdend met het specifieke karakter ervan.¹⁰⁸ Zo vindt de HRJ dat er rekening moet gehouden worden met geografische, culturele, sociale en economische kenmerken.¹⁰⁹

De centrale werkgroep voor het hertekenen van de rechterlijke organisatie wijst erop dat 16 arrondissementen nog steeds niet het optimale aantal is. De werkgroep maakt de vergelijking met

---

¹⁰⁴ Ibidem, p42.

¹⁰⁵ Ibidem, p47.

¹⁰⁶ Koninklijk besluit tot bepaling van de bevolking van de gerechtelijke kantons. (2007). B.S. 31 januari 2007.

¹⁰⁷ De Clerck, S. (2009). *Oriëntatienota: het gerechtelijk landschap. Naar een nieuwe architectuur voor Justitie*. p47-49. Opgevraagd op 13 oktober, 2011, via http://www.moniteur.be/nl_htm/rechterlijke_orde/h-g-l/orientatienota.pdf.

¹⁰⁸ Hoge Raad voor de Justitie. (2008). *Project hertekenen van de rechterlijke organisatie. Tussentijds rapport. Stand van zaken op 4 september 2008*. p17. Opgevraagd op 2 november, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/hertekenen_rechterlijke_organisatie_NL.pdf.

¹⁰⁹ Hoge Raad voor de Justitie. (2010). *Persconferentie: "Hervorming Justitie – Een krachtige uitnodiging tot politieke actie"*. Brussel. s.p. Opgevraagd op 19 oktober, 2011, via http://www.pro-justitia.be/N-12-17-INFO-14-Hoge%20Raad%20Justitie_%20Persmap_%20digitaal-22.03.2010.pdf.

Nederland. Nederland heeft 6 miljoen inwoners meer dan België en telt slechts 19 rechtbanken. De intentie is er zelfs om dit aantal te verminderen.¹¹⁰

Naast de jurisdictionele en geografische schaalvergroting opteert de Minister van Justitie voor de oprichting van een centraal loket dat rechtszaken toewijst aan de juiste afdeling. Op die manier kan de rechtzoekende tijd besparen en vermindert de kans op bevoegdheidsconflicten. Volgens velen is dit echter niet noodzakelijk omdat het aantal bevoegdheidsconflicten niet echt een probleem is.¹¹¹

Naast de eerstelijnsrechtbanken is er ook eenheid gewenst op het niveau van beroep. Dit kan gerealiseerd worden door het Hof van Beroep en het Arbeidshof te fusioneren. Het Hof zal dan, net zoals de arrondissementsrechtbank, bestaan uit verschillende afdelingen die zich toespitsen op bepaalde materies. Ook hier kan een centraal loket opgericht worden. Per rechtsgebied wordt één Hof opgericht. Een studie zou echter moeten nagaan of één Hof voor elk taalgebied wenselijk is.¹¹²

2.4.5.3. Verzelfstandiging

Zoals eerder gezegd is een hertekening van het gerechtelijk landschap noodzakelijk om te kunnen evolueren naar een moderne rechtelijke organisatie. In het kader van een modernisering van Justitie zou volgens het Themisplan naast een schaalvergroting een verzelfstandiging van de gerechtelijke entiteiten moeten plaatsvinden om middelen efficiënter te verdelen. Deze decentralisatie houdt concreet in dat parketten en rechtbanken meer autonomie krijgen zodat ze zelf middelen kunnen beheren. Het beheer van de organisatie kan volgens het Themisplan dan overgelaten worden aan een "administratieve manager".¹¹³ De HRJ wijst erop dat bij verzelfstandiging noodzaak is aan een onafhankelijk orgaan en externe controle, en dat de rol van de Minister van Justitie beperkt moet blijven (wat overigens niet het geval is in de voorstellen van de Oriëntatienota).¹¹⁴

We kunnen concluderen dat schaalvergroting een belangrijk element is van de modernisering van de gerechtelijke organisatie. De schaalvergroting die Stefaan De Clerck in de Oriëntatienota voorstelt beoogt enerzijds een samenvoeging van eerstelijnsrechtbanken in één grote eenheidsrechtbank per arrondissement. Het ontstaan van grotere entiteiten bevordert onder andere mobiliteit van personeel en specialisatie, wat de werkverdeling en de kwaliteit van rechtspraak verbetert. Er worden

---

¹¹⁰ Centrale Werkgroep voor het Hertekenen van de Rechterlijke Organisatie. (2010). *Standpunt van de Centrale Werkgroep voor het Hertekenen van de Rechterlijke Organisatie met betrekking tot de discussiepunten binnen de Atomiomgroep over het beheersmodel op het niveau van eerste aanleg*. Opgevraagd op 31 oktober, 2011, via http://www.hrj.be/doc/divers/20100310_WG_N.pdf.

¹¹¹ De Clerck, S. (2009). *Oriëntatienota: het gerechtelijk landschap. Naar een nieuwe architectuur voor Justitie*. p51-53. Opgevraagd op 13 oktober, 2011, via http://www.moniteur.be/nl_htm/rechterlijke_orde/h-g-l/orientatienota.pdf.

¹¹² Ibidem, p70-73.

¹¹³ Instituut voor de Overheid, & Federaal Wetenschapsbeleid. (2006). *Profiel van de "administratieve manager" in de context van verzelfstandiging binnen Justitie. Samenvatting 31/08/2006*. p2. Opgevraagd op 23 oktober, 2011, via http://www.belspo.be/belspo/home/publ/pub_ostc/AP/rAP06r_nl.pdf.

¹¹⁴ Hoge Raad voor de Justitie. (2010). *Persconferentie: "Hervorming Justitie – Een krachtige uitnodiging tot politieke actie"*. Brussel. s.p. Opgevraagd op 19 oktober, 2011, via http://www.pro-justitia.be/N-12-17-INFO-14-Hoge%20Raad%20Justitie_%20Persmap_%20digitaal-22.03.2010.pdf.

verschillende alternatieven voorgesteld om het specifieke karakter en de nabijheid van rechtbanken te behouden, al moet gezegd worden dat hiermee ook in de Oriëntatienota rekening wordt gehouden. Anderzijds is een geografische schaalvergroting gewenst. De bedoeling is dat het aantal arrondissementen vermindert. De Oriëntatienota stelt voor om bestaande arrondissementen samen te voegen. Verschillende partijen wijzen erop dat er betere criteria zijn voor de bepaling van de arrondissementen zoals een hertekening van de grenzen gebaseerd op de provinciegrenzen. Naast een samenvoeging van eerstelijnsrechtbanken pleit de voormalige Minister van Justitie ook voor een fusie van rechtbanken op het niveau van beroep. Samen met een jurisdictionele en geografische schaalvergroting is ook een verzelfstandiging van gerechtelijke entiteiten gewenst. Deze maatregel zou opnieuw moeten leiden tot een efficiëntere verdeling van de personele en materiële middelen binnen de gerechtelijke organisatie.

Tijdens de realisatie van deze masterproef keurde het kernkabinet van de regering-Di Rupo het voorstel van minister van Justitie Annemie Turtelboom (Open VLD) goed voor de hervorming van de gerechtelijk arrondissementen. Dit akkoord houdt een vermindering in van het aantal gerechtelijke arrondissementen van 27 naar twaalf. De arrondissementen zullen, zoals aanbevolen door Stefaan De Clerck, samenvallen met de provincies, Eupen en Brussel. Turtelboom wil dat het akkoord tegen het einde van de legislatuur (in 2014) in wetteksten wordt vastgelegd.¹¹⁵

2.4.6.Goede praktijken

Zelfs zonder het doorvoeren van complexe hervormingen kunnen de wachttijden van rechtszaken verminderen. Het toepassen van *goede praktijken* bijvoorbeeld kan de procesduur versnellen. Een definitie van dit begrip is: "*het geheel van handelingen die ertoe strekken dat bepaalde werkzaamheden beantwoorden aan de gestelde verwachtingen.*" De essentie van die goede praktijken is dat we in plaats van voortdurend wetteksten aan te passen, de toepassing ervan moeten verzekeren. De goede praktijken gaan vaak verder dan de regelgeving (bijvoorbeeld de aanmoediging om nutteloze handelingen te vermijden, zelfs als dit niet expliciet bij wet verboden is).¹¹⁶

Een eerste goede praktijk is de bindende kracht van de overeenkomst over de instaatstelling. Dit houdt in dat de vaststelling van termijnen voor het wisselen van stukken, de conclusies en de redactie van syntheseconclusies wordt aangemoedigd. Het tweede principe zet rechters aan partijen te vragen om syntheseconclusies te schrijven. Deze verkorte conclusies kunnen rechtszaken een stuk sneller doen verlopen. Ten derde vraagt men de dossiers neer te leggen voor de vaststelling van de zitting. Op die manier zijn rechters vooraf beter geïnformeerd, wat heropening van de

---

¹¹⁵ Bové, L. (2012). Belgische justitie onthoofd. In: *De Tijd*. Opgevraagd op 1 mei, 2012, via <http://blogs.tijd.be/zaakjustitie/2012/04/belgische-justitie-onthoofd.html>.

¹¹⁶ Erdman, F., & de Leval, G. (2004) *Justitiedialogen*. p293. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf.

debatten tegengaat. Een laatste goede praktijk zet rechters aan een actievere rol op zich te nemen in het deskundigenonderzoek.¹¹⁷

Als het niet noodzakelijk is, kunnen hervormingen en nieuwe wetten dus best vermeden worden. Een mentaliteitswijziging van alle actoren van Justitie is nodig en kan aangemoedigd worden door het toepassen van goede praktijken. Deze praktijken zetten partijen aan de procesduur niet onnodig te vertragen.

2.4.7. Informatisering van Justitie

De voorbije jaren zijn er ook voorstellen gedaan om Justitie te informatiseren. Tot op de dag van vandaag staat Justitie dan ook achter op vlak van ICT. Moderne apparatuur en software zijn nochtans belangrijk om vertragingen tegen te gaan.

Eén van de projecten die de overheid uitvoerde was het Phenixproject. Dit project had een informatisering van Justitie voor ogen, maar is uitgedraaid op een mislukking. Informatisering is nochtans een zeer belangrijk onderdeel van de modernisering van Justitie.¹¹⁸ Daarom richtte de overheid na de mislukking van Phenix "CHEOPS Justitie" op, een informatiseringsproject dat opnieuw zou moeten bijdragen aan de modernisering. Dit project gaat bijvoorbeeld de mogelijkheid van elektronische procesvoering na. Dit kan de duur van het procederen verkorten omdat gegevens sneller en eenvoudiger kunnen uitgewisseld worden.¹¹⁹ De Orde van Vlaamse Balies heeft echter weinig vertrouwen in dit nieuw project omdat het weinig ambitieus is.¹²⁰

Ondanks het feit dat informatisering een belangrijk element is van de modernisering van Justitie is er dus nog niet heel veel gebeurd op dit gebied. De regering startte twee belangrijke projecten op: Phenix en CHEOPS Justitie. Beiden konden tot op heden weinig bijdragen aan de informatisering van Justitie. Minister van Justitie Turtelboom belooft echter nieuwe projecten de komende twee jaar, met onder andere de creatie van JustX, een grote databank voor rechtbanken.

---

¹¹⁷ Erdman, F., & de Leval, G. (2004) *Justitiedialogen*. p293-294. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf.

¹¹⁸ Orde van Vlaamse Balies. (2008). *Advies. Hertekening van de gerechtelijke organisatie*. Brussel. p15-16. Opgevraagd op 29 oktober, 2011, via <http://www.advocaat.be/UserFiles/Positions/STANDPUNT%20OV%20HERTEKENING%20GERECHTELIJKE%20ORGANISATIE%207%20MEI%202009.pdf>.

¹¹⁹ Vandeurzen, J. (2009). *Beleidsverklaring van de Minister van Justitie*. p42-45. Opgevraagd op 23 augustus, 2011, via http://assets.rug.be/img_art/site/images/68B7A235-A716-430D-82DE-D46F41CDF4A1.pdf

¹²⁰ Orde van Vlaamse Balies. (2008). *Advies. Hertekening van de gerechtelijke organisatie*. Brussel. p16. Opgevraagd op 29 oktober, 2011, via <http://www.advocaat.be/UserFiles/Positions/STANDPUNT%20OV%20HERTEKENING%20GERECHTELIJKE%20ORGANISATIE%207%20MEI%202009.pdf>.

2.4.8. Andere oplossingen

Deze paragraaf somt nog enkele andere maatregelen op die de gerechtelijke achterstand zouden moeten verminderen:

- De oprichting van een korps van referendarissen bij het Hof van Cassatie, dat het werk van de magistraten moet voorbereiden;¹²¹
- De mogelijkheid om in bepaalde gevallen rechtszaken bij het Hof van Cassatie te laten behandelen door drie in plaats van vijf raadsheren;¹²²
- Oprichting van een College van Procureurs-generaal met onder andere als doel de doorlooptijden te bewaken en de gerechtelijke achterstand te bestrijden;¹²³
- Verplichte permanente vorming voor advocaten;¹²⁴
- Oprichting van de Hoge Raad voor de Justitie¹²⁵ met taken als externe controle over de werking van Justitie, adviesverlening en het voeren van een objectief benoemings- en vormingsbeleid. Er werd ook een werkgroep gerechtelijke achterstand opgericht binnen de Hoge Raad voor de Justitie.¹²⁶

2.4.9. Samenvattende tabel

Onderstaande tabel geeft een overzicht van alle besproken oplossingen van gerechtelijke achterstand gelinkt aan de oorzaken van het probleem. Voor elke oplossing geven we ook aan of het gaat om een reeds ingevoerde, geplande of voorgestelde maatregel. De oprichting van een College van Procureurs-generaal en de Hoge Raad voor de Justitie¹²⁷ worden niet aan één oorzaak gelinkt en bijgevolg niet opgenomen in de tabel. Het gaat hier om instanties die zich in het algemeen bezighouden met gerechtelijke achterstand.

---

¹²¹ Wet strekkende tot de bespoediging van de procedure voor het Hof van Cassatie. (1997). B.S. 25 juni 1997. Art 135 bis.

¹²² Ibidem, art 2.

¹²³ Wet tot instelling van het college van procureurs-generaal en tot instelling van het ambt van nationaal magistraat. (1997). B.S. 30 april 1997. Art 2.

¹²⁴ Orde van Vlaamse Balies. (2010). Reglement inzake permanente vorming. B.S. 10 september 2010. Art 1.

¹²⁵ Art 151 §2 Grondwet.

¹²⁶ Hoge Raad voor de Justitie. (z.d.). *Activiteiten*. Opgevraagd op 15 oktober, 2011, via <http://www.csj.be/nl/index.htm>.

¹²⁷ Deze maatregelen zijn reeds ingevoerd.

Tabel 2.2.: Overzicht oorzaken en oplossingen gerechtelijke achterstand.

Oorzaak	Oplossing	Ingevoerd	Gepland	Voorgesteld
Toename van het aantal rechtszaken	Alternatieve geschillenregelingen (o.a. bemiddeling en arbitrage).	X		
Verouderde organisatie van Justitie en een tekort aan personele en materiële middelen	Jurisdictionele en geografische schaalvergroting.		X	
	Verzelfstandiging van de gerechtelijke entiteiten.			X
	Informatisering van Justitie.	X	X	
	Benoeming plaatsvervangende raadsheren.	X		
	Oprichting aanvullende kamers.	X		
	Benoeming toegevoegde rechters.	X		
	Positieve motivering.			
Partijen- en fixatietraagheid	Procedurekalender met vaste termijnen.	X		
	Boete voor partijen die de procedure nodeloos vertragen.	X		
	Syntheseconclusies.	X		
	Toepassing goede praktijken.	X		
	Oprichting korps van referendarissen.	X		
	Minder raadsman vereist bij bepaalde zaken bij het Hof van Cassatie.	X		
	Verplichte permanente vorming voor advocaten.	X		
Ingewikkelde en complexe wetgeving	Toepassing goede praktijken.			X
Langdurige gerechtelijke onderzoeken	Automatisch opstarten gerechtelijk onderzoek.			X

¹²⁸ Verschillende parlementaire initiatieven in verband met een positieve motiveringsplicht werden reeds verworpen.

2.5.Omvang

2.5.1.Nood aan werklasmeting

Een hiaat in de literatuur is de beschikbaarheid van cijfergegevens. Als er dan toch statistieken beschikbaar zijn, kan er getwist worden over de betrouwbaarheid en volledigheid ervan.¹²⁹ Dit probleem komt bijvoorbeeld tot uiting in een vraag in de Belgische Senaat waar wordt aangehaald dat er nood is aan één bron van cijfermateriaal.¹³⁰ Statistieken worden inderdaad beschikbaar gesteld door verschillende instanties (bv. statistieken van het NIS en officiële parketstatistieken),¹³¹ maar ook volgens een verslag van het Rekenhof ontbreekt er nog altijd een "performant, coherent, geïntegreerd en automatisch dossieropvolgingssysteem".¹³²

Tot nu toe ontbreken cijfers over de werklasmeting. Nochtans is de werklasmeting niet gelijk verdeeld over de rechtbanken in ons land. Zo blijkt bijvoorbeeld dat de achterstand in Brussel¹³³ en bij bepaalde Hoven van Beroep het grootst is.¹³⁴ Hoewel de aandacht vaak naar het strafrecht gaat, is de werklasmeting het grootst bij de burgerlijke procedures.¹³⁵ Ook voor de magistraten is op dit moment de werklasmeting niet gelijk verdeeld.¹³⁶

Als de werklasmeting gekend is, kan het personeelsbeheer geoptimaliseerd worden.¹³⁷ Zonder volledige en correcte statistieken is het onmogelijk effectieve beleidsmaatregelen te nemen om de achterstand weg te werken. Daarnaast zijn correcte statistieken nodig om de genomen maatregelen te

---

¹²⁹ Bruyninckx, A., & Van Loon, F. (1998). *De werking van Justitie en de juridische beroepen*. Antwerpen. p43.

Opgevraagd op 19 augustus, 2011, via http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/Files/NL/PUB_0979_De_werking_van_Justitie_en_de_juridische_beroeppen.pdf.

¹³⁰ Taelman, M. (2008). *Schriftelijke vraag nr. 4-285*. Senaat, Brussel. Opgevraagd op 26 augustus, 2011, via <http://www.senate.be/www/?MIval=/Vragen/SchriftelijkeVraagPrint&LEG=4&NR=285&LANG=fr>.

¹³¹ Dienst voor het Strafrechtelijk beleid. (2006). *De procureurs des Konings aan het woord: evaluatieonderzoek zonale veiligheidsplannen*. Maklu-Uitgevers: Antwerpen

¹³² Rekenhof. (2004). *De administratieve behandeling van bezwaarschriften inzake directe belastingen*.

Opvolgingsaudit. Verslag van het Rekenhof aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Brussel. p3 Opgevraagd op 23 augustus, 2011, via www.ccrek.be/docs/Reports/2008/2008_19_Bezwaarschrift_N.pdf.

¹³³ staatssecretaris voor de Staatshervorming Servais Verherstraete belooft een werklasmeting in Brussel voor het einde van deze regeerperiode (dus voor april 2014).

¹³⁴ Erdman, F., & de Leval, G. (2004) *Justitiedialogen*. p33. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf.

¹³⁵ Keirsmakers, A. (2008, 14 september). De Rechtsplegingsvergoeding als grendel op Justitie. *De Tijd*, opgevraagd op 26 augustus, 2011, via <http://www.liberales.be/essays/Justitiengrendel>.

¹³⁶ *Cassandra-plan. Meer welvaart, meer welzijn. Meer welvaart door recht en orde*. (z.d.). p6. Opgevraagd op 30 augustus, 2011, via

<http://www.workforall.org/drupal/files/Cassandra%20Plan%20recht%20en%20orde%20012006.pdf>.

¹³⁷ Federale Overheidsdienst Justitie, Federaal wetenschapsbeleid, Katholieke Universiteit Leuven, & Universit  de Liège. (2007). *Haalbaarheidsstudie naar een werklasmetinginstrument voor de zetel*. S.p. Opgevraagd op 10 oktober, 2011, via http://www.belspo.be/belspo/home/publ/pub_ostc/AP/rAP25sum_nl.pdf.

evalueren.¹³⁸ Het systeem voor werklastmeting kan ook als hulpmiddel dienen voor de verdeling van toegevoegde rechters, plaatsvervangende raadsheren en tijdelijke personeelsleden.¹³⁹

De aanleiding voor de creatie van een werklastmeetinstrument is niet eenduidig. De rechtbanken verwachten dat een werklastmeting aan zal tonen dat er een tekort is aan personeel. De beleidsmaker daarentegen wil meer informatie bekomen over de werkmethoden en productiviteit van individuele rechtscolleges en magistraten. Tot slot zijn er partijen die achter de ontwikkeling van een werklastmetingsinstrument staan omdat ze het personeel willen evalueren.¹⁴⁰

Een definitie voor *werklastmetingsinstrument* is "een methode om de globale werklast van een rechtscollege te bepalen per groep medewerkers (magistraten, referendarissen, griffiers, administratieve medewerkers)".¹⁴¹ Volgens het Vast Bureau Statistiek en Werklastmeting moet een werklastmeetinstrument aan bepaalde voorwaarden voldoen. Eerst en vooral moet het bruikbaar zijn voor beleidsmakers (om op basis van de werkelijke personeelsbehoeften beslissingen te nemen) en de rechtscolleges (als intern beheersinstrument), en moet het de mogelijkheid creëren om de werklast te voorspellen indien er zich bepaalde veranderingen voordoen. Ten tweede moet het instrument dynamisch zijn zodat het zich kan aanpassen aan veranderingen en zodat het verbeterd kan worden. Tot slot is het noodzakelijk dat het meetinstrument eerst wordt ontwikkeld op basis van de analyse van één bepaald rechtscollege.¹⁴²

Vooraleer een werklastmetingsinstrument ontwikkeld wordt is het noodzakelijk te onderzoeken welke parameters de werklast bepalen.¹⁴³ Volgens een studie naar de haalbaarheid van een werklastmeetinstrument zijn dit de indicatoren van de werklast die het meest gebruikt worden in andere landen¹⁴⁴:

- Aantal binnenkomende zaken;
- Duurtijd van gerechtelijke acties;
- Aantal opgeschorte zaken;
- Aantal hangende zaken;
- Aantal beslissingen;
- Werklast van rechters en gerechten;
- Budgettaire middelen van een gerecht en de budgetbesteding;
- Kwaliteitsindicatoren (bv. onafhankelijkheid en partijdigheid van een rechter).

---

¹³⁸ Fijnaut, C., & Van Daele, D. (1999). *De hervorming van het openbaar ministerie*. Universitaire pers Leuven: Leuven.

¹³⁹ Hoge Raad voor de Justitie. (2000). *Advies vanwege de Hoge Raad voor de Justitie*. p3. Opgevraagd op 4 oktober, 2011 via <http://www.hrj.be/NL/acti/..%5Cdownload%5Cavis0001cn.pdf>.

¹⁴⁰ Instituut voor de Overheid, K.U. Leuven. (2007). *Haalbaarheidsstudie naar een werklastmeetinstrument voor de zetel*. p2. Opgevraagd op 21 oktober, 2011, via http://www.vbsw-bpsm.be/pdf/faisabilite_mesure_siege.pdf.

¹⁴¹ Boeykens, L. (2008). *Project werklastmeting in hoven en rechtbanken. Voorstel krachtlijnen methodologie*. p2. Opgevraagd op 6 november, 2011, via http://www.vbsw-bpsm.be/pdf/Voorstel_krachtlijnen_methodologie.pdf.

¹⁴² Ibidem, p4-5.

¹⁴³ Erdman, F., & de Leval, G. (2004) *Justitiedialogen*. p33. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf

¹⁴⁴ Instituut voor de Overheid, K.U. Leuven. (2007). *Haalbaarheidsstudie naar een werklastmeetinstrument voor de zetel*. p2. Opgevraagd op 21 oktober, 2011, via http://www.vbsw-bpsm.be/pdf/faisabilite_mesure_siege.pdf.

Er zijn verschillende methoden van werklasmeting. Een eerste is de "methode van arbeidsmeting" of "tijdstudie". Op basis van de observatie van de handelingen van een taak wordt dan een normtijd bepaald (dit is de tijd die iemand in normale omstandigheden nodig heeft om een taak uit te voeren). "Tijdschrijven" is een methode die personeel vraagt gedurende een bepaalde periode timesheets in te vullen om zo te achterhalen welke taken ze doen en hoeveel tijd ze hieraan besteden. Bij een derde methode worden actoren van het gerecht (magistraten, griffiers en ander gerechtelijk personeel) gevraagd de tijd in te schatten die nodig is om een dossier af te handelen. Een andere manier om de werklasmeting te meten is experts de personeelsbehoeften te laten inschatten. De "extrapolatiemethode" tot slot bepaalt de normtijd op basis van historische tijdsreeksen.¹⁴⁵

Hoewel het belang van betrouwbare en volledige statistieken duidelijk is, ontbreken ze nog veel te vaak. Om personele middelen efficiënter te verdelen is er nood aan een instrument dat de werklasmeting kan meten. Dat meetinstrument kan een eventuele onderbemanning aantonen, meer informatie geven over de productiviteit van individuele rechtbanken en magistraten en een basis vormen voor de evaluatie van het personeel. De werklasmeting kan gemeten worden met een tijdstudie, tijdschrijven of de extrapolatiemethode. Andere methoden laten de actoren van het gerecht de tijd inschatten die nodig is om een dossier af te handelen of laten experts de personeelsbehoeften inschatten.

2.5.2.Omvang gerechtelijke achterstand

Uit de vorige paragraaf blijkt dat er weinig betrouwbare en uniforme cijfers bestaan over de omvang van de gerechtelijke achterstand. Bovendien komen verschillende statistieken tot andere conclusies omdat ze een andere definitie van gerechtelijke achterstand hanteren. Volgens de CMRO is de achterstand het grootst bij de Hoven van Beroep en de Rechtbanken van Eerste Aanleg.¹⁴⁶ Het EVRM, dat oordeelt over de schending van het redelijke termijnbeginsel, kampt zelf ook al jaren met een grote achterstand. Bij de andere rechtbanken is er sinds het einde van de jaren 80 een verbetering van de situatie. De meeste Vredegerechten, Rechtbanken van Koophandel, Arbeidsrechtbanken en Arbeidshoven zouden zelfs helemaal geen achterstand meer hebben. Met deze uitspraken moeten we echter voorzichtig zijn, gezien de onvolledigheid van de gegevens over de achterstand bij rechtbanken.¹⁴⁷ Aan de hand van de beperkte statistieken die beschikbaar zijn, probeert deze paragraaf een beeld te vormen van de omvang van de gerechtelijke achterstand in België. Zoals eerder vermeld, focust deze masterproef zich op de gerechtelijke achterstand in burgerlijke zaken. We gaan vaak dieper in op de statistieken van de Hoven van Beroep, omdat de achterstand daar het grootst is. Bijlage 1 bevat cijfers over de achterstand in 2000 en 2001, die verzameld werden door de Hoge Raad voor de Justitie.

---

¹⁴⁵ Ibidem, p9-11.

¹⁴⁶ Commissie Modernisering voor de Rechterlijke Orde. (2008). *Analyse evolutie toebedeling middelen aan de rechterlijke orde. 1995-2007*. p5. Opgevraagd op 12 augustus, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/budget_1995_2007_NL.pdf.

¹⁴⁷ Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant.

2.5.2.1. Werkelijke achterstand

Verschillende definities van gerechtelijke achterstand kijken naar de fixatietermijn (de tweede fase van de procedure) bij de beoordeling van het probleem. Men spreekt dan van de *werkelijke achterstand*. Wij gebruiken hier als norm de termijn die de Hoge Raad voor de Justitie hanteert: vier maanden. Er is met andere woorden sprake van een achterstand wanneer de fixatietermijn meer dan vier maanden bedraagt. Het Hof van Beroep te Antwerpen en te Brussel zijn de enige rechtscolleges waarvoor de gemiddelde fixatietermijn werd teruggevonden. Tabel 2.3. toont de gemiddelde fixatietermijn van het Hof van Beroep te Antwerpen in maanden.

Tabel 2.3.: Gemiddelde fixatietermijn Hof van Beroep te Antwerpen

Jaar	Gemiddelde fixatietermijn (in maanden)	
	Meervoudige kamers	Enkelvoudige kamers
2000	20,83	7,71
2001	21,17	8,14
2002	23,33	8,29
2003	20,83	9,29
2004	18,17	12
2005	14,50	13,71
2006	8,36	10
2007	7,78	6,40
2008	10,09	7,67
2009	12,58	8,96

(Bron: Hof van Beroep Antwerpen. (z.d.). *Beknopt jaarverslag 2009*. p13.)¹⁴⁸

Bovenstaande tabel toont aan dat er in het Hof van Beroep te Antwerpen, zowel in de enkelvoudige als meervoudige kamers, een grote achterstand bestaat indien we als norm een fixatietermijn van vier maanden hanteren. Bovendien is er de laatste drie jaren opnieuw een stijging te zien van de gemiddelde fixatietermijn. In 2005 duurde het verkrijgen van een rechtsdag het langst: 13,71 maanden. Onderstaande tabel toont de gemiddelde fixatietermijn bij het Hof van Beroep te Brussel.

¹⁴⁸Opgevraagd op 12 maart, 2012, via

<http://www.juridat.be/beroep/antwerpen/organisatie/zetel/activiteitenverslag/activiteitenverslag2010.pdf>.

Tabel 2.4: Gemiddelde fixatietermijn Hof van Beroep te Brussel

Jaar	Gemiddelde fixatietermijn (in maanden)
2000	25,5
2001	31
2002	35,5
2003	31
2004	22,3
2005	24,3
2006	19,2

(Bron: HRJ. (2008). *Audit van het Hof van Beroep te Brussel*. p73.)¹⁴⁹

Ook bij het Hof van Beroep te Brussel was de gemiddelde fixatietermijn in de periode 2000-2006 steeds meer als vier maanden. Deze cijfers tonen aan dat het Hof van Beroep in Brussel een zeer grote achterstand heeft. In 2002 duurde het zelfs gemiddeld 35,5 maanden om een rechtsdag te verkrijgen.

Indien we de fixatietermijn als maatstaf gebruiken, is er een (grote) achterstand bij de Hoven van Beroep in Brussel en Antwerpen. Dit is volgens de absolute achterstand ook het geval. De volgende paragraaf bespreekt de omvang van de absolute achterstand.

2.5.2.2. Absolute achterstand

De absolute achterstand is het aantal zaken dat nog niet is afgehandeld op het einde van het burgerlijk jaar¹⁵⁰. Wij kijken in de eerste plaats naar de absolute achterstand bij de Hoven van Beroep. Tabel 2.5. geeft de statistieken op nationaal niveau.

Tabel 2.5.: Absolute achterstand op nationaal niveau bij de Hoven van beroep.

Jaar (per 31/12)	Aantal hangende burgerlijke zaken
2000	63.986
2001	60.452
2002	56.064
2003	54.088
2004	51.696
2005	49.865
2006	47.734
2007	42.923
2008	40.638
2009	40.137

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken*. p7.)¹⁵¹

¹⁴⁹ Opgevraagd op 14 maart, 2012, via http://www.hrj.be/doc/other/Audit_HVB_BXL.pdf.

¹⁵⁰ Dit zijn de hangende zaken.

Bovenstaande tabel laat zien dat de Hoven van Beroep jaar na jaar te maken hebben met een achterstand, in tegenstelling tot wat we concluderen op basis van de definitie gebruikt in de vorige paragraaf. We zien wel dat het aantal hangende burgerlijke zaken jaar na jaar afneemt. Tabel 2.6. geeft de absolute achterstand weer voor elk Hof van Beroep afzonderlijk.

Tabel 2.6.: Absolute achterstand per rechtsgebied bij de Hoven van beroep.

Jaar (per 31/12)	Aantal hangende burgerlijke zaken				
	Antwerpen	Brussel	Gent	Luik	Bergen
2000	13.246	23.048	12.871	7.092	6.842
2001	12.506	22.027	11.999	6.556	6.680
2002	11.698	20.568	10.664	6.619	5.942
2003	11.324	19.421	10.801	6.858	5.648
2004	11.017	18.607	10.795	6.063	5.640
2005	10.282	18.210	10.383	5.788	5.452
2006	9.447	17.358	10.154	5.708	5.379
2007	8.575	13.871	9.858	5.712	5.203
2008	7.958	13.348	9.588	5.382	4.667
2009	7.765	13.532	9.283	5.483	4.274

(Bron: cass.be/beroep, moniteur.be)¹⁵²

De achterstand blijkt het grootst te zijn bij het Hof van Beroep te Brussel. Het zijn dan ook vooral de rechtbanken in Brussel (niet alleen het Hof van Beroep) die een grote achterstand hebben. Dit komt onder meer omdat het parket van Brussel het grootste parket en tweetalig is. Daarnaast heeft het exclusieve bevoegdheden en moet het rekening houden met internationale dimensies. Bovendien is de structuur in het arrondissement niet optimaal¹⁵³ en verhogen de vereiste taalkennis, taalexamens en hoge werklast de gerechtelijke achterstand.¹⁵⁴ Onderstaande tabel toont vervolgens de absolute achterstand bij de Vredegerechten.

¹⁵¹ Opgevraagd op 11 maart, 2012, via http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/239.pdf.

¹⁵² Opgevraagd op 11 maart, 2012, via

<http://www.cass.be/beroep/antwerpen/zetel/werking/activiteitenverslag2010.pdf>,

<http://www.cass.be/beroep/gent/images/Werkingsverslag%202011.pdf>,

http://www.cass.be/beroep/brussel/images/verslag_2010.pdf,

http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/239.pdf, http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/239.pdf.

¹⁵³ Jo Vandeurzen. (2009). *Beleidsverklaring van de Minister van Justitie Jo Vandeurzen. 2009.* p54-55.

Opgevraagd op 29 augustus, 2011, via http://assets.rug.be/img_art/site/images/68B7A235-A716-430D-82DE-D46F41CDF4A1.pdf.

¹⁵⁴ Erdman, F., & de Leval, G. (2004) *Justitiedialogen.* p33. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf.

Tabel 2.7.: Absolute achterstand per rechtsgebied bij de Vredegerechten.

Jaar (per 01/01)	Aantal hangende burgerlijke zaken				
	Antwerpen	Brussel	Gent	Luik	Bergen
2006	25.051	102.061	32.499	44.211	37.543
2007	22.987	100.972	32.529	41.915	236.721
2008	22.915	108.411	34.052	49.245	252.269
2009	25.679	104.991	33.558	50.710	251.775
2010	26.440	122.688	43.317	64.589	44.646

(Bron: moniteur.be)¹⁵⁵

Opnieuw is de achterstand het grootst in het Brusselse rechtsgebied. De achterstand bij de Vredegerechten in Antwerpen, Gent, Luik en Bergen is ongeveer even groot. Opvallend is dat de absolute achterstand bij de meeste Vredegerechten toeneemt in de periode 2006-2010. Tabel 2.8. toont de absolute achterstand bij de Politierechtbanken.

Tabel 2.8.: Absolute achterstand per rechtsgebied bij de Politierechtbanken.

Jaar (per 01/01)	Aantal hangende burgerlijke zaken				
	Antwerpen	Brussel	Gent	Luik	Bergen
2000	7.467	10.601	7.255	5.841	5.557
2001	7.574	9.850	6.855	5.633	5.652
2002	7.832	8.861	6.886	4.981	5.929
2003	8.098	9.700	6.663	5.333	5.956
2004	7.899	9.080	6.554	5.307	4.473
2005	7.185	8.536	6.012	5.251	6.348
2006	6.499	8.224	5.411	4.979	6.153
2007	6.107	7.466	4.770	5.296	7.064
2008	5.928	6.678	4.190	4.741	5.428
2009	5.341	6.156	4.177	4.654	4.845
2010	4.796	5.535	2.974	4.492	1.026

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2011). *Kerncijfers van de gerechtelijke activiteit. Gegevens 2000-2010*. p7-10.)¹⁵⁶

Ook de Politierechtbanken hebben te kampen met een achterstand. In het algemeen neemt de achterstand echter af. De Brusselse Politierechtbanken slaagden er zelfs in het aantal hangende burgerlijke zaken te halveren tussen 2000 en 2010. Onderstaande tabel geeft het aantal hangende zaken weer bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.

¹⁵⁵ Opgevraagd op 16 maart, 2012, via http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/350.pdf, http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/287.pdf, http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/293.pdf, http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/315.pdf, http://www.moniteur.be/nl_htm/informatie/statistiek/docs/Publicatie%20Vredegerechten%202006%20NL.pdf.

¹⁵⁶ Opgevraagd op 16 maart, 2012, via http://www.moniteur.be/nl_htm/informatie/statistiek/docs/kerncijfers_2000-2010_nl.pdf.

Tabel 2.9.: Absolute achterstand per rechtsgebied bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.

Jaar (per 01/01)	Aantal hangende burgerlijke zaken				
	Antwerpen	Brussel	Gent	Luik	Bergen
2000	7.467	10.601	7.255	5.841	5.557
2001	7.574	9.850	6.855	5.633	5.652
2002	7.832	8.861	6.886	4.981	5.929
2003	8.098	9.700	6.663	5.333	5.956
2004	7.899	9.080	6.554	5.307	4.473
2005	7.185	8.536	6.012	5.251	6.348
2006	6.499	8.224	5.411	4.979	6.153
2007	6.107	7.466	4.770	5.296	7.064
2008	5.928	6.678	4.190	4.741	5.428
2009	5.341	6.156	4.177	4.654	4.845
2010	4.796	5.535	2.974	4.492	1.026

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2011). *Kerncijfers van de gerechtelijke activiteit. Gegevens 2000-2010*. p18-20.)

Bij de Rechtbanken van Eerste aanleg is de achterstand opnieuw het grootst in Brussel. Ook deze rechtscollages slagen er in het aantal hangende zaken te verminderen. In Gent en Bergen was de achterstand in 2010 respectievelijk bijna drie en vijf keer kleiner in vergelijking met 2000. Tot slot bekijken we de achterstand bij de Raad van State van dichterbij. Dit rechtscollage is er de voorbije jaren in geslaagd zijn achterstand flink terug te dringen (onder andere door de oprichting van de Raad voor Vergunningsbetwistingen).¹⁵⁷ Tabel 2.10. geeft een evolutie weer van het aantal hangende zaken bij de Raad van State voor de periode 2007-2010.

Tabel 2.10.: Absolute achterstand bij de Raad van State.

Jaar (per 31/08)	Aantal hangende burgerlijke zaken
2007	32.115
2008	24.007
2009	17.785
2010	10.116

(Bron: Raad van State. (z.d.). *Jaarverslag 2009-2010*. p87.)¹⁵⁸

Het aantal hangende zaken bedroeg in 2007 nog 32.115, maar daalde tot 10.116 in 2010. Maar die daling is vooral te danken aan de hervorming van de Raad van State die de rechtbank niet langer de

¹⁵⁷ Decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening, gewijzigd bij het decreet van 27 maart 2009 tot aanpassing en aanvulling van het ruimtelijke plannings-, vergunningen- en handhavingsbeleid.

¹⁵⁸ Opgevraagd op 12 maart, 2012, via

<http://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CFsQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.raadvst-consetat.be%2F%3Faction%3Ddoc%26doc%3D915&ei=qgKuT6KkL4jP-gaTrqTMCA&usg=AFQjCNH0EgKuBu-8ZbXrRZWFyGvrpxOPOw>.

bevoegdheid geeft over vreemdelingenzaken na de oprichting van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.¹⁵⁹

Wanneer de absolute achterstand als definitie wordt gebruikt, hebben alle rechtscolleges een achterstand. Het is uiteraard normaal dat er op het einde van het jaar zaken zijn die nog niet zijn afgehandeld, maar het aantal hangende zaken is bij de meeste rechtscolleges te hoog. De absolute achterstand is het grootst bij de Vredegerechten en de Hoven van Beroep, en vooral in het Brusselse rechtscollege. Bij de Vredegerechten neemt de absolute achterstand zelfs nog verder toe. Bij de Politierechtbanken, de Hoven van Beroep en de Rechtbanken van Eerste Aanlag is er echter een verbetering te zien.

2.5.2.3. Relatieve achterstand

De volgende invalshoek van gerechtelijke achterstand die we gebruiken is de relatieve achterstand: de tijd die nodig is om alle zaken af te handelen bij een constant afhandelingstempo. We bekijken eerst en vooral de relatieve achterstand bij de Hoven van Beroep.

Tabel 2.11.: Relatieve achterstand op nationaal niveau bij de Hoven van Beroep.

Jaar	Relatieve achterstand (in jaar)
2000	3,09
2001	3,27
2002	2,87
2003	3,08
2004	2,76
2005	2,71
2006	2,45
2007	1,96
2008	2,10
2009	2,11
2010	3,09

(Bron: eigen berekeningen obv http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/239.pdf.)

Tabel 2.11. laat zien dat ook volgens deze definitie de Hoven van Beroep een achterstand hebben. Tussen 2003 en 2007 daalde de relatieve achterstand, maar vanaf 2008 is er weer een stijging te zien. In 2010 zou het ruim drie jaar in beslag nemen om de achterstand bij de Hoven van Beroep weg te werken. Tabel 2.12. geeft de relatieve achterstand bij de Vredegerechten weer.

¹⁵⁹ Raad van State. (z.d.). *Jaarverslag 2009-2010*. p88. Opgevraagd op 13 november, 2011, via www.raadvst-consetat.be/?action=doc&doc=915.

Tabel 2.12.: Relatieve achterstand op nationaal niveau bij de Vredegerechten.

Jaar	Relatieve achterstand (in jaar)
2006	0,69
2007	1,25
2008	1,16
2009	1,06
2010	0,67

(Bron: eigen berekeningen obv http://www.moniteur.be/nl_htm/informatie/statistiek/docs/kerncijfers_2000-2010_nl.pdf)

De relatieve achterstand is vrij beperkt bij de Belgische Vredegerechten. Sinds 2007 is de achterstand jaarlijks afgenomen. In 2010 zou het iets meer als een half jaar duren om de hangende zaken in alle kantons weg te werken. De relatieve achterstand bij de Politierechtbanken wordt getoond in onderstaande tabel.

Tabel 2.13.: Relatieve achterstand op nationaal niveau bij de Politierechtbanken.

Jaar	Relatieve achterstand (in jaar)
2000	1,72
2001	1,77
2002	1,72
2003	1,97
2004	1,98
2005	2,03
2006	1,93
2007	2,02
2008	1,89
2009	1,77
2010	1,47

(Bron: eigen berekeningen obv http://www.moniteur.be/nl_htm/informatie/statistiek/docs/kerncijfers_2000-2010_nl.pdf)

Bij de Politierechtbanken is de achterstand groter in vergelijking met de Vredegerechten. Sinds 2007 is er echter een daling te zien: in 2007 zou het twee jaar duren om de achterstand weg te werken, terwijl dat in 2010 nog 1,47 jaar was. Tabel 2.14. geeft tot slot de relatieve achterstand weer bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.

Tabel 2.14.: Relatieve achterstand op nationaal niveau bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.

Jaar	Relatieve achterstand (in jaar)
2000	0,60
2001	0,59
2002	0,59
2003	0,60
2004	0,52
2005	0,51
2006	0,49
2007	0,47
2008	0,35
2009	0,29
2010	0,23

(Bron: eigen berekeningen obv http://www.moniteur.be/nl_htm/informatie/statistiek/docs/kerncijfers_2000-2010_nl.pdf)

De relatieve achterstand bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg blijft zeer beperkt. In de periode 2000-2010 was de achterstand nooit meer als 0,6 jaar. De relatieve achterstand daalt ook jaar na jaar tot 0,23 jaar in 2010.

Net als bij de absolute achterstand, is volgens de definitie van de relatieve achterstand het probleem van gerechtelijke achterstand aanwezig in alle onderzochte rechtscolleges. Het probleem is het grootst bij de Hoven van Beroep en de Politierechtbanken, waar de gemiddelde relatieve achterstand in de periode 2000-2010 respectievelijk 2,7 en 1,8 jaar is. Bij de Politierechtbanken is er wel een dalende trend te zien, maar bij de Hoven van Beroep blijft de relatieve achterstand stijgen. De achterstand bij de Vrederechten en de Rechtbanken van Eerste Aanleg is beperkter: gemiddeld een jaar voor de Vrederechten en een half jaar voor de Politierechtbanken. Beide rechtscolleges zien de laatste jaren een daling van de achterstand.

2.5.2.4. Gemiddelde duur volledige rechtsprocedure

Een andere invalshoek van gerechtelijke achterstand houdt rekening met de volledige rechtsprocedure. De rechtszoekende gebruikt deze definitie, maar er bestaat geen specifieke norm voor de duur van de procedure. De Hoven van Beroep hebben deze gegevens beschikbaar gemaakt. De gemiddelde duur wordt opgenomen in tabel 2.15., maar omdat er geen norm bestaat, kunnen we niet oordelen of er sprake is van een achterstand.

Tabel 2.15.: Gemiddelde duur van de rechtsprocedure per rechtsgebied bij de Hoven van Beroep.

Jaar	Gemiddelde duur (in dagen)					
	Antwerpen	Gent	Brussel	Bergen	Luik	Nationaal
2000	1.109	1.450	1.593	1.270	1.038	1.322
2001	1.072	1.478	1.591	1.199	982	1.309
2002	1.118	1.431	1.623	1.994	941	1.421
2003	1.092	1.125	1.625	1.249	836	1.235
2004	1.065	1.135	1.505	1.253	1.331	1.261
2005	1.136	1.067	1.381	1.291	984	1.176
2006	985	1.102	1.343	1.113	936	1.117
2007	829	973	2.436	1.043	817	1.450
2008	733	959	1.318	992	714	960
2009	736	948	1.028	979	697	877

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken*. p12.)

De gemiddelde duur van een burgerlijke zaak is bij de Hoven van Beroep gedaald van 3,6 jaar in 2000 naar 2,5 jaar in 2009. Alhoewel dit een sterke daling is, blijft de gemiddelde duur dus redelijk hoog. Als we kijken naar elk Hof per rechtsgebied, valt het op dat de rechtsprocedure het langst duurt bij het Hof van Beroep te Brussel: 2,8 jaar in 2009. Bij dit rechtscollege was de vermindering van de wachttijd wel het grootst. In 2000 was de gemiddelde duur nog 4,3 jaar, wat een vermindering van 55% betekent in negen jaar tijd. De rechtsprocedure duurt gemiddeld het minst lang bij het Hof van Beroep te Luik: 1,9 jaar.

2.5.2.5. Statistische achterstand

Deze paragraaf bespreekt de omvang van de statistische achterstand: het verschil tussen de ingeleide en definitief afgehandelde zaken. Merk op dat dit niet hetzelfde is als de absolute achterstand: dit zijn het aantal niet afgehandelde zaken op het einde van het jaar, en bevatten dus ook zaken die in vorige jaren zijn opgestart. Onderstaande tabellen nemen ook de verhouding tussen de afgehandelde en nieuwe zaken op, wat het mogelijk maakt de achterstand relatief te benaderen. Tabel 2.16. geeft de statistische achterstand weer bij de Hoven van Beroep.

Tabel 2.16.: Statistische achterstand bij de Hoven van Beroep (op nationaal niveau).

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Vershil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	15.524	20.701	-5.177	133,3
2001	14.981	18.515	-3.534	123,6
2002	15.132	19.520	-4.388	129
2003	15.583	17.559	-1.976	112,7
2004	16.335	18.727	-2.392	114,6
2005	16.575	18.406	-1.831	111
2006	17.316	19.447	-2.131	112,3
2007	17.131	21.942	-4.811	128,1
2008	17.098	19.383	-2.285	113,4
2009	18.489	18.992	-503	102,7

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken*. p7.)

Tabel 2.16. toont aan dat de Hoven van Beroep op nationaal niveau meer zaken afhandelen dan inleiden (de statistische achterstand is bijgevolg negatief). De achterstand wordt dus weggewerkt. De afname van de achterstand wordt wel afgeremd: waar de statistische achterstand nog -5.177 was in 2000, was het -503 in 2009. De output/nieuw verhouding vertelt ons dat de achterstand in 2000 met 33,3% afnam, en met 2,7% in 2009. Onderstaande tabellen tonen de gegevens per rechtsgebied. Tabel 2.17. geeft de statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Brussel weer.

Tabel 2.17.: Statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Brussel.

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Vershil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	4.282	5.496	-1.214	128,35
2001	3.994	5.013	-1.019	125,51
2002	3.845	5.303	-1.458	137,92
2003	3.841	4.988	-1.147	129,86
2004	4.169	4.983	-814	119,53
2005	4.293	4.690	-397	109,25
2006	4.609	5.461	-852	118,49
2007	4.382	7.869	-3.487	179,58
2008	4.436	4.959	-523	111,79
2009	4.620	4.436	184	96,02
2010	4.489	6.154	-1.665	137,09

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken*. p10.)

Bovenstaande tabel laat zien dat het Brusselse Hof van Beroep haar achterstand geleidelijk aan vermindert. In 2010 was de daling van de achterstand, met 37,09%, het grootst. Enkel in 2009 nam de achterstand toe met net geen 4%. De statistische achterstand was toen 184, wat betekent dat er 184 zaken minder werden afgehandeld als ingeleid. Onderstaande tabel bekijkt de statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Antwerpen.

Tabel 2.18.: Statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Antwerpen.

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Vershil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	3.830	3.888	-58	101,51
2001	3.669	3.383	286	92,20
2002	3.969	3.438	531	86,62
2003	4.036	3.503	533	86,79
2004	4.068	3.538	530	86,97
2005	4.072	3.937	135	96,68
2006	4.321	4.364	-43	101,00
2007	4.315	4.409	-94	102,18
2008	4.159	3.950	209	94,97
2009	4.523	3.922	601	86,71
2010	4906	3.903	1.003	79,56

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken*. p8.)

De statistische achterstand nam bij het Antwerpse Hof van Beroep bijna constant toe in de periode 2000-2010. Enkel in 2000, 2006 en 2007 nam de achterstand in zeer beperkte mate af. Bovenstaande tabel laat zien dat de achterstand vanaf 2008 zelfs steeds meer toeneemt. In 2010 werden er 1.003 zaken meer ingeleid dan afgehandeld, wat een toename van de achterstand met 20,44% betekent. Het Antwerpse Hof van Beroep slaagt er dus niet de hoeveelheid nieuwe zaken binnen het jaar af te werken. De gegevens voor het Gentse Hof van Beroep worden opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel 2.19.: Statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Gent.

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Vershil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	3.314	4.676	-1.362	141,1
2001	3.393	4.471	-1.078	131,77
2002	3.457	4.918	-1.461	142,26
2003	3.679	4.076	-397	110,79
2004	3.982	4.403	-421	110,57
2005	3.958	4.192	-234	105,91
2006	4.021	4.314	-293	107,29
2007	4.000	4.270	-270	106,75
2008	4.062	4.337	-275	106,77
2009	4.422	4.422	0	100

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken*. p9.)

In de periode 2000-2008 was de statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Gent steeds negatief. De achterstand wordt dus jaar na jaar vermindert. De verbetering zwakt wel af: waar de achterstand in 2001 nog afnam met 31,77%, was dat nog 6,77% in 2008. In 2009 werden er evenveel zaken ingeleid als afgehandeld, waardoor de achterstand constant blijft. Tabel 2.20. toont de cijfers voor het Hof van Beroep te Bergen.

Tabel 2.20.: Statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Bergen.

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Vershil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	1.672	2.372	-700	141,87
2001	1.635	1.797	-162	109,91
2002	1.682	2.420	-738	143,88
2003	1.571	1.865	-294	118,71
2004	1.753	1.761	-8	100,46
2005	1.730	1.918	-188	110,87
2006	1.774	1.847	-73	104,11
2007	1.714	1.890	-176	110,27
2008	1.678	2.214	-536	131,94
2009	1.931	2.324	-393	120,35

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken*. p10.)

Ook het Hof van Beroep in Bergen wist de voorbije jaren de achterstand geleidelijk aan te verminderen. De statistische achterstand was in de periode 2000-2009 steeds negatief. Vooral in

2000, 2008 en 2009 was het verschil tussen het aantal uitgaande en nieuwe zaken groot. De statistische achterstand voor het Luikse Hof van Beroep worden getoond in onderstaande tabel.

Tabel 2.21.: Statistische achterstand bij het Hof van Beroep te Luik.

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Vershil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	2.426	3.233	-807	133,32
2001	2.290	2.826	-536	123,41
2002	2.452	2.389	63	97,43
2003	2.456	2.217	239	90,27
2004	2.363	3.158	-795	133,64
2005	2.522	2.797	-275	110,9
2006	2.591	2.671	-80	103,09
2007	2.720	2.716	4	99,85
2008	2.763	3.093	-330	111,94
2009	3.193	3.092	101	96,84

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken*. p11.)

In Luik is er geen constante trend te zien van een vermindering van de achterstand. In bepaalde jaren werden er meer zaken afgehandeld als ingeleid (in 2000 en 2004 zelfs 33% meer), terwijl in andere jaren de achterstand toenam. Vervolgens bespreken we de statistische achterstand bij de Vredegerechten op nationaal niveau.

Tabel 2.22.: Statistische achterstand op nationaal niveau bij de Vredegerechten.

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Vershil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	244.579	250.353	-5.774	102,36
2001	157.198	138.215	18.983	87,92
2002	270.595	269.333	1.262	99,53
2003	292.334	285.894	6.440	97,8
2004	317.876	310.459	7.417	97,67
2005	333.942	329.544	4.398	98,68
2006	356.359	348.783	7.576	97,87
2007	355.819	348.645	7.174	97,98
2008	415.453	403.363	12.090	97,09
2009	455.250	439.870	15.380	96,62
2010	461.154	452.679	8.475	98,16

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2011). *Kerncijfers van de gerechtelijke activiteit. Gegevens 2000-2010*. p4-6.)

Tabel 2.22. toont aan dat de Vrederegerechten in de periode 2001-2010 hun achterstand zagen toenemen. Gemiddeld nam het aantal hangende zaken in die periode toe met 3%. Enkel in 2000 nam de achterstand af: er werden 5.774 zaken meer afgehandeld dan ingeleid, wat overeenkomt met 2,36%. De situatie bij de Politierechtbanken wordt geschetst in onderstaande tabel.

Tabel 2.23.: Statistische achterstand op nationaal niveau bij de Politierechtbanken.

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Vershil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	20.131	21.358	-1.227	106,1
2001	20.876	20.069	807	96,13
2002	19.517	20.040	-523	102,68
2003	17.226	18.150	-924	105,36
2004	15.035	16.806	-1.771	111,78
2005	14.879	16.404	-1.525	110,25
2006	13.178	16.200	-3.022	122,93
2007	14.255	15.193	-938	106,58
2008	11.741	14.285	-2.544	121,67
2009	10.750	14.250	-3.500	132,56
2010	10.517	12.814	-2.297	121,84

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2011). *Kerncijfers van de gerechtelijke activiteit. Gegevens 2000-2010*. p7-10.)

De statistische achterstand was tussen 2000 en 2010 op één jaar na altijd negatief. De Politierechtbanken slagen er dus in het aantal hangende zaken te verminderen. We kunnen zelfs zeggen dat de afname een min of meer stijgende trend vertoont. In 2002 daalde de achterstand met 2,68%. Dat percentage was de volgende jaren nog hoger, met een hoogtepunt in 2009. Er werden toen 21,84% meer zaken afgehandeld als ingeleid. Vervolgens bekijken we de evolutie van de achterstand bij de Rechtbanken van Koophandel.

Tabel 2.24.: Statistische achterstand op nationaal niveau bij de Rechtbanken van Koophandel.

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Vershil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	62.778	61.919	859	98,63
2001	72.929	69.549	3.380	95,37
2002	71.114	64.622	6.492	90,87
2003	74.128	69.794	4.334	94,15
2004	72.989	82.193	-9.204	112,61
2005	70.543	76.477	-5.934	108,41
2006	66.521	90.310	-23.789	135,76
2007	61.857	67.811	-5.954	109,63
2008	65.074	67.795	-2.721	104,18
2009	71.591	72.260	-669	100,93
2010	68.522	69.730	-1.208	101,76

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2011). *Kerncijfers van de gerechtelijke activiteit. Gegevens 2000-2010*. p12-14.)

Tabel 2.24. toont dat de Rechtbanken van Koophandel van 2000 tot 2003 hun achterstand steeds meer zagen toenemen. Vanaf 2004 slaat de situatie echter om en worden er iets meer zaken afgehandeld als ingeleid. De vermindering van de achterstand is in de meeste jaren wel maar beperkt. De cijfers over de statistische achterstand bij de Arbeidsrechtbanken worden getoond in tabel 2.25.

Tabel 2.25.: Statistische achterstand op nationaal niveau bij de Arbeidsrechtbanken.

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Vershil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	108.029	113.686	-5.657	105,24
2001	120.178	117.792	2.386	98,01
2002	112.474	116.522	-4.048	103,6
2003	105.826	107.560	-1.734	101,64
2004	105.380	107.115	-1.735	101,65
2005	110.714	117.865	-7.151	106,46
2006	101.885	106.410	-4.525	104,44
2007	92.252	96.452	-4.200	104,55
2008	128.240	107.783	20.457	84,05
2009	97.317	130.678	-33.361	134,28

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2011). *Kerncijfers van de gerechtelijke activiteit. Gegevens 2000-2010*. p15-17.)

Ook de Arbeidsrechtbanken slagen erin de achterstand te verminderen. Uitgezonderd van 2009 was de vermindering wel maar beperkt. Enkel in 2001 en 2008 was de statistische achterstand negatief, en nam de achterstand dus toe. Tabel 2.26. geeft de statistische achterstand bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg weer.

Tabel 2.26.: Statistische achterstand op nationaal niveau bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Verschil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	71.977	60.851	11.126	84,54
2001	76.407	60.373	16.034	79,02
2002	74.607	58.771	15.836	78,77
2003	78.339	59.867	18.472	76,42
2004	76.911	64.046	12.865	83,27
2005	74.482	65.708	8.774	88,22
2006	76.101	63.944	12.157	84,03
2007	79.105	65.995	13.110	83,43
2008	82.859	77.307	5.552	93,3
2009	82.392	86.200	-3.808	104,62
2010	82.148	83.537	-1.389	101,69

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2011). *Kerncijfers van de gerechtelijke activiteit. Gegevens 2000-2010*. p18-20.)

Opvallend is dat de achterstand bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg van 2000 tot 2008 toeneemt. De toename over die periode bedraagt maar liefst 16,5%. Vanaf 2009 worden er wel meer zaken afgehandeld als ingeleid, als is het verschil relatief klein (4,62% in 2009 en 1,69% in 2010). Tot slot bekijken we de statistische achterstand bij de Arbeidshoven.

Tabel 2.27.: Statistische achterstand op nationaal niveau bij de Arbeidshoven.

Jaar (per 31/12)	Aantal nieuwe zaken	Aantal uitgaande zaken	Vershil nieuwe en uitgaande zaken	Output/nieuw (in %)
2000	5.823	6.492	-669	111,49
2001	5.740	6.093	-353	106,15
2002	4.691	4.653	38	99,19
2003	4.795	5.572	-777	116,2
2004	5.212	5.563	-351	106,73
2005	5.506	5.101	405	92,64
2006	5.585	5.872	-287	105,14
2007	4.323	4.902	-579	113,39
2008	4.205	5.152	-947	122,52
2009	4.584	5.513	-929	120,27
2010	4.801	6.544	-1.743	136,3

(Bron: Federale Overheidsdienst Justitie. (2011). *Kerncijfers van de gerechtelijke activiteit. Gegevens 2000-2010*. p50-53.)

Tussen 2000 en 2010 nam het aantal hangende zaken meestal af bij de Arbeidshoven. Enkel in 2002 en 2005 nam de achterstand toe. De vooruitgang was het grootst in 2010, waar er 36,3% meer zaken werden afgehandeld dan ingeleid.

Om de rechtscollages met elkaar te vergelijken kijken we naar de gemiddelde statistische achterstand over de besproken periode. De meeste rechtbanken zien de voorbije jaren een daling van de achterstand. Enkel het Hof van Beroep te Antwerpen, de Vredegerechten en Rechtbanken van Eerste Aanleg leiden meer zaken in dan ze er afhandelen. Hun gemiddelde toename van de achterstand in de periode 2000-2010 is respectievelijk 7,71, 2,57 en 2,97%.

2.5.2.6. Termijn van beraad

De wet van 26 april 2007 spreekt van een achterstand wanneer het beraad bij een rechtscollage gemiddeld meer dan een maand in beslag neemt. Deze cijfers konden we alleen terugvinden voor de Hoven van Beroep. Tabel 2.28. kijkt naar de resultaten in Gent.

Tabel 2.28.: Termijn beraad bij het Hof van Beroep te Gent.

Jaar	Gemiddeld # dagen beraad	Beraad binnen de maand		Beraad tussen 1 en 2 maanden		Beraad tussen 2 en 3 maanden		Beraad tussen 3 en 6 maanden		Beraad meer dan 6 maanden	
		Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.
2009	36,86	7.011	80,06%	1.281	14,63%	236	2,69%	192	2,19	37	0,42%
2010	29,22	6.994	80,51%	1.157	13,32%	292	3,36%	205	2,36%	39	0,45%

(Bron: Hof van Beroep te Gent. (2011). *Werkingsverslag 2011 – kalenderjaar 2010. Verklarende nota*. p31-32.)¹⁶⁰

Naast het gemiddeld aantal dagen beraad geeft de tabel ook weer hoeveel zaken (in absolute en relatieve cijfers) binnen een bepaalde periode beraad worden. Volgens de definitie van 26 april 2007 was er in 2009 sprake van een achterstand. Het beraad duurde hier gemiddeld 36,86 maanden. Bij 80,06% van de rechtszaken was de termijn voor het beraad wel minder dan een maand. In 2010 was de gemiddelde duur van het beraad wel net minder als een maand: 29,22 dagen. Tabel 2.29. schetst de situatie bij het Hof van Beroep te Antwerpen in 2007.

Tabel 2.29.: Termijn beraad bij het Hof van Beroep te Antwerpen.

Jaar	Afdeling	Beraad binnen de maand		Beraad tussen 1 en 2 maanden		Beraad tussen 2 en 3 maanden		Beraad tussen 3 en 6 maanden		Beraad meer dan 6 maanden	
		Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.	Abs.	Rel.
2007	Antwerpen	739	96,6%	26	3,4%	0	0%	0	0%	0	0%
	Hasselt	352	95,4%	17	4,6%	0	0%	0	0%	0	0%

(Bron: Arbeidshof te Antwerpen. (2008). *Werkingsverslag over het kalenderjaar 2007*. p63)

Voor het Antwerpse Hof van Beroep zijn cijfers over de gemiddelde duur van het beraad niet beschikbaar. We weten echter wel dat voor de afdeling Antwerpen en Hasselt respectievelijk 96,6% en 95,4% van de rechtszaken het beraad binnen de maand wordt afgehandeld. Al de andere rechtszaken hebben te maken met een beraad binnen de twee maanden. De achterstand binnen dit rechtscollege is dus eerder beperkt. Tabel 2.30. toont tot slot de termijn van het beraad bij het Brusselse Hof van Beroep.

¹⁶⁰ Opgevraagd op 12 maart, 2012, via

<http://www.juridat.be/beroep/gent/images/Werkingsverslag%202011.pdf>.

Tabel 2.30.: Termijn beraad in Hof van Beroep te Brussel.

Jaar	Beraad binnen de maand	Beraad tussen 1 en 2 maanden	Beraad tussen 2 en 3 maanden	Beraad tussen 3 en 6 maanden	Beraad meer dan 6 maanden
2006	40,47%	19,50%	13,01%	19,18%	7,84%
2007	46,03%	21,79%	11,84%	17%	3,34%
2008	56,44%	19,51%	9,88%	10,38%	9,79%
2009	48,14%	25,42%	11,11%	13,04%	2,29%
2010	62,26%	14,42%	11,97%	10,32%	1,03%

(Bron: Arbeidshof te Brussel. (z.d.). *Werkingsverslag over het kalenderjaar 2010*. p116.)¹⁶¹

Ook volgens de definitie van 26 april 2007 heeft het Brusselse Hof van Beroep te kampen met een grote achterstand. In 2006, 2007 en 2009 nam het beraad maar in minder dan de helft van de gevallen maximaal een maand in beslag. Zelfs het aandeel van zaken waarbij het beraad meer dan zes maanden duurde is relatief groot.

Bovenstaande cijfers tonen aan dat de Hoven van Beroep te Gent en Antwerpen er meestal in slagen het beraad binnen de maand af te ronden. Het Brusselse Hof van Beroep heeft echter een grote achterstand: in de periode 2006-2010 werd het beraad slechts in 53,22% van de gevallen binnen de maand afgerond.

¹⁶¹ Opgevraagd op 12 maart, 2012, via http://www.juridat.be/beroep/brussel/images/verslag_2010.pdf.

Hoofdstuk 3: De redelijke termijn

Hoofdstuk 2 van deze masterproef haalt aan dat rechtszaken vaak niet behandeld worden binnen de redelijke termijn. Maar wat is een redelijke termijn? Dit hoofdstuk behandelt zowel de juridische (3.1.) als de economische (3.2.) bepaling van de redelijke termijn. Zoals eerder aangehaald schaadt de overschrijding van de redelijke termijn het vertrouwen van de burger. Het is dus noodzakelijk dat rechtbanken worden gestimuleerd om tijdige beslissingen te nemen.

3.1. Juridische bepaling van de redelijke termijn

3.1.1. Oorsprong redelijke termijn beginsel

Het beginsel van de redelijke termijn werd voor het eerst geïntroduceerd in het EVRM. Artikel 6 § 1 van dat verdrag waarborgt het recht op de behandeling van burgerlijke rechtszaken binnen een redelijke termijn.¹⁶² Alle bestuurlijke overheden worden geacht te handelen binnen deze redelijke termijn. Hieronder vallen dus niet alleen de gerechten zelf, maar ook bijvoorbeeld bestuursorganen die bezwaarschriften behandelen.¹⁶³ Voor de oprichting van het EVRM gold enkel de verjaringstermijn als termijn waarbinnen een zaak voor de rechter moest gebracht worden. Beiden hebben echter een andere bestaansreden. De verjaring heeft als doel het openbaar nut te beschermen (bv. het waarborgen van de rechtszekerheid), terwijl de redelijke termijn de bescherming van de partijen beoogt. Vooral in strafrechtelijke rechtszaken is het belangrijk dat verdachten niet te lang in het ongewisse blijven.¹⁶⁴

Het beginsel van de redelijke termijn is naast het procesrecht steeds vaker van toepassing in andere rechtstakken, zoals het bestuursrecht. Het beginsel is bijvoorbeeld opgenomen in de *algemene beginselen van behoorlijk bestuur*,¹⁶⁵ die concreet zeggen dat bestuurlijke overheden binnen een redelijke termijn beslissingen moeten nemen. Deze ongeschreven algemene beginselen van behoorlijk bestuur zijn een aanvulling van het geschreven recht en hebben het degelijk bestuur van bestuurlijke overheden voor ogen.¹⁶⁶ Ze zijn ontstaan door de groeiende belangstelling voor het gebruik van rechtsregels als maatstaf voor vage normen en beginselen.¹⁶⁷

Het ontstaan van het beginsel van de redelijke termijn is tweeledig. Enerzijds speelt het rechtszekerheidsbeginsel een rol.¹⁶⁸ Zoals besproken in paragraaf 2.2. kunnen laattijdige beslissingen negatieve gevolgen hebben voor de rechtszekerheid van de rechtszoekende. Anderzijds moet er rekening gehouden worden met het zorgvuldigheidsbeginsel dat zegt dat beslissingen niet

---

¹⁶² Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden.

¹⁶³ Van Bogaert, V. (2005). *De Rechter beoordeeld. Over aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid in civiel- en staatsrechtelijk perspectief*. Antwerpen: Maklu.

¹⁶⁴ Van den Wyngaert, C. (2006). *Strafrecht, strafprocesrecht & internationaal strafrecht*. Antwerpen: Maklu.

¹⁶⁵ Opdebeek, I., Van Damme, M., e.a. (2006). *Beginselen van Behoorlijk Bestuur*. Brugge: Die Keure.

¹⁶⁶ Boes, M. (2010). *Administratief recht*. Leuven: Acco.

¹⁶⁷ Wiarda, G.J. (1970). *Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in het Nederlandse recht*. T.B.P.

¹⁶⁸ Marneffe, W. (2011). *Time is money. Een rechtseconomische analyse van wachttijd van vergunningsstelsels*. p173.

overhaast genomen mogen worden.¹⁶⁹ Uiteraard moet de kwaliteit van de rechtspraak gewaarborgd blijven. Dit betekent dat de rechter rekening moet houden met de omstandigheden en complexiteit van een bepaalde zaak en het gedrag van de betrokken personen.¹⁷⁰

Het beginsel van de redelijke termijn vindt dus haar oorsprong in het EVRM. De redelijke termijn wordt vooral in het procesrecht, maar ook steeds vaker in het bestuursrecht toegepast. Zo wordt het beginsel onder andere opgenomen in de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Het opleggen van een redelijke termijn moet er in de eerste plaats voor zorgen dat de rechtszekerheid van de burger gewaarborgd wordt. Ten tweede verzekert de redelijke termijn dat de kwaliteit van beslissingen gemaakt door bestuurlijke overheden van hoge kwaliteit zijn. Dit is het zorgvuldigheidsbeginsel.

3.1.2. Tijdsbepalingen in het recht

De redelijke termijn is slechts één van de mogelijkheden die de wetgever heeft om invloed uit te oefenen op het tijdsverloop in rechtszaken. Er bestaan nog andere termijnen en tijdsbepalingen aan de hand waarvan de wetgever kan aangeven hoeveel tijd de rechtszoekende of het bestuur heeft om een bepaalde handeling uit te voeren. Deze paragraaf bespreekt eerst de *normatieve termijnen*, die verder onderverdeeld worden in *vervaltermijnen* en *ordetermijnen*. Vervolgens wordt er dieper ingegaan op de *vage tijdsbepalingen*, waar onder andere de redelijke termijn onder valt.

3.1.2.1. Normatieve termijnen

Normatieve termijnen leggen een afgebakende tijdsperiode op voor een bepaalde handeling en kunnen ingedeeld worden in vervaltermijnen en ordetermijnen.¹⁷¹

Een eerste soort normatieve termijn is de vervaltermijn, waar de overheid bij overschrijding haar bevoegdheid verliest die ze geacht was uit te oefenen.¹⁷² Een vervaltermijn wordt ingesteld als de wetgever vindt dat een bepaalde handeling niet te lang op zich mag laten wachten¹⁷³. Wettelijke bepalingen die vervaltermijnen opleggen zijn van dwingend recht en verschillen van de verjaring omdat de bevoegdheid van rechtswege teniet gaat en er dus geen beroep op moet worden gedaan.¹⁷⁴ Een voorbeeld is de beroepstermijn (de termijn om hoger beroep in te stellen),¹⁷⁵ waar de vervaltermijn (behoudens enkele uitzonderingen) één maand is.¹⁷⁶

---

¹⁶⁹ Ibidem

¹⁷⁰ Conferentie van de Jonge Balie Oudenaarde. (z.d.). *De redelijke termijn. Begrip, oorsprong, gebied, sanctie en illustratie*. Oudenaarde. s.p. Opgevraagd op 5 oktober, 2011, via http://www.jongebalieoudenaarde.be/Documenten/REDELIJKE_TERMIJN.pdf.

¹⁷¹ Marneffe, W. (2011). *Time is money. Een rechtseconomische analyse van wachttijd van vergunningsstelsels*. p175.

¹⁷² Brunner, C.J.H., de Jong, G.T. (2004). *Verbintenissenrecht algemeen*. Mechelen: Kluwer.

¹⁷³ Broeckx, K. (1995). *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*. Antwerpen: Maklu.

¹⁷⁴ Van der Werff, R.C. (2008). *Verbintenissenrecht*. Mechelen: Kluwer.

¹⁷⁵ Broeckx, K. (1995). *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*. Antwerpen: Maklu.

De ordetermijn is een tweede soort normatieve termijn. Hier gaat het om richtlijnen die aangeven hoe lang het stellen van een handeling idealiter zou mogen duren. In tegenstelling tot de vervaltermijnen is er geen sanctie verbonden aan de niet-naleving van deze termijn.¹⁷⁷ Dit betekent dat de overheid zelfs na het verstrijken van de termijn de bevoegdheid (of zelfs de verplichting) heeft om een beslissing te nemen.

3.1.2.2. Vage tijdsbepalingen

Naast normatieve termijnen bestaan er ook vage tijdsbepalingen. Een voorbeeld hiervan is de redelijke termijn. In België controleert de Raad van State de naleving van de redelijke termijn. Als het rechtscollege van mening is dat die termijn is overschreden, kan het een beslissing vernietigen, zelfs als de procedure correct was.¹⁷⁸

Alleen wanneer er geen (of slechts een vage) normatieve termijn is voorzien, moet het bestuur rekening houden met het beginsel van de redelijke termijn. Bijgevolg is de redelijke termijn slechts residuair van toepassing.¹⁷⁹ Ook als de ordetermijnen geschonden worden, geldt de redelijke termijn als residuaire termijnstelling. De bevoegdheid om een beslissing te nemen blijft dan wel gelden na de overtreding van een ordetermijn, toch kan de ordetermijn niet blijven geschonden worden gezien de subsidiaire verplichting om een beslissing te nemen binnen een redelijke termijn.¹⁸⁰

3.1.3. Beoordeling van de redelijke termijn

Zoals aangehaald in paragraaf 2.1. kan een definitie van de redelijke termijn in geen enkele wet worden teruggevonden. Het is dus aan de rechter om *in concreto* te oordelen wat die termijn is, rekening houdend met de specifieke omstandigheden van een bepaalde rechtszaak.

De termijn die in aanmerking komt voor de redelijke termijn begint volgens de Europese rechtspraak wanneer een rechtszaak wordt ingeschreven op de rol en eindigt op het moment dat er een definitieve uitspraak is.¹⁸¹ Het gaat dus om de volledige procedure zoals omschreven in paragraaf 2.1.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de Raad van State houden bij de beoordeling van de redelijke termijn rekening met de complexiteit van de zaak, het belang van de zaak en het gedrag van de partijen en autoriteiten. Hieronder worden deze elementen één voor één besproken.

---

¹⁷⁶ De Neve, E. (z.d.). Termijn om hoger beroep in te stellen. Opgevraagd op 1 december, 2011, via <http://www.elfri.be/termijn-om-hoger-beroep-te-stellen>.

¹⁷⁷ Wagner, K. (2006). Sancties in het burgerlijk procesrecht. Antwerpen: Maklu.

¹⁷⁸ Cromheecke, M. (2000). Tucht recht. Antwerpen: Maklu.

¹⁷⁹ Opdebeek, I., Van Damme, M., e.a. (2006). Beginselen van Behoorlijk Bestuur. Brugge: Die Keure.

¹⁸⁰ Ibidem.

¹⁸¹ Van Bogaert, V. (2005). De Rechter beoordeeld. Over aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid in civiel- en staatsrechtelijk perspectief. Antwerpen: Maklu.

3.1.3.1. Complexiteit van de zaak

De complexiteit van een rechtszaak is een eerste factor waar rekening mee moet gehouden worden bij de bepaling van de redelijke termijn. Als een zaak ingewikkeld is, is het geoorloofd dat het proces langer duurt dan bij een eenvoudig dossier.

De complexiteit van een dossier kan liggen in de feiten en/of in de juridische problematiek. De complexiteit op feitelijk vlak kan bijvoorbeeld een gevolg zijn van het gebruik van meerdere talen of de omvang van de memories.¹⁸² Het aantal rechterlijke instanties dat een zaak moet doorlopen is een element dat de complexiteit op juridisch vlak kan beïnvloeden.¹⁸³

Er moet worden opgemerkt dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bepaalde termijnen onredelijk vindt ongeacht de complexiteit van de zaak. Zo werd de termijn van 15 jaar voor het onderzoek naar de Bende van Nijvel *a priori* onredelijk bevonden door het EHRM.¹⁸⁴ De overheid mag ingewikkelde zaken dus niet zomaar laten liggen.

3.1.3.2. Het belang van de zaak

Ten tweede wordt de redelijke termijn beoordeeld in functie van het belang dat de betrokkenen hebben bij een spoedige afhandeling van de rechtszaak. Maar wat verstaan we onder "het belang"? Bij de beoordeling ervan houdt het EHRM rekening met verschillende elementen. Eerst en vooral vereisen sommige rechtszaken een spoedige beslissing omwille van het belang van de inhoud ervan. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer basisnotities van onze maatschappij in het gedrang komen, zoals materies die verband houden met het inkomen of het familieleven.¹⁸⁵ Daarnaast worden rechtszaken die handelen over het leven of de gezondheid van de burger als belangrijk beschouwd.¹⁸⁶ Een derde factor die het EHRM regelmatig aanhaalt is de impact op de financiële toestand van de betrokkene. Indien er financieel veel op het spel staat, is het belang van de zaak groot.¹⁸⁷

Er zijn twee partijen die belang kunnen hebben bij een spoedige afhandeling van de procedure. Eerst en vooral kunnen de betrokkenen zelf belang hebben bij een spoedige beslissing (vandaar dat het redelijke termijnbeginsel wordt opgenomen in het EVRM). Dit is bijvoorbeeld het geval bij zaken die handelen over het leven of de gezondheid van de burger, wanneer de verdachte in voorhechtenis is of wanneer de betrokkene reeds een hoge leeftijd bereikt heeft. Daarnaast kan ook voor het

---

¹⁸² Barents, R. (2005). *Procedures en procesvoering voor het Hof van Justitie en het Gerecht van eerste aanleg van de EG*. Mechelen: Kluwer.

¹⁸³ Lawson, R.A., Teuben, K. (2004). *De redelijke termijn in het Nederlands burgerlijk procesrecht*. In: Termijnen. Deventer: Kluwer.

¹⁸⁴ Van den Wyngaert, C. (2006). *Strafrecht, strafprocesrecht & internationaal strafrecht*. Antwerpen: Maklu.

¹⁸⁵ Jansen, A.M.L. (2000). *De redelijke termijn met name in het bestuursrecht*. Tilburg: Katholieke Universiteit Brabant.

¹⁸⁶ Dijkshoorn, W. (2010). *Overschrijding van de redelijke termijn: moet de burgerlijke rechter het EHRM of de bestuursrechter volgen?* Nederlands juristenblad. p1346-1351.

¹⁸⁷ Feteris, M.W.C. (2002). *Fiscale bestuurlijke boetes en het recht op een behoorlijk proces*. Deventer: Kluwer.

maatschappelijk belang een spoedige beslissing cruciaal zijn. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer een grote som geld op het spel staat.¹⁸⁸

3.1.3.3.Het gedrag van de partijen

Een derde element dat het redelijke karakter van een termijn bepaalt, zijn gedragingen van de partijen die invloed hebben op de duur van de rechtsprocedure. Vooral in burgerlijke zaken is dit criterium belangrijk, omdat hier meer dan in strafzaken¹⁸⁹ van de partijen een bijdrage in een vlotte procesgang verwacht wordt.¹⁹⁰ Bij het gedrag van de partijen wordt een onderscheid gemaakt naar gedragingen die het proces vertragen dan wel versnellen.

Eerst en vooral gaan we in op gedragingen van de partijen die het proces vertragen. Een klacht over de overschrijding van de redelijke termijn zal ongegrond worden verklaard als de vertragingen aan een partij zelf kan worden toegerekend.¹⁹¹ Dit is een rechtstreekse toepassing van het volgend beginsel van behoorlijk burgerschap: "*de burger die zich beklagt over het uitblijven van een bepaalde overheidshandeling mag dit niet te wijten hebben aan zijn eigen nalatigheid*".¹⁹² Een overschrijding van de redelijke termijn kan bijvoorbeeld niet aan de overheid worden toegeschreven wanneer de partij voortdurend nieuwe stukken aflevert.

Ten tweede kunnen betrokken partijen aandringen op een snelle beslissing. De vraag stelt zich hier of van de partijen verwacht wordt dat zij enerzijds vertragingen veroorzaakt door anderen tegengaan en anderzijds initiatieven nemen om het proces te versnellen. Uit verschillende arresten blijkt dat het EHRM dit niet van de partijen verwacht.¹⁹³

Er is dus alleen sprake van een overschrijding van de redelijke termijn wanneer deze kan worden toegeschreven aan de overheid. Vertragingen veroorzaakt door de partijen worden bijgevolg niet in beschouwing genomen door het EHRM.

---

¹⁸⁸ Opdebeek, I., Van Damme, M., e.a. (2006). Beginselen van Behoorlijk Bestuur. Brugge: Die Keure.

¹⁸⁹ In strafzaken is het de overheid zelf die een strafvervolgning instelt. Bijgevolg wordt vooral van de overheid een bijdrage verwacht om actief bij te dragen aan de voortgang van het proces.

¹⁹⁰ Feteris, M.W.C. (2002). Fiscale bestuurlijke boetes en het recht op een behoorlijk proces. Deventer: Kluwer.

¹⁹¹ Lawson, R.A., Teuben, K. (2004). De redelijke termijn in het Nederlands burgerlijk procesrecht. In: Termijnen. Deventer: Kluwer.

¹⁹² De Staercke, J. (2002). Algemene beginselen van behoorlijk burgerschap. Naar een wederkerig bestuursrecht. [Elektronische versie]. *Jura falconis*, 38(4).

¹⁹³ Jongbloed, A.W. (2005). Burgerlijk procesrecht praktisch belicht. Deventer: Kluwer.

3.1.3.4.Het gedrag van de autoriteiten

Een laatste element dat de rechter meeneemt bij de bepaling van de redelijke termijn is het gedrag van de autoriteiten. Concreet gaat het dan om de rechterlijke instantie die de redelijke termijn overschrijdt.¹⁹⁴ Zoals eerder vermeld moeten de gerechtelijke overheden rekening houden met zowel het zorgvuldigheidsbeginsel als het beginsel van de redelijke termijn. Enerzijds moet de overheid over voldoende tijd beschikken om het dossier grondig te bestuderen en een beslissing te nemen. Anderzijds wordt een talmende of stilzittende overheid niet getolereerd en bijgevolg gesanctioneerd. Het beginsel van behoorlijk bestuur van de redelijke termijn verbindt immers bestuurlijke overheden ertoe binnen een redelijke termijn beslissingen te nemen.¹⁹⁵

Het is niet onoverkomelijk dat een nieuwe zaak niet opgestart kan worden omdat de behandeling van andere zaken nog niet rond is. In dat geval vraagt het EHRM dat de nationale overheden efficiënt handelen. Als er bijvoorbeeld in een bepaalde fase van het proces geen onderzoek noodzakelijk is, kan een nieuwe zaak opgestart worden. Het Europees Hof staat verder toe dat de overheid wacht met het opstarten van een bepaalde zaak in afwachting van het eindarrest van een vergelijkbaar dossier. Tot slot mag de achterstand van rechtbanken geen excuus zijn voor een langdurig proces. In bepaalde omstandigheden (zoals een uitzonderlijke, plotse en onvoorziene toename van de instroom) kan het Europees Hof een uitzondering maken.¹⁹⁶

3.1.3.5.Andere criteria

Het EHRM en de Raad van State houden rekening met de hierboven besproken criteria bij de beoordeling van de redelijke termijn. Volledigheidshalve vermelden we dat in de rechtsleer soms nog andere criteria gebruikt worden.

3.2.Economische bepaling van redelijke termijn

3.2.1.Bepalen van optimale termijn

Dit onderdeel gaat dieper in op een economische analyse van het spanningsveld tussen het rechtszekerheidsbeginsel en het zorgvuldigheidsbeginsel dat reeds vanuit juridisch perspectief werd toegelicht in paragraaf 3.1.

Het is mogelijk een optimale termijn voor rechtszaken te bepalen die de maatschappelijke welvaart maximaliseert. Als deze termijn bij wet wordt vastgelegd, zal dit baten (namelijk het vermijden van de negatieve gevolgen van een slechte beslissing van de rechter) en kosten (wachtkosten voor de rechtzoekende) opleveren. In het economisch model dat hier wordt besproken, worden de baten uitgedrukt in vermeden schadekosten. Figuur 3.1. toont de impact van tijd op de wachtkosten en de vermeden schadekosten.

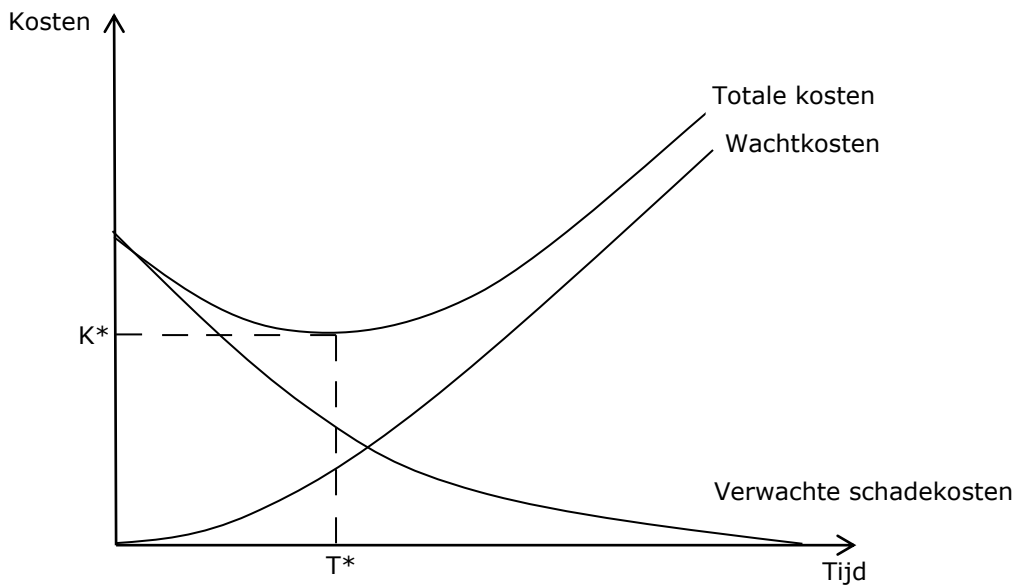
---

¹⁹⁴ Barents, R. (2005). Procedures en procesvoering voor het Hof van Justitie en het Gerecht van eerste aanleg van de EG. Mechelen: Kluwer.

¹⁹⁵ Opdebeek, I., Van Damme, M., e.a. (2006). Beginselen van Behoorlijk Bestuur. Brugge: Die Keure.

¹⁹⁶ Feteris, M.W.C. (2002). Fiscale bestuurlijke boetes en het recht op een behoorlijk proces. Deventer: Kluwer.

Figuur 3.1.: Optimale termijn.

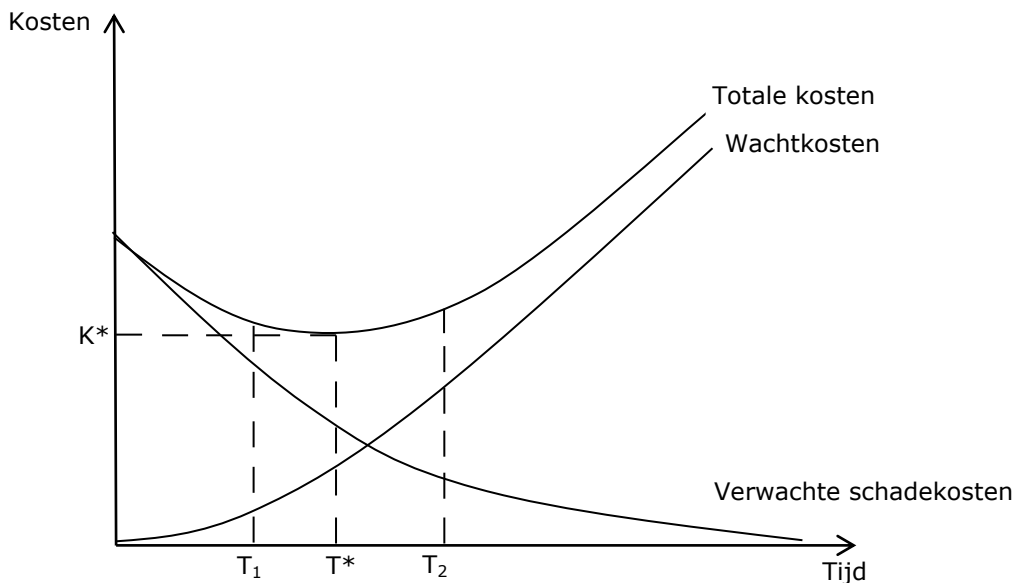
De horizontale as van figuur 3.1. geeft de tijd weer die nodig is om een rechtsprocedure te doorlopen, terwijl de verticale as de kosten toont. De curve "verwachte schadekosten" start bij de instelling van de vordering en daalt naarmate er meer tijd verstrijkt omdat verondersteld wordt dat een beslissing waarvoor meer tijd is genomen beter is. Met andere woorden: hoe langer een rechter erover doet om een beslissing te nemen, hoe beter af de maatschappij in principe zal zijn. Naarmate er meer tijd verstrijkt, wordt de daling van de verwachte schadekosten echter kleiner omdat extra tijdsbesteding een dalend marginaal nut heeft. Dit betekent dat wanneer de rechtbank reeds een bepaalde periode een rechtszaak heeft onderzocht, bijkomend onderzoek minder (of zelfs geen) nut heeft. De verwachte schadekosten hangen bovendien samen met de complexiteit van de zaak, één van de criteria bij de beoordeling van de redelijke termijn. Bij een complexe rechtszaak mag de rechter meer tijd nemen voor het onderzoek zodat de verwachte schadekosten worden geminimaliseerd. De redelijke termijn mag m.a.w. langer zijn.

In het gerechtelijk systeem ontstaan wachtkosten omdat de partijen moeten wachten op een beslissing van de rechter. Stel dat een werknemer een rechtszaak opstart omdat hij vindt dat hij onterecht ontslagen is. Tijdens de wachttijd (de tijd die verloopt tussen inschrijving van de zaak op de rol en de definitieve uitspraak) heeft de werknemer dan wachtkosten, onder andere een verlies aan inkomen omdat hij zijn job niet langer kan uitoefenen. Deze verloren opportuniteiten worden weergegeven door de curve "wachtkosten". De wachtkosten stijgen naarmate er meer tijd verstrijkt omdat steeds meer opportuniteiten worden misgelopen. Net zoals bij de verwachte schadekosten worden ook de wachtkosten beïnvloed door de criteria gebruikt bij de beoordeling van de redelijke termijn. Een complexe zaak vergt meer tijd voor onderzoek, waardoor de wachtkosten zullen oplopen. Wachtkosten zullen ook hoger zijn wanneer het belang van de zaak groot is (dit is wanneer de betrokkenen belang hebben bij een spoedige afhandeling van de rechtszaak).

De totale kostencurve sommeert de verwachte schadekosten en de wachtkosten. De totale kosten worden geminimaliseerd in het laagste punt (T^*) van de gelijknamige curve. Economisch gezien is dit de optimale wachtperiode omdat een kortere wachttijd zou leiden tot hogere verwachte

schadekosten, terwijl een langere wachttijd hogere wachtkosten met zich mee zou brengen. Figuur 3.2. toont dat welvaartsverlies.

Figuur 3.2.: Daling maatschappelijke welvaart bij niet optimale termijn.

In figuur 3.2. is T^* de optimale termijn omdat hier de totale kosten minimaal zijn. Bij een termijn korter dan de optimale termijn (bijvoorbeeld T_1), zijn de schadekosten hoger waardoor de maatschappelijke welvaart daalt. Indien de termijn hoger dan optimaal is (bijvoorbeeld T_2), zullen de wachtkosten te hoog zijn. Opnieuw is er een welvaartsverlies.

Bovenstaande figuur toont ook het eerder besproken spanningsveld tussen het zorgvuldigheids- en rechtszekerheidsbeginsel. Hoe grondiger de rechtbank een zaak onderzoekt, hoe meer tijd er zal verstrijken en hoe lager de verwachte schadekosten zullen zijn. Dit is het zorgvuldigheidsbeginsel. Anderzijds heeft het rechtszekerheidsbeginsel tot gevolg dat een langere rechtsprocedure zorgt voor rechtsonzekerheid waardoor de wachtkosten zullen stijgen.

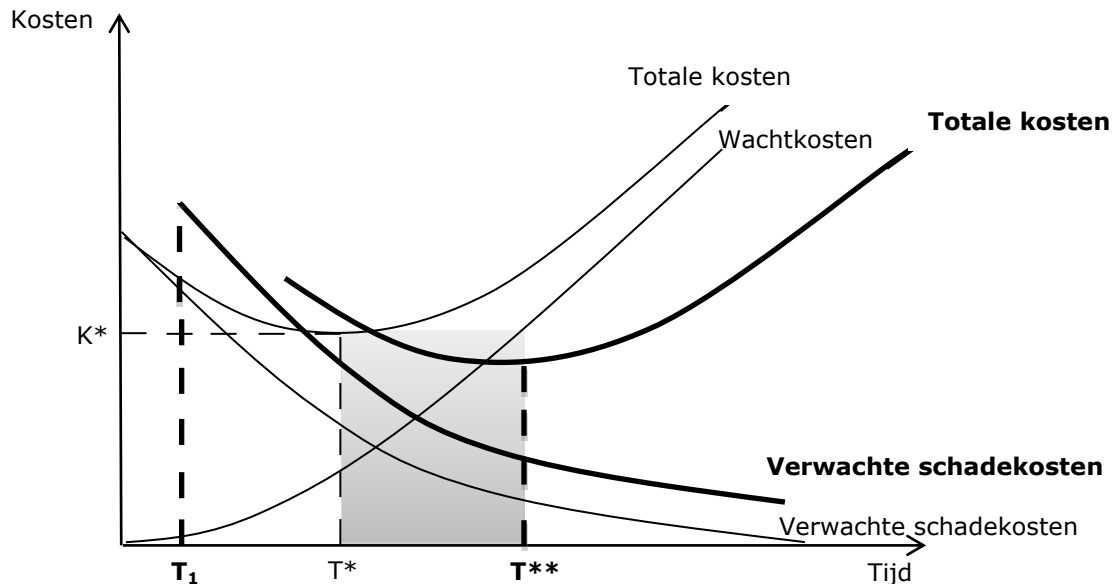
Het is dus mogelijk een optimale termijn te bepalen aan de hand van een grafische weergave van het zorgvuldigheids- en rechtszekerheidsbeginsel. Dat optimum bevindt zich waar de totale kosten minimaal zijn. De totale kosten bestaan enerzijds uit de verwachte schadekosten, die dalen naarmate de tijd verstrijkt omdat we veronderstellen dat beslissingen beter zijn wanneer er meer tijd aan wordt besteed. Anderzijds zijn er wachtkosten. Dit zijn opportuniteiten die verloren gaan omdat er nog geen beslissing is genomen. De wachtkosten stijgen naarmate de tijd verstrijkt. Indien de termijn van een rechtszaak niet gelijk is aan de optimale termijn, wordt de maatschappij geconfronteerd met een welvaartsverlies.

In deze paragraaf werd onderzocht wat economisch gezien de optimale termijn is voor de behandeling van een rechtszaak zonder rekening te houden met gerechtelijke achterstand. Indien rechtbanken met een achterstand geconfronteerd worden, kan een nieuwe zaak niet onmiddellijk worden opgestart. Paragraaf 3.2.2. bespreekt hoe we de optimale termijn in dat geval bepalen.

3.2.2. Bepalen van optimale termijn bij gerechtelijke achterstand

Aangezien de schadekosten pas beginnen vanaf het moment dat de zaak onderzocht wordt, verschuift de verwachte schadekostencurve naar rechts wanneer een rechtbank te maken heeft met een achterstand. Figuur 3.3. toont de impact van tijd op de wachtkosten en vermeden schadekosten, rekening houdend met de gerechtelijke achterstand.

Figuur 3.3.: Maatschappelijke kost van gerechtelijke achterstand.

De x- en y-as in bovenstaande figuur tonen respectievelijk de tijd en de kosten. Stel dat een rechtszaak als gevolg van de gerechtelijke achterstand niet onmiddellijk, maar pas in T_1 kan opgestart worden. Pas vanaf dat moment beginnen de verwachte schadekosten te dalen. De verwachte schadekostencurve zal daarom naar rechts verschuiven. Bijgevolg verschuift ook de totale kostencurve naar rechts. Als gevolg van deze verschuiving zijn de kosten niet langer minimaal in T^* , maar in T^{**} . De horizontale afstand tussen deze twee punten geeft de gerechtelijke achterstand weer.

Wanneer een rechtbank geconfronteerd te kampen heeft met een achterstand, duurt de optimale termijn dus langer dan wanneer er geen achterstand is. Dit komt door de verschuiving van de verwachte schadekosten, die pas beginnen te dalen op het moment dat de rechtszaak wordt opgestart. Hierdoor verschuift ook de totale kosten curve en bijgevolg het optimum. Dit onderdeel toonde ook grafisch aan dat gerechtelijke achterstand zorgt voor een daling van de maatschappelijke welvaart.

Hoofdstuk 4: Betalingsbereidheid voor tijd

Dit hoofdstuk gaat dieper in op het belang dat burgers hechten aan een vermindering van de wachttijd van rechtszaken. De eerder besproken wachtkosten kunnen aan de hand van deze waardering worden gemeten. Het waarderen van tijd is echter geen gemakkelijke taak omdat de waarde van tijd afhankelijk is van verschillende factoren, zoals de betrokken persoon en het ogenblik waarop de waardering plaatsvindt. Omdat tijd voor rechtszaken geen verhandelbaar goed is, heeft het geen marktprijs. We moeten de waarde ervan dus op een andere manier nagaan. In de economische literatuur wordt vaak gebruik gemaakt van de *betalingsbereidheid* (dit is het hoogste bedrag dat iemand bereid is te betalen voor een goed of dienst) om een monetaire waarde toe te kennen aan niet verhandelbare goederen en diensten.¹⁹⁷ Dit hoofdstuk gaat in op twee methoden om die betalingsbereidheid te bepalen. Paragraaf 4.1. bespreekt de *revealed preference* methoden, terwijl 4.2. de *stated preference* methoden van naderbij bekijkt. We gaan hier vrij diep op in omdat deze methoden in de bestaande literatuur nog nooit gebruikt zijn om de waarde van de vermindering van de wachttijd voor rechtszaken te bepalen. Dit onderzoek maakt gebruik van twee stated preference methoden: de betaalkaart en het keuze experiment. Paragraaf 4.3. en 4.4. bespreken hoe respectievelijk de betaalkaart en het keuze experiment worden opgebouwd voor de bevraging in het kader van deze masterproef.

4.1. Revealed preference methoden

De betalingsbereidheid van niet verhandelbare goederen kan bepaald worden via de revealed preference methoden. Dit is een indirecte waarderingmethode waarbij aan de hand van de gemaakte keuzes en het vertoonde gedrag de voorkeur van een individu gereleveerd wordt. Deze methoden gaan dus uit van een bestaande situatie waarbij men kijkt naar een verwante markt. Op basis van het vertoonde gedrag kan worden afgeleid welke waarde een individu hecht aan het goed.¹⁹⁸

De revealed preference methoden worden onder andere toegepast voor de waardering van externe effecten. Stel dat men wil weten wat de waarde is van geluidsoverlast van een fabriek naast een woning. Er bestaat geen markt voor geluidsoverlast, dus een prijs is er niet. De waarde van geluidsoverlast kan dan indirect bepaald worden door te kijken naar het prijsverschil tussen het betreffende huis en een vergelijkbare woning (een woning met dezelfde grootte, bouwjaar, ligging,...) die niet getroffen wordt door geluidsoverlast.¹⁹⁹ Impliciet geeft het prijsverschil de waarde

---

¹⁹⁷ RIVM. (2001). *Een schatting van de baten van geluidsmaatregelen*. p5. Bilthoven. Opgevraagd op 17 december, 2011, via <http://rivm.openrepository.com/rivm/bitstream/10029/9671/1/715120004.pdf>.

¹⁹⁸ Champ, P.A. (2003). *A Primer on Nonmarket Valuation*. Boston-Dordrecht-London: Kluwer Academic Publishers.

¹⁹⁹ De Brucker, K., Verbeke, A., & Winkelmann, W. (1998). *Sociaal-economische evaluatie van overheidsinvesteringen in transportinfrastructuur. Kritische analyse van het bestaande instrumentarium. Ontwikkeling van een eclecticisch evaluatie-instrument*. Leuven-Apeldoorn: Garant.

aan die personen hechten aan rust, waardoor de externe kost van geluidsoverlast kan worden bepaald. Dit wordt de *hedonistische prijsmethode* genoemd.²⁰⁰

De *transportkostenmethode* is een andere revealed preference methode die niet verhandelbare goederen waardeert. Het kijkt naar de verhoogde transportkosten en tijdsverlies waarmee de gebruiker van het goed geconfronteerd wordt bij de consumptie van het goed. Als men bijvoorbeeld de waarde van een stadspark wil bepalen, zal de transportkostenmethoden bij de waardering rekening houden met de uitgaven die gemaakt zijn door de consument om van zijn woonplaats tot het park te geraken, het tijdsverlies dat met de reis gepaard gaat en de toegangsprijs die werd betaald. Naast de waardering voor publieke goederen wordt deze methode ook vaak bij externe effecten gebruikt.²⁰¹

De *marktanalogie methode* schat de vraagcurve van het goed op basis van informatie van een vergelijkbaar goed dat aangeboden wordt in de private sector. Stel bijvoorbeeld dat de overheid 50 sociale woningen aanbiedt aan gezinnen tegen 200 euro per maand. De uitgaven van de overheid (10.000 euro) onderschatten de waarde van de woningen omdat de meeste gezinnen meer bereid zijn te betalen dan 200 euro. Daarom kunnen we gebruik maken van schaduw prijzen. In dit geval kan men huurprijzen van vergelijkbare huizen in de private sector gebruiken. Aan de hand van die prijs kan vervolgens indirect de waarde van de sociale woningen bepaald worden. Indien de huurprijs 500 euro per maand zou zijn, kent de market analogy methode een waarde toe aan de sociale woningen van 25.000 euro.²⁰²

Er bestaan nog tal van andere revealed preference methoden, zoals de *trade-off methode* en de *intermediaire goederen methode*. Er bestaat echter geen goed dat verhandeld wordt op de private markt dat vergelijkbaar is met de wachttijd van rechtszaken. Bijgevolg zal in deze masterproef geen gebruik gemaakt worden van de revealed preference methoden voor de waardering van de vermindering van de wachttijd in rechtszaken. De volgende paragraaf gaat dieper in op de stated preference methoden, die hiervoor wel toepasbaar zijn.

---

²⁰⁰ Van Mierlo, J., & Macharis, C. (2005). Goederen- en Personenvervoer. Vooruitzichten en breekpunten. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

²⁰¹ De Brucker, K., Verbeke, A., & Winkelmanns, W. (1998). Sociaal-economische evaluatie van overheidsinvesteringen in transportinfrastructuur. Kritische analyse van het bestaande instrumentarium. Ontwikkeling van een eclectisch evaluatie-instrument. Leuven-Apeldoorn: Garant.

²⁰² Boardman, A., Greenberg, d., Vining, A., & Weimer, D. (2011). Cost-Benefit Analysis: Concepts and practice. Fourth edition. Pearson.

4.2. Stated preference methoden

Een tweede groep methoden voor de waardering van niet verhandelbare goederen zijn de stated preference methoden, die kijken welke keuzes individuen zouden maken als ze zich in een bepaalde (hypothetische) situatie zouden bevinden.²⁰³ In tegenstelling tot de revealed preference methoden worden individuen hier dus rechtstreeks bevraagd over hypothetische situaties in plaats van indirect het gedrag te onderzoeken aan de hand van een surrogaatmarkt. De bedoeling is om de betalingsbereidheid van individuen te achterhalen door hun reactie op een reeks alternatieven te bestuderen.²⁰⁴ Deze methoden gebruiken meestal vragenlijsten of interviews om te achterhalen hoeveel men in een hypothetische markt bereid is te betalen voor een bepaald goed.²⁰⁵

Bij de stated preference methoden wordt eerst en vooral een steekproef uit de populatie getrokken. Vervolgens vraagt men aan de respondenten te antwoorden op vragen over hun waardering van een bepaald goed. Op basis van die antwoorden kan de betalingsbereidheid van de persoon worden afgeleid, en de betalingsbereidheid van de steekproef veralgemeend voor de populatie.²⁰⁶

Aan de stated preference methoden zijn enkele nadelen verbonden. Eerst en vooral is er een *free rider* probleem omdat ondervraagden een lagere betalingsbereidheid opgeven wanneer ze de prijs nadien werkelijk moeten betalen. Als de consument de prijs niet zelf zal moeten betalen (bijvoorbeeld bij financiering via belastingen), zal hij een hogere betalingsbereidheid uitdrukken.²⁰⁷ Een tweede kritiek op deze methoden is dat het gedrag van ondervraagden in werkelijkheid niet altijd overeenkomt met wat ze beweren te zullen doen.²⁰⁸ Bij de stated preference methoden wordt dan ook uitgegaan van een fictieve situatie, wat het moeilijk maakt voor de respondenten om zich in te leven. Een derde nadeel is dat dit tijdrovende methoden zijn om data te verzamelen.

Over de jaren heen zijn er tal van stated preference methoden ontwikkeld. In deze masterproef worden echter alleen de belangrijkste methoden beschreven. De *directe elicitering*, *dichotome keuze*, *betaalkaart* en *keuze experiment* methode worden hieronder besproken.

---

²⁰³ Van Mierlo, J., & Macharis, C. (2005). Goederen- en Personenvervoer. Vooruitzichten en breekpunten. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

²⁰⁴ DTLR. (2002). *Economic Valuation with Stated Preference Techniques. Summary Guide*. Londen. Opgevraagd op 17 december, 2011, via <http://www.communities.gov.uk/documents/corporate/pdf/146871.pdf>.

²⁰⁵ De Brucker, K., Verbeke, A., & Winkelmanns, W. (1998). Sociaal-economische evaluatie van overheidsinvesteringen in transportinfrastructuur. Kritische analyse van het bestaande instrumentarium. Ontwikkeling van een eclectisch evaluatie-instrument. Leuven-Apeldoorn: Garant.

²⁰⁶ Boardman, A., Greenberg, d., Vining, A., & Weimer, D. (2011). *Cost-Benefit Analysis: Concepts and practice*. Fourth edition. Pearson.

²⁰⁷ De Brucker, K., Verbeke, A., & Winkelmanns, W. (1998). Sociaal-economische evaluatie van overheidsinvesteringen in transportinfrastructuur. Kritische analyse van het bestaande instrumentarium. Ontwikkeling van een eclectisch evaluatie-instrument. Leuven-Apeldoorn: Garant.

²⁰⁸ Meersman, H. (2001). *Luchtvervoer in België en Nederland: verdere expansie of grenzen aan de groei?* Leuven-Apeldoorn: Garant.

4.2.1. Directe elicatie methoden

De directe elicatie methoden bevragen respondenten rechtstreeks over hun voorkeuren. Een eerste vorm is de open vraag, waarbij respondenten hun maximale betalingsbereidheid voor een goed releveren.²⁰⁹ Een open vraag kan bijvoorbeeld als volgt gesteld worden:

“Hoeveel wenst u maximaal te betalen om de wachttijd van een rechtszaak te verminderen van 12 tot 6 maanden?”

Een belangrijk nadeel is dat respondenten bij open vragen vaak onwaarschijnlijk hoge of lage waarden uitdrukken, omdat ze in de praktijk eerder geconfronteerd worden met verschillende goederen waarvan de prijs bekend is. Het bieden van een prijs die de verkoper accepteert of weigert komt in de realiteit bijna nooit voor. Bovendien zijn open vragen moeilijk te beantwoorden voor de respondent.²¹⁰

Een tweede manier om respondenten rechtstreeks te bevragen over hun betalingsbereidheid is aan de hand van een biedspel. Hierbij wordt de persoon gevraagd of hij bereid is een bepaald bedrag te betalen. Indien de persoon hiertoe bereid is, wordt het bedrag verhoogd tot hij niet langer bereid is het gegeven bedrag te betalen. De procedure is analoog wanneer de respondent het oorspronkelijke bedrag niet wil betalen. De vraag wordt dan steeds herhaald met een lager bedrag, tot de persoon bereid is het voorgestelde bedrag te betalen. Een voorbeeld is:

“Bent u bereid om 500 euro te betalen om de wachttijd van een rechtszaak met zes maanden te verminderen?”.

Stel dat de respondent “nee” antwoordt. Het bedrag wordt dan verlaagd:

“Bent u bereid om 450 euro te betalen om de wachttijd van een rechtszaak met zes maanden te verminderen?”.

Een nadeel van deze methode is dat respondenten zich vaak laten leiden of beïnvloeden door de waarde van het eerste voorgestelde bedrag.²¹¹

---

²⁰⁹ Boardman, A., Greenberg, d., Vining, A., & Weimer, D. (2011). *Cost-Benefit Analysis: Concepts and practice*. Fourth edition. Pearson.

²¹⁰ Freeman, A.M. (2003). *The measurement of environmental and resource values: theory and methods*. Washington: RFF Press book.

²¹¹ Boardman, A., Greenberg, d., Vining, A., & Weimer, D. (2011). *Cost-Benefit Analysis: Concepts and practice*. Fourth edition. Pearson.

4.2.2. Dichotome keuze methode

Bij de enkel gebonden dichotome methode wordt de respondent gevraagd of hij een bepaalde prijs zou betalen voor een goed. Hij moet dan aangeven of hij bereid is dat bedrag al dan niet te betalen. De vraag kan bijvoorbeeld als volgt gesteld worden:

“Bent u bereid om 500 euro te betalen om de wachttijd van een rechtszaak met zes maanden te verminderen?”.

Het voordeel van deze methode is dat het gebruik maakt van eenvoudig te beantwoorden vragen. Om tot een representatieve schatting van de betalingsbereidheid te komen, is het wel noodzakelijk dat de steekproef voldoende groot is. Om die reden grijpt men steeds vaker naar de dubbel gebonden dichotome methode, waarbij een kleinere steekproef mogelijk is.²¹²

De dubbel gebonden dichotome methode vraagt twee maal of de respondent bereid is een bepaalde prijs te betalen. Het bedrag dat in de tweede vraag wordt voorgesteld, hangt af van het antwoord op de eerste vraag. Als blijkt dat de persoon bereid is het eerst voorgestelde prijs te betalen, wordt het bedrag verdubbeld in de tweede vraag. Indien hij hiertoe echter niet bereid was, wordt het bedrag gehalveerd. De vraag zou men als volgt kunnen stellen:

“Bent u bereid 500 euro te betalen om de wachttijd van een rechtszaak met zes maanden te verminderen?”.

Stel dat de respondent “nee” antwoordt. Het bedrag wordt dan gehalveerd:

“Bent u bereid 250 euro te betalen om de wachttijd van een rechtszaak met zes maanden te verminderen?”.

Het grote nadeel van deze methode is dat respondenten de tweede vraag vaak niet onafhankelijk van de eerste zien.²¹³

4.2.3. Betaalkaart methode

De betaalkaart biedt een lijst van mogelijke bedragen van betalingsbereidheid. De respondent geeft dan aan wat het maximale bedrag is dat hij wil betalen voor een bepaald goed of dienst.²¹⁴ Een voorbeeld verduidelijkt deze methodiek:

“Hoeveel wenst u maximaal te betalen om de wachttijd van een rechtszaak te verminderen van 12 tot 6 maanden?”

---

²¹² Ibidem.

²¹³ Ibidem.

²¹⁴ Mitchell R.C., & Carson R.T. (1981). Using surveys to value public goods: the contingent valuation method. Washington: Resources for the future.

Tabel 4.1.: Betaalkaart.

0€	100€	150€	200€	250€
300€	400€	500€	600€	750€
1000€	1250€	1500€	1750€	2000€
2500€	3000€	>3000€		

De betaalkaart is één van de instrumenten die we in dit onderzoek gebruiken om de betalingsbereidheid voor de vermindering van de wachttijd van rechtszaken te achterhalen.

4.2.3. Keuze experiment methode

Het keuze experiment beschrijft het te waarderen goed aan de hand van attributen. Er worden dan verschillende keuzesets opgesteld waarbij de waarden van de verschillende attributen variëren. De respondent geeft dan aan welk alternatief de voorkeur draagt.²¹⁵ Een vraag uit een keuze experiment kan bijvoorbeeld als volgt luiden:

“We tonen u twee verschillende situaties A en B. Per situatie krijgt u de duurtijd van het proces, de kans dat het vonnis in uw nadeel is en de kosten die gepaard gaan met een rechtszaak. Gelieve aan te geven welke van beide situaties u kiest.”

Tabel 4.2.: Keuze-experiment.

	Tijd (in maanden)	Kans verlies (in %)	Totale kost rechtszaak (in €)
A	12	40	1500
B	9	30	2500

Het keuze experiment is de tweede methode (naast de betaalkaart) die dit onderzoek gebruikt voor de waardering van tijd voor rechtszaken. Het gebruik van twee methoden laat ons toe de resultaten die beiden voortbrengen met elkaar te vergelijken. Op die manier kunnen we stated preference afwijkingen door het gebruik van een bepaalde methodiek opsporen

²¹⁵ Birol, E., & Koundouri, P. (2008). Keuze experiments informing environmental policy: a European perspective. Edward Elgar Publishing.

4.2.5.Voor- en nadelen

Tabel 4.3.: Voor- en nadelen van de besproken stated preference methoden.

Methode	Voordelen	Nadelen
Open vraag	<ul style="list-style-type: none"> - Direct - Geen afwijking door startpunt 	<ul style="list-style-type: none"> - Veel lege antwoorden - Veel protestantwoorden - Meer kans op strategische antwoorden - Moeilijk om reële waarden te bekomen voor vraagstelling
Biedspel	<ul style="list-style-type: none"> - Gemakkelijker te beantwoorden dan open vragen 	<ul style="list-style-type: none"> - Afwijking door startpunt (bedrag) - Meer kans op uitschieters - Kans op afwijking door "yea saying"
Enkel gebonden dichotome vraagstelling	<ul style="list-style-type: none"> - Gemakkelijker in te vullen - Minder uitschieters - Minimalisering van aantal lege enquêtes 	<ul style="list-style-type: none"> - "Yea saying" afwijking - "No saying" afwijking - Minder informatie van de respondent
Dubbel gebonden dichotome vraagstelling	<ul style="list-style-type: none"> - Gemakkelijker in te vullen 	<ul style="list-style-type: none"> - "Yea saying" afwijking - Afwijking door startpunt - Tweede vraag wordt niet altijd als onafhankelijk van de eerste gezien
Betaalkaart	<ul style="list-style-type: none"> - Geen afwijking door startpunt - Minder uitschieters dan open vraag of biedspel 	<ul style="list-style-type: none"> - Kans op afwijking door het bereik van de bedragen op de kaart
Keuze experiment	<ul style="list-style-type: none"> - Veel observaties 	<ul style="list-style-type: none"> - Moeilijk om reële waarde te bekomen - Moeilijk te beantwoorden

(Bron: Marneffe, W. (2011). *Time is money. Een rechtseconomische analyse van wachttijd van vergunningsstelsels*)

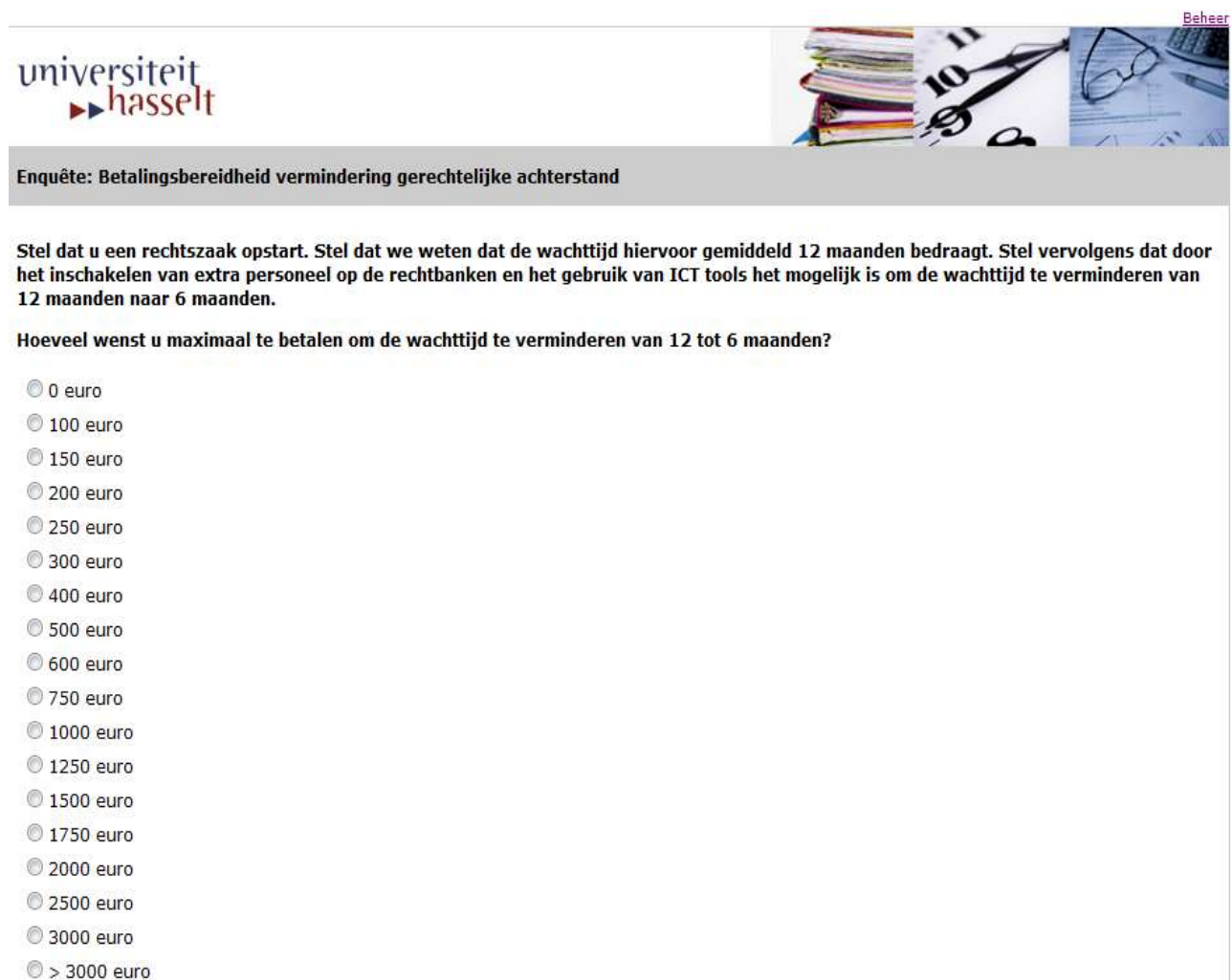
4.3. Opbouw betaalkaart

Om de betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd van rechtszaken te achterhalen, gebruikt dit praktijkonderzoek in de eerste plaats de betaalkaart. Zoals besproken in de vorige paragraaf biedt de betaalkaart een lijst van mogelijke bedragen van betalingsbereidheid. De respondent geeft dan aan wat het maximale bedrag is dat hij wil betalen voor een bepaald goed of dienst.

De bedragen opgenomen in de betaalkaart zijn bepaald aan de hand van gesprekken met tien personen, waaronder advocaten en burgers die reeds betrokken waren bij rechtszaken. De individuen stelden een minimum- en maximumbedrag voor om zo tot een reikwijdte te komen waarbinnen volgens hen de betalingsbereidheid van de meeste ondervraagden zal vallen. Uiteraard wordt 0€ opgenomen, omdat we verwachten dat niet iedereen bereid is te betalen voor een vermindering van de wachttijd. Het hoogste bedrag is 3000€.

De betaalkaart en de bijhorende vraag die de respondenten voorgeschoteld krijgen bij het invullen van de enquête worden getoond in figuur 4.1.

Figuur 4.1.: Opbouw betaalkaart.

universiteit
hasselt

Beheer

Enquête: Betalingsbereidheid vermindering gerechtelijke achterstand

Stel dat u een rechtszaak opstart. Stel dat we weten dat de wachttijd hiervoor gemiddeld 12 maanden bedraagt. Stel vervolgens dat door het inschakelen van extra personeel op de rechtbanken en het gebruik van ICT tools het mogelijk is om de wachttijd te verminderen van 12 maanden naar 6 maanden.

Hoeveel wenst u maximaal te betalen om de wachttijd te verminderen van 12 tot 6 maanden?

- 0 euro
- 100 euro
- 150 euro
- 200 euro
- 250 euro
- 300 euro
- 400 euro
- 500 euro
- 600 euro
- 750 euro
- 1000 euro
- 1250 euro
- 1500 euro
- 1750 euro
- 2000 euro
- 2500 euro
- 3000 euro
- > 3000 euro

4.4. Opbouw keuze experiment

De tweede stated preference methode die het onderzoek gebruikt is de keuze experiment methode, die het te waarderen goed beschrijft aan de hand van attributen. Er worden dan verschillende keuzesets opgesteld waarbij de waarde van de verschillende attributen varieert. De respondent geeft vervolgens aan welk alternatief de voorkeur draagt.

In dit onderzoek bevat elke keuzeset drie attributen. Ten eerste nemen we de wachttijd van de rechtszaak op. Onder "wachttijd" verstaan we de periode die begint op het moment dat de vordering wordt ingesteld (maw de indiening van de klacht) en eindigt wanneer de rechter een definitief vonnis velt. Het gaat dus om de drie fasen die rechtszaken doorlopen zoals besproken in hoofdstuk 1. Het tweede attribuut is de kans dat de rechter een vonnis in het nadeel van de ondervraagde uitspreekt. De kans op verlies wordt meegenomen omdat het zou kunnen dat de vermindering van de wachttijd gepaard gaat met een verlies van het proces. Tot slot nemen we de kosten die gepaard gaan met de rechtszaak op als attribuut. Dit zijn onder andere kosten voor advocaten en deurwaarders.

Het attribuut "wachttijd" kan, net als de andere attributen, 3 waarden aannemen bij de weergegeven alternatieven: 6, 9 of 12 maanden. Het gaat dus telkens om de oorspronkelijke duur (12 maanden) en een vermindering van de wachttijd met 3 en 6 maanden. De waarden van de twee andere attributen (kans op verlies en totale kost rechtszaak) zijn wel gelijk voor de twee groepen. De waarden van het attribuut "kans op verlies" zijn 30, 35 en 40% en van "totale kost rechtszaak" 1500, 2000 en 2500 euro. De waarden van de verschillende attributen zijn opnieuw bepaald aan de hand van interviews afgelegd met advocaten en burgers. Onderstaande tabel geeft de combinaties van de verschillende attributenwaarden weer.

Tabel 4.4.: Mogelijke combinaties attributenwaarden.

Keuzeset	Tijd (in maanden)	Kans verlies (in %)	Totale kost rechtszaak (in €)
1.	12	40	1500
2.	9	30	2500
3.	6	40	2500
4.	12	30	2000
5.	12	35	2500
6.	9	40	2000
7.	9	35	1500
8.	6	35	2000

Tijdens het keuze experiment krijgt de respondent 12 keer 2 verschillende keuzesets te zien. Het systeem kiest dan willekeurig twee alternatieven uit bovenstaande tabel en zorgt ervoor dat elk attributenniveau uiteindelijk even vaak voorkomt. Ook moet elke combinatie in totaal even vaak voorkomen. Bovendien moet de combinatie informatie geven over de voorkeur van de respondent. Een voorbeeld maakt dit duidelijker:

Tabel 4.5.: Combinatie die niet mag voorkomen.

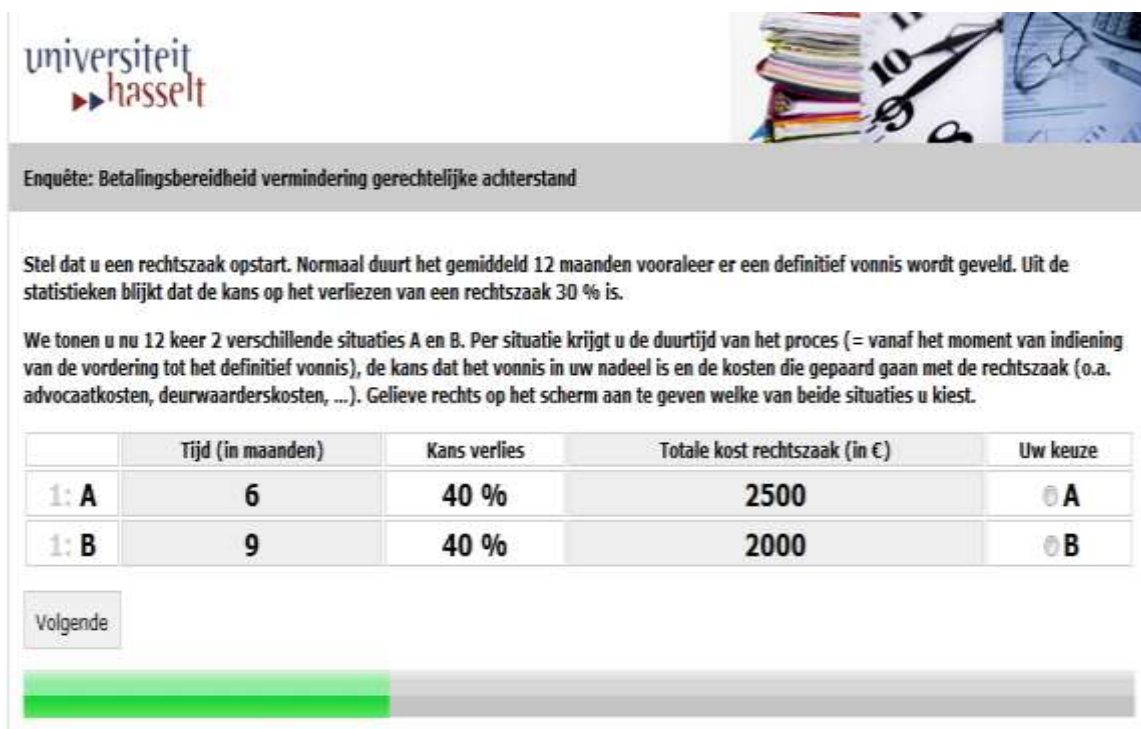
	Tijd (in maanden)	Kans verlies	Totale kost rechtszaak (in €)	Uw keuze
A	12	40	1500	A
B	9	35	1500	B

In bovenstaande tabel heeft het attribuut "totale kost rechtszaak" binnen elke keuzeset de waarde 1500€, terwijl zowel de tijd en kans op verlies gunstiger zijn in alternatief B. Omdat elke rationele respondent voor alternatief B zal kiezen, levert dit ons geen informatie op over de voorkeur van de persoon. Deze combinatie mag bijgevolg niet voorkomen.

Om de consistentie van de antwoorden na te gaan, krijgt elke respondent twee maal dezelfde combinatie (vraag zeven en twaalf zijn telkens identiek). Indien de respondent consequent is, gaat zijn voorkeur twee maal uit naar dezelfde keuzeset.

Figuur 4.2. toont een voorbeeldscherm dat respondenten te zien krijgen tijdens het keuze experiment.

Figuur 4.2.: Opbouw keuze experiment.

universiteit hasselt

Enquête: Betalingsbereidheid vermindering gerechtelijke achterstand

Stel dat u een rechtszaak opstart. Normaal duurt het gemiddeld 12 maanden vooraleer er een definitief vonnis wordt geveld. Uit de statistieken blijkt dat de kans op het verliezen van een rechtszaak 30 % is.

We tonen u nu 12 keer 2 verschillende situaties A en B. Per situatie krijgt u de duurtijd van het proces (= vanaf het moment van indiening van de vordering tot het definitief vonnis), de kans dat het vonnis in uw nadeel is en de kosten die gepaard gaan met de rechtszaak (o.a. advocaatkosten, deurwaarderskosten, ...). Gelieve rechts op het scherm aan te geven welke van beide situaties u kiest.

	Tijd (in maanden)	Kans verlies	Totale kost rechtszaak (in €)	Uw keuze
1: A	6	40 %	2500	☐ A
1: B	9	40 %	2000	☐ B

Volgende

©2011 - Universiteit Hasselt

Hoofdstuk 5: Resultaten praktijkonderzoek

Dit hoofdstuk geeft de resultaten weer van het onderzoek naar de betalingsbereidheid van burgers voor het verminderen van de wachttijd van rechtszaken. Uit hoofdstuk 4 blijkt dat de stated preference methoden hiervoor geschikt zijn. Dit onderzoek gebruikt zowel de betaalkaart als het keuze experiment. Op die manier kunnen we de resultaten vergelijken en stated preference afwijkingen door het gebruik van een bepaalde methodiek opsporen. Vooraleer we het hebben over de resultaten van de regressieanalyse, bespreekt paragraaf 5.1. wat regressieanalyse precies is en aan de hand van welke modellen zo een regressie kan gebeuren. Paragraaf 5.2. geeft de resultaten die voortkomen uit de data verzameld door de betaalkaart. Die gegevens worden geanalyseerd aan de hand van OLS- en maximum likelihood regressies. Paragraaf 5.3. geeft de resultaten op basis van de data uit het keuze experiment, waar een multinomiaal logit model gebruikt wordt. Tot slot vergelijkt paragraaf 5.4. de resultaten van de betaalkaart en het keuze experiment.

5.1. Regressieanalyse

5.1.1. Aard en doel

Een regressieanalyse heeft als doel uitspraken te doen over relaties tussen variabelen. Anders gezegd: we willen onderzoeken welke variabelen de afhankelijke variabele²¹⁶ (in dit onderzoek de betalingsbereidheid) het meest beïnvloeden. De relatie tussen de variabelen wordt bij regressieanalyse beschreven aan de hand van een mathematische functie.²¹⁷

Om de sterkte van het verband tussen twee variabelen na te gaan, kan de correlatiecoëfficiënt (R) gebruikt worden. Deze coëfficiënt heeft steeds een waarde tussen -1 en 1, waarbij 0 erop wijst dat er geen lineair verband is (er kan dan echter wel een andere samenhang bestaan, bijvoorbeeld een kwadratisch verband), terwijl 1 betekent dat er een perfect positief verband bestaat tussen de variabelen. De correlatiecoëfficiënt vertelt echter niet in *welke mate* de variabelen van elkaar afhangen. De maatstaf die hiervoor gebruikt wordt is de determinatiecoëfficiënt (R^2). Deze indicator geeft aan welke proportie van de variantie verklaard wordt door het model. Stel dat R^2 gelijk is aan 1. Dit betekent dat het model het verband tussen de variabelen perfect verklaart. Is R^2 echter gelijk aan 0, dan is het model onbruikbaar om wijzigingen in de afhankelijke variabele te voorspellen aan de hand van de gebruikte variabelen.²¹⁸

Naast een onderzoek naar het verband tussen twee variabelen, kunnen we nagaan of het geschatte model statistisch significant is. Die significantie kan worden getest aan de hand van een t-toets. Indien de t-waarde van het model groter is dan de kritische t-waarde bij een bepaald betrouwbaarheidsinterval, is het model statistisch significant. Een coëfficiënt is bijvoorbeeld significant op het betrouwbaarheidsniveau 90% wanneer de absolute waarde van de t-waarde groter

---

²¹⁶ Den Boer, D., Bouwman, H., Frissen, V., & Houben, M. (2005). Methodologie en statistiek voor communicatie-onderzoek. Mechelen: Kluwer.

²¹⁷ De Pelsmacker, P., & Van Kenhove, P. (2006). Marktonderzoek. Pearson Education Benelux.

²¹⁸ Ibidem.

is dan 1,65. Een absolute waarde groter dan 1,96 wijst op significantie op het 95% betrouwbaarheidsniveau. Wanneer de t-waarde een absolute waarde groter dan 2,58 vertoont, is de parameterwaarde significant op het 99% betrouwbaarheidsniveau.^{219 220}

Afhankelijk van de aard van de geanalyseerde gegevens zijn er verschillende econometrische modellen beschikbaar voor regressieanalyse. Dit onderzoek gebruikt drie modellen: kleinste kwadraten (Ordinary Least Squares, OLS), maximum likelihood en multinomiaal logit regressie. Paragraaf 5.1.2. bespreekt deze methoden.

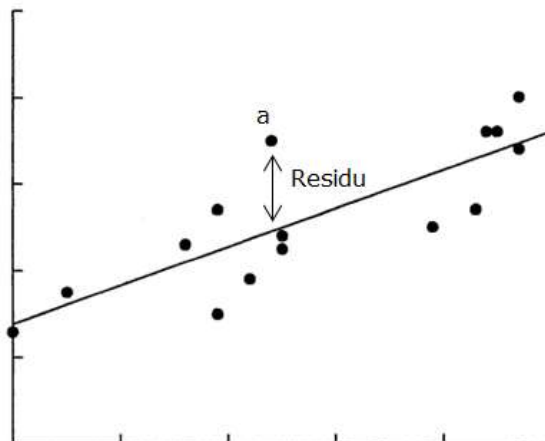
5.1.2. Econometrische modellen

5.1.2.1. OLS-regressie

De gegevens verzameld aan de hand van de betaalkaart analyseren we aan de hand van de OLS en maximum likelihood regressie. Dit maakt het mogelijk de resultaten van beide modellen te vergelijken en stated preference afwijkingen door het gebruik van een bepaalde methodiek op te sporen. Deze paragraaf licht de OLS-regressie toe, terwijl 5.1.2.2. de maximum likelihood regressie bespreekt.

Het doel van de OLS-methode is met behulp van de waarnemingen de waarden van de regressiecoëfficiënten van de paramaters te schatten. Die schattingen liggen volgens deze methode het dichtst bij de werkelijke waarde wanneer de som van de gekwadraterde residuen²²¹ minimaal is.²²² De kleinste kwadraten methode wordt duidelijker in onderstaande grafische voorstelling.

Figuur 5.1.: Kleinste kwadraten methode.

²¹⁹ MacClave, J.T.M., Benson, P.G., & Sincich, T. (2007). Statistiek: een inleiding voor het hoger onderwijs. Amsterdam: Pearson Education.

²²⁰ De Pelsmacker, P., & Van Kenhove, P. (2006). Marktonderzoek. Pearson Education Benelux

²²¹ Dit is het verschil tussen de geschatte en werkelijke waarde

²²² Inleiding tot de methode der kleinste kwadraten

In figuur 5.1. geeft de afstand tussen elke observatie (aangeduid met punten) en de rechte het residu (aangeduid met een pijl voor waarneming a) van de betreffende waarneming weer. Deze rechte is de best passende lijn voor de observaties omdat de som van de residuen hier minimaal is.

Dit onderzoek gebruikt de stepwise OLS-regressie om de variabelen voor het model te selecteren. Deze methode voegt telkens de variabele met de hoogste t-waarde toe (dit is de meest significante variabele) en laat de variabele met de laagste t-waarde weg. Deze stapsgewijze procedure wordt herhaald tot de determinatiecoëfficiënt niet meer verhoogd kan worden.²²³

Voor het gebruik van de OLS-methode worden enkele voorwaarden gesteld. Ten eerste is het vereist dat de storingstermen (of residuen) van de regressie normaal verdeeld zijn. Omdat de steekproef van dit onderzoek voldoende groot is, kunnen we ervan uit gaan dat de normale verdeling de werkelijke verdeling van de storingstermen goed benadert. Bijgevolg kunnen we de t-toets gebruiken om de regressieanalyses uit te voeren.²²⁴

Een tweede voorwaarde die getoetst moet worden om gebruik te kunnen maken van OLS is de afwezigheid van multicollineariteit. Multicollineariteit houdt in dat er een sterke correlatie is tussen verschillende onafhankelijke variabelen. Een eerste gevolg hiervan is dat de individuele effecten van de onafhankelijke variabelen moeilijk te achterhalen zijn. Verder zal de determinatiecoëfficiënt, die aangeeft welke proportie van de variantie verklaard wordt door het model, maar in beperkte mate verhogen als een variabele aan het model wordt toegevoegd. Tot slot zal als gevolg van de hoge correlatie tussen de onafhankelijke variabelen de onzekerheid over de geschatte parameters toenemen (de standaardfouten van de regressiecoëfficiënten zijn hoog). We kunnen op verschillende manieren nagaan of er sprake is van multicollineariteit. De makkelijkste aanpak is simpelweg de correlaties tussen de onafhankelijke variabelen nagaan. Een hoge correlatie geeft aan dat er sprake is van multicollineariteit tussen de variabelen. De inverse van deze correlatie is de *Variance Inflation Factor* (VIF). Een waarde hoger dan tien kan wijzen op multicollineariteit tussen de onafhankelijke variabelen. Deze methode vertelt ons echter niet hoe erg het probleem is. Bijgevolg is het beter de samenhang tussen een bepaalde onafhankelijke variabele en de overige variabelen na te gaan. Dit wordt gedaan door de verklaarde variantie (R^2) van die variabele te berekenen, die nagaat welke proportie van de variatie in een bepaalde onafhankelijke variabele niet verklaard wordt door de andere onafhankelijke variabelen. Als deze waarde hoog is, is er sprake van een grote samenhang.²²⁵

Tot slot vereist het gebruik van de OLS-regressie homoscedasticiteit. Dat wil zeggen dat de varianties van de storingstermen constant moeten zijn. De aanwezigheid van homoscedasticiteit kunnen we onder andere nagaan door middel van een analyse van de residuenplots. Indien de plot

---

²²³ George, C.S.W., & Charman, L.J. (2003). *Regression analysis: modeling & forecasting*. New York: Graceway Publishing Company, Inc.

²²⁴ Gujarati, D.N. (2003). *Basic Econometrics*. McGraw-Hill Higher Edition.

²²⁵ Siero, F.W., Huisman, M., & Kiers H.A.L. (2009). *Voortgezette regressie- en variantieanalyse*. Springer Uitgeverij.

een lineair verband toont, is er sprake van heteroscedasticiteit en wordt de laatste aanname niet geschonden.²²⁶

5.1.2.2. Maximum likelihood regressie

We zullen de gegevens van de betaalkaart vervolgens ook analyseren aan de hand van een *maximum likelihood regressie*. Dit is een iteratieve procedure waarbij er door middel van software achtereenvolgens schattingen worden gemaakt van de coëfficiënten tot ze niet meer verbeterd kunnen worden.²²⁷ Concreet maximaliseert de maximum likelihood methode de kans dat de geschatte coëfficiënten overeenkomen met de werkelijke coëfficiënten.²²⁸

Nadat de waarde van alle coëfficiënten is bepaald, kunnen de parameters op hun significantie worden getest. In tegenstelling tot lineaire regressiemodellen (zoals OLS), waar een t- of F-toets wordt gebruikt, maken logistische regressies gebruik van de Wald-toets om de statistische significantie van de parameters na te gaan.²²⁹ Deze toets is analoog met de toetsen gebruikt bij lineaire regressies en gaat volgende nulhypothese na: $H_0: \beta_1 = 0$. Als de nulhypothese verworpen wordt (dit is wanneer $\beta_1 \neq 0$), kunnen we er van uitgaan dat de parameter een significante rol heeft in het model. Indien de nulhypothese waar is ($\beta_1 = 0$), is de betrokken parameter niet significant en kan het beter niet opgenomen worden in het model.²³⁰

Tot slot wordt de bruikbaarheid of de "fit" van het model vastgesteld aan de hand van de pseudo determinatiecoëfficiënt (pseudo R^2), een vergelijkbare index met de gewone determinatiecoëfficiënt bij lineaire regressies. De pseudo R^2 is een maatstaf die nagaat in welke mate de variatie tussen de geschatte en werkelijke parameters verklaard wordt door het model. Het geeft met andere woorden meer informatie over de kwaliteit van de gemaakte voorspellingen. De index kan geïnterpreteerd worden als een percentage. Indien bijvoorbeeld $\text{pseudo } R^2 = 0,72$, wordt 72% van de variatie verklaard door het model.²³¹ Indien de pseudo determinatiecoëfficiënt gelijk is aan nul, verklaart het model helemaal niets.²³²

---

²²⁶ Ibidem.

²²⁷ Ibidem.

²²⁸ Rossem, R. (2007). *Multivariate analyse voor sociale wetenschappen: logistische regressie*. Gent: Academia Press.

²²⁹ Siero, F.W., Huisman, M., & Kiers H.A.L. (2009). *Voortgezette regressie- en variantieanalyse*. Springer Uitgeverij.

²³⁰ Field, A. (2000). *Discovering statistics using SPSS for Windows*. Thousand Oaks: SAGE publications Inc.

²³¹ Smits, J., & Edens, R. (2006). *Onderzoek met SPSS en Excel*. Pearson Education Benelux.

²³² Rossem, R. (2007). *Multivariate analyse voor sociale wetenschappen: logistische regressie*. Gent: Academia Press.

5.1.2.3. Multinomiaal logit regressie

Voor de resultaten van het keuze experiment maken we gebruik van niet-lineaire regressies. Omdat de voorwaarden voor het gebruik van de Ordinary Least Squares methode geschonden zijn, moeten we een andere methode gebruiken om de parameters te schatten. Wij zullen gebruik maken van de *multinomiaal logit regressie*.

Eerst en vooral wordt er aan de hand van de maximum likelihood methode, die besproken werd in paragraaf 5.1.2.2., een parameterschatting gedaan. Vervolgens kan het multinomiaal logit model nutfuncties opstellen. Bij het keuze experiment werden de respondent gevraagd een keuze te maken tussen twee alternatieven, waarbij ze de attributen (de kosten van een rechtszaak, de kans op verlies en de wachttijd) tegen elkaar afwegen. Elk individu zal de optie kiezen die zijn nut maximaliseert. Het multinomiaal logit model maakt het mogelijk te onderzoeken hoe keuzen gerelateerd zijn aan bepaalde factoren (bijvoorbeeld leeftijd en aantal meegemaakte rechtszaken).²³³ Aan de hand van de uitgedrukte voorkeuren van de respondenten kan het multinomiaal logit model nutsfuncties van subgroepen uit de populatie opstellen. De nutsfunctie van een rechtszaak ziet er als volgt uit: $U = \beta_t X_t + \beta_k X_k + \beta_v X_v$

De drie attributen die het nut bepalen zijn de tijd (t), de kost (k) en de kans op verlies (v).

Omdat het multinomiaal logit model ervanuit gaat dat de parameters per subgroep hetzelfde zijn, kunnen we onderzoeken of de gemaakte keuzes verschillen tussen de verschillende groepen. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat burgers die reeds een rechtszaak hebben meegemaakt meer bereid zijn te betalen voor de vermindering van de wachttijd dan burgers die nog niet in contact zijn geweest met een rechtbank.

Dit onderzoek berekent twee waarden aan de hand van het multinomiaal logit model. Ten eerste willen we de waarde van tijd kennen (Value of time, VOT): welke waarde hechten burgers uit de verschillende subgroepen aan een maand wachten op een uitspraak van de rechter? De VOT wordt als volgt berekend: $VOT = \frac{\beta_t}{\beta_k}$

$$\beta_k$$

Ten tweede berekenen we op basis van het geschatte model de waarde van het risico (Value of risk, VOR): hoeveel zijn burgers bereid te betalen voor een vermindering van de kans op verlies met 1%? Ook de waarde van het risico op verlies wordt bekeken per subgroep. De VOR wordt als volgt berekend: $VOR = \frac{\beta_v}{\beta_k}$

$$\beta_k$$

---

²³³ Chatterjee, S., & Hadi, A.S. (2006). Regression analysis by example. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

5.2.Resultaten betaalkaart

Om de betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd van rechtszaken te achterhalen werd in dit praktijkonderzoek in de eerste plaats gebruik gemaakt van de betaalkaart. Die betaalkaart biedt een lijst van mogelijke bedragen van betalingsbereidheid (zie figuur 4.1.). De respondent geeft dan aan wat het maximale bedrag is dat hij wil betalen om de wachttijd van een rechtszaak te verminderen met zes maanden. De betaalkaart werd ingevuld door 289 burgers.

Voor de regressieanalyse van de gegevens verzameld met de betaalkaart gebruiken we de stepwise OLS-methode. De analyses gebeuren met behulp van het softwareprogramma SPSS. De bedoeling is om aan de hand van een regressieanalyse te onderzoeken welke variabelen een invloed hebben op de betalingsbereidheid. De variabelen die werden opgenomen, bespreken we in het volgende onderdeel.

5.2.1.Regressievariabelen

Onderstaande tabel geeft alle variabelen weer waarover we de respondenten hebben bevroegd. BETAALKAART (de betalingsbereidheid voor de vermindering van de wachttijd van rechtszaken) is de afhankelijke variabele. Van de andere variabelen verwachten we dat ze een effect zullen hebben op die betalingsbereidheid. Zoals later zal blijken, worden niet alle variabelen gebruikt in de regressies.

Tabel 5.1.: Variabelen opgenomen in de vragenlijst.

Naam	Label	Meetniveau
BETAALKAART	De betalingsbereidheid (uitgedrukt in €)	Continu
ARZ	Het aantal rechtszaken waarbij de respondent privaat betrokken was. 0 = geen, 1 = één, 2 = twee, 3 = drie, 4 = vier, 5 = vijf, 6 = meer dan vijf	Ordinaal
ARZIN	Aantal rechtszaken dat de respondent zelf heeft ingeleid door klacht in te dienen. 0 = geen, 1 = één, 2 = twee, 3 = drie, 4 = vier, 5 = vijf, 6 = meer dan vijf	Ordinaal
ARZGW	Aantal rechtszaken dat de respondent heeft gewonnen. 0 = geen, 1 = één, 2 = twee, 3 = drie, 4 = vier, 5 = vijf, 6 = meer dan vijf	Ordinaal

TYPRB	Bevoegde rechtbank bij de respondent zijn laatste rechtszaak. 1 = Vredegerecht, 2 = Politierechtbank, 3 = Arbeidsrechtbank, 4 = Rechtbank van Koophandel, 5 = Rechtbank van Eerste Aanleg, 6 = Arbeidshof, 7 = Hof van Beroep, 8 = Hof van Cassatie, 9 = Andere	Ordinaal
LWRZ	De lengte van de wachttijd van de laatste rechtszaak waarbij de respondent betrokken was. 1 = 0-3 maanden, 2 = 3-6 maanden, 3 = 6 maanden - 1 jaar, 4 = 1-2 jaar, 5 = 2-3 jaar, 6 = 3-4 jaar, 7 = > 4 jaar	Ordinaal
KOSTLRZ	Totale kost laatst meegemaakte rechtszaak van de respondent. 1 = 0-250€, 2 = 250-500€, 3 = 500-1.000€, 4 = 1.000-2.500€, 5 = 2.500-5.000€, 6 = 5.000-10.000, 7 = >10.000€	Ordinaal
GESL	Geslacht respondent. 0 = man, 1 = vrouw	Dummy
OPLEID	Het hoogste diploma dat de respondent heeft gehaald. 0 = geen, 1 = lagere school, 2 = middelbare school, 3 = bachelor, 4 = master	Ordinaal
LFTD	De leeftijd van de respondent	Continu

Om de invloed van bepaalde categorieën respondenten op de betalingsbereidheid na te gaan, kan het zinvol zijn om dummy variabelen in te voeren. Op die manier kunnen we bijvoorbeeld nagaan of respondenten die één rechtszaak hebben meegemaakt bereid zijn meer te betalen dan respondenten die nog niet betrokken waren bij een rechtszaak.

De eerste variabele waarvoor we dummy variabelen maken is het aantal meegemaakte rechtszaken (ARZ). SPSS levert ons volgende tabel met de frequenties van elke categorie.

Tabel 5.2.: Frequenties aantal rechtszaken (ARZ).

ARZ	Frequentie (%)
0	79,1
1	12,3
2	5,1
3	2,4
4	0,3
5	0,3
>5	0

Om de populatie beter te verdelen tussen de categorieën hebben we drie dummy variabelen gecreëerd. Twee categorieën blijven behouden: respondenten die nog geen rechtszaak hebben meegemaakt en één voor respondenten die betrokken waren bij één rechtszaak. Omdat de andere vijf categorieën uit relatief weinig respondenten bestaan (6,1%), maken we hier één dummy variabele van. Tabel 5.3. toont deze nieuwe variabelen.

Tabel 5.3.: Dummy variabelen voor aantal rechtszaken (ARZ).

Naam	Label
ARZ0	De respondent heeft geen rechtszaak zelf als private betrokkene meegemaakt
ARZ1	De respondent heeft één rechtszaak zelf als private betrokkene meegemaakt
ARZ>1	De respondent heeft meer dan één rechtszaken zelf als private betrokkene meegemaakt

Ook voor de type rechtbank (TYPRB) zullen dummy variabelen worden ingevoegd. Tabel 5.4. geeft de frequenties van deze variabele weer.

Tabel 5.4.: Frequenties type rechtbank (TYPRB).

TYPRB	Frequentie (%)
VREDERB	31,1
POLITIERB	19,62
ARBEIDSRB	4,78
RBKOOP	0
RBEERSTE	22,97
ARBEIDSHOF	0
HVB	6,70
HVC	4,78
ANDERE	8,13

Voor TYPRB maakten we vier dummy variabelen. De grootste categorieën (VREDERB, POLITIERB en RBEERSTE) worden elk een dummy en de andere rechtbanken vormen samen één dummy. De determinatiecoëfficiënt van de regressie geschat met deze dummy variabelen was echter lager in vergelijking met de regressie waarbij elke rechtbank een aparte dummy vormt (0,113 tov 0,136). We maken bijgevolg voor elke rechtbank een dummy, zoals getoond in tabel 5.5.

Tabel 5.5.: Dummy variabelen voor type rechtbank (TYPRB).

VREDERB	Bij de respondent zijn laatste rechtszaak was het Vrederecht bevoegd
POLITIERB	Bij de respondent zijn laatste rechtszaak was de Politierechtbank bevoegd
ARBEIDSRB	Bij de respondent zijn laatste rechtszaak was de Arbeidsrechtbank bevoegd
RBKOOP	Bij de respondent zijn laatste rechtszaak was de Rechtbank van Koophandel bevoegd
RBEERSTE	Bij de respondent zijn laatste rechtszaak was de Rechtbank van Eerste Aanleg bevoegd
ARBEIDSHOF	Bij de respondent zijn laatste rechtszaak was het Arbeidshof bevoegd
HVB	Bij de respondent zijn laatste rechtszaak was het Hof van Beroep bevoegd
HVC	Bij de respondent zijn laatste rechtszaak was het Hof van

	Cassatie bevoegd
ANDERE	Bij de respondent zijn laatste rechtszaak was een andere dan de acht genoemde rechtbanken bevoegd

De derde variabele waarvoor we dummy variabelen maken, is de opleiding van de respondent (OPLEID). De frequenties zijn opgenomen in tabel 5.6.

Tabel 5.6.: Frequenties opleiding (OPLEID).

OPLEID	Frequentie (%)
GEEN	0,3
LAGER	0,3
MIDDEL	47,6
BACH	25
MAST	26,4

Omdat maar 0,3% van de respondenten geen opleiding heeft genoten en 0,3% een diploma lagere school heeft, hebben we de categorieën "geen opleiding", "lagere school" en "middelbare school" samengevoegd. "Bachelor" en "Master" worden elk een aparte dummy. Een regressie met deze drie dummy variabelen leverde een determinatiecoëfficiënt van 0,126 op. Een regressie met de vijf categorieën zoals opgenomen in de vragenlijst heeft echter een determinatiecoëfficiënt van 0,136. Bijgevolg nemen we geen categorieën samen en vormen alle vijf opleidingen een aparte dummy, zoals opgenomen in tabel 5.7.

Tabel 5.7.: Dummy variabelen voor opleiding (OPLEID).

GEEN	Respondent heeft geen opleiding gehad
LAGER	Respondent heeft een diploma van de lagere school
MIDDEL	Respondent heeft een diploma van de middelbare school
BACH	Respondent heeft een bachelor diploma
MAST	Respondent heeft een master diploma

Tot slot maken we dummy variabelen voor de leeftijd van de respondent (LFTD). Tabel 5.8. toont de frequenties van deze variabele.

Tabel 5.8.: Frequenties leeftijd (LFTD).

LFTD	Frequentie (%)	LFTD (vervolg)	Frequentie (%) (vervolg)
17	0,3	41	1,4
18	13	43	0,7
19	8,6	45	1,4
20	11	46	0,3
21	17,1	47	1,4
22	10,6	48	0,3
23	6,2	49	1,7
24	1,7	51	1
25	1,7	52	0,3
26	1	53	0,7
27	1,7	54	0,3
28	1,7	55	1,4
29	0,7	56	1,7
30	0,7	57	1
31	0,3	59	0,3
32	0,3	61	0,7
33	0,7	62	0,3
34	0,3	63	0,7
35	0,3	65	0,3
37	0,7	66	0,7
38	1,4	68	0,3
39	0,3	71	0,7
40	1,4		

Uit tabel 5.8. blijkt dat vooral twintigers de vragenlijst hebben ingevuld. Daarom kiezen we ervoor het interval klein te houden bij de lage leeftijden (0-20 jaar en 20-25jaar). Bij de hogere leeftijden liggen de aantallen iets lager, en kiezen we voor een grotere spreiding. De dummy variabelen die we voor leeftijd maakten, worden getoond in tabel 5.9.

Tabel 5.9.: Dummy variabelen voor leeftijd (LFTD).

LFTD<20	Respondent is tussen 0-20 jaar
LFTD20-25	Respondent is tussen 20-25 jaar
LFTD25-45	Respondent is tussen 25-45 jaar
LFTD>45	Respondent is ouder dan 45 jaar

SPSS zal aan de hand van de variabelen besproken in dit onderdeel een regressie schatten. De relaties die we verwachten op basis van dit model bespreken we in de volgende paragraaf.

5.2.2. Verwachte relaties

In dit onderdeel bespreken we de verwachte verbanden van de verschillende variabelen op de betalingsbereidheid. Later kijken we in welke mate dit overeenkomt met de resultaten van de regressieanalyse.

Ten eerste verwachten we een significante invloed van het aantal rechtszaken (ARZ) op de betalingsbereidheid voor de vermindering van de wachttijd. Individuen die al in aanraking zijn gekomen met het gerecht hebben vermoedelijk een hogere betalingsbereidheid (in ieder geval als ze lang hebben moeten wachten op een uitspraak). Vandaar dat we ook verwachten dat de duur van de laatste rechtszaak (LWRZ) een rol speelt: hoe langer de wachttijd van de laatste rechtszaak, hoe meer de betrokkene zal willen betalen om de wachttijd te verminderen. Indien de wachttijd niet onredelijk lang was, zal de betalingsbereidheid lager liggen. Verder verwachten we ook dat de bereidheid tot betalen hoger zal liggen wanneer de kost van de laatste rechtszaak (KOSTLRZ) eerder hoog was.

Het is niet duidelijk welke invloed het aantal gewonnen en aantal zelf ingeleide rechtszaken (ARZGW en ARZIN) zullen hebben. Ook de relatie tussen de leeftijd (LFTD) en de betalingsbereidheid is moeilijk in te schatten. Het zou kunnen dat oudere mensen, omwille van hun levenservaring, hogere bedragen opgeven.

Verder zal de betalingsbereidheid voor de vermindering van de wachttijd vermoedelijk hoger liggen bij hoog opgeleide mensen. Mogelijk kunnen zij zich beter inleven in de hypothetische situatie en bijgevolg een redelijk bedrag voorstellen.

Tot slot verwachten we dat de betalingsbereidheid afhangt van de bevoegde rechtbank bij de laatst meegemaakte rechtszaak (TYPRB). Vermoedelijk is de betalingsbereidheid hoger bij de rechtbanken waar een grote achterstand is en waar bijgevolg de wachttijden langer zijn. Bovendien verwachten we een hogere betalingsbereidheid bij de rechtbanken waar het belang van de rechtszaken groter is.

5.2.3. Beschrijvende analyse

Vooraleer we de resultaten van de regressieanalyse geven, kijken we naar de frequenties van de verschillende variabelen die zijn opgenomen in de vragenlijst.

Tabel 5.10.: Frequenties van de variabelen.

Variabele	Frequentie (%)	
ARZ		
ARZ0	79,1	
ARZ1	12,3	
ARZ>1	8,2	
ARZGW		
0	86,3	
	<i>Geen RZ</i>	<i>Wel RZ (7,2%)</i>
	79,1	34,45
1	8,6	41,15
2	2,4	11,48
3	2,4	11,48
ARZIN		
0	87	
	<i>Geen RZ</i>	<i>Wel RZ (7,9%)</i>
	49,20	37,80
1	9,9	47,37
2	2,1	10,05
3	0,7	3,35
TYPRB	<i>Geen RZ</i>	<i>Wel RZ</i>
Totaal	79,1	20,9
VREDERB	6,5	31,1
POLITIERB	4,1	19,62
ARBEIDSRB	1	4,78
RBKOOP	0	0
RBEERSTE	4,8	22,97
ARBEIDSHOF	0	0
HVB	1,4	6,70
HVC	1	4,78
ANDERE	1,7	8,13
LWRZ	<i>Geen RZ</i>	<i>Wel RZ</i>
Totaal	79,1	20,9
0-3M	3,1	14,83
3-6M	5,8	27,75
6M- 1J	3,8	18,18

1-2J	2,1	10,05
2-3J	3,1	14,83
3-4J	1,4	6,70
>4J	1,4	6,70
KOSTLRZ	<i>Geen RZ</i>	<i>Wel RZ</i>
Totaal	79,1	20,9
0-250€	9,9	47,37
250-500€	2,4	11,48
500-1.000€	2,1	10,05
1.000-2.500€	2,1	10,05
2.500-5.000€	2,1	10,05
5.000-10.000€	1,4	6,70
>10.000€	0,7	3,35
GESL		
MAN	51	
VROUW	49	
OPLEID		
GEEN	0,3	
LAGER	0,3	
MIDDEL	47,6	
BACH	25	
MAST	26,4	
LFTD		
LFTD<20	32,9	
LFTD20-25	37,3	
LFTD25-45	15,1	
LFTD>45	14,4	

Zoals blijkt uit tabel 5.10. was de grote meerderheid van de respondenten (79,1%) nog niet betrokken bij een rechtszaak. 12,3% heeft één rechtszaak meegemaakt, terwijl 8,2% twee of meer rechtszaken meemaakte. De variabelen ARZGW, ARZIN, TYPRB, LWRZ en KOSTLRZ hebben betrekking op de vragen die gesteld werden aan respondenten die reeds bij een rechtszaak betrokken waren. Personen zonder rechtszaak zitten hier echter ook in (voor hen is het antwoord telkens "0"). Zo heeft 86,3% van de respondenten nul rechtszaken gewonnen. Dit cijfer bevat ook de respondenten zonder rechtszaak (79,1%). Door die twee percentages van elkaar af te trekken, weten we dat 7,2% van degenen die al een rechtszaak gehad hebben, geen enkele keer een rechtszaak won.

De percentages zijn telkens ten opzichte van het totaal, maar worden ook omgerekend als percentage ten opzichte van de respondenten met rechtszaak (dit is het cijfer in de kolom "wel RZ"). Zo won 41,15% van de mensen die een rechtszaak meemaakt één rechtszaak. Iets minder, 34,45%, won geen enkele rechtszaak. De meeste respondenten leidden zelf één (47,37%) of geen (37,80%)

rechtszaken in door een klacht in te dienen. De bevoegde rechtbank van het laatste geschil was in 31,1% van de gevallen het Vrederecht. Ook de Rechtbank van Eerste Aanleg (22,97%) en de Politierechtbank (19,62%) waren vaak het laatste rechtscollege waarvoor de respondent moest verschijnen. Niemand selecteerde de Rechtbank van Koophandel en het Arbeidshof, dus deze variabelen werden niet toegevoegd in de regressie. De wachttijd van de laatste rechtszaak was het vaakst (in 27,75% van de gevallen) 3-6 maanden, wat relatief kort is. Slechts in 6,70% van de gevallen was de wachttijd 3-4 jaar of meer dan 4 jaar. Ook de kost van de laatste rechtszaak was meestal laag. 47,37% van de respondenten met een rechtszaak betaalde minder dan 250 euro. In de tabel lezen we verder af dat 49% van de respondenten vrouwelijk is en 48% een diploma heeft van de middelbare school. Maar liefst 25% heeft een diploma hoger onderwijs korte type (bachelor) en 26% een diploma hoger onderwijs lange type of universiteit (master). We kunnen dus zeggen dat de meerderheid van de steekproef hoogopgeleid is. De steekproef bestaat grotendeels uit jonge respondenten: 32,9% is jonger als 21 en 27,3% zit in de categorie 20-25 jaar. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is eerder jong: 27,73 jaar. De jongste respondent is 17 en de oudste 71. Tabel 5.11. toont tenslotte hoe vaak elke waarde van de betaalkaart werd gekozen.

Tabel 5.11. : Frequenties betaalkaart.

BETAALKAART (€)	Frequentie (%)
0	12,7
100	6,2
150	3,8
200	7,5
250	8,9
300	5,5
400	2,4
500	32,9
600	1,4
750	4,8
1000	8,2
1250	0,7
1500	2,1
1750	0,3
2000	1
2500	0,7

Nu we hebben beslist welke variabelen we zullen opnemen in de regressie en welke de verwachte verbanden zijn, kunnen we verder gaan met de resultaten die we bekomen aan de hand van de OLS-regressie (paragraaf 6.2.4.) en maximum likelihood regressie (6.2.5.).

5.2.4.OLS-regressie

5.2.4.1.Geschatte OLS-regressie

Dit onderdeel toont de geschatte OLS-regressie aan de hand van de gegevens verzameld met de betaalkaart. Alvorens we tot de onderstaande regressie gekomen zijn, testten we tal van andere modellen met behulp van stepwise OLS regressie waarbij telkens de variabele met de hoogste t-waarde wordt toegevoegd en degene met de laagste t-waarde weggelaten. Deze stapsgewijze procedure wordt herhaald tot de determinatiecoëfficiënt maximaal is. We hebben bijvoorbeeld de variabelen ARZGW (aantal rechtszaken gewonnen), ARZIN (aantal rechtszaken ingeleid) en GESL (geslacht respondent) niet opgenomen in de OLS-regressie omdat dit leidt tot een lagere determinatiecoëfficiënt.

Tabel 5.12. geeft de resultaten weer van het model met de hoogste determinatiecoëfficiënt (13,6%) van alle geschatte regressies.

Tabel 5.12.: OLS-regressie voor betalingsbereidheid vermindering wachttijd.

Naam	Coëfficiënt	T-waarde
CONSTANTE	292,343*	20,154
ARZ		
ARZ1	-382,789*	-14,198
ARZ>1	-458,964*	-16,525
KOSTLRZ	130,003*	21,885
OPLEID		
GEEN	947,149*	10,114
MIDDEL	172,802*	12,964
BACH	33,464**	2,501
TYPRB		
RBEERSTE	100,242*	3,829
ARBEIDSRB	-318,263*	-6,625
HVB	-419,729*	-8,098
HVC	310,763*	5,855
ANDERE	83,074**	2,213
LFTD		
LFTD20-25	148,224*	11,341
LFTD25-45	35,494**	2,125
LFTD>45	78,361*	5,017
LWRZ	16,931*	2,634

*: s.n.²³⁴ 0,01; **: s.n. 0,05; ***: s.n. 0,10

²³⁴ Significantieniveau

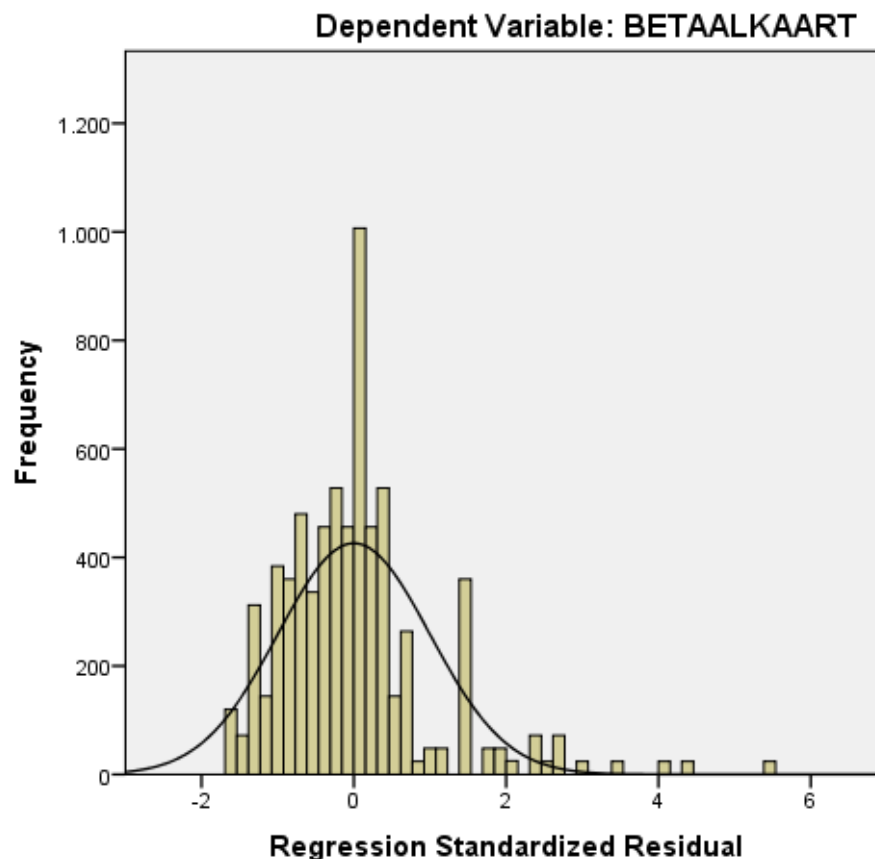
Bovenstaande tabel geeft de parameterwaarde van elke parameter en de bijhorende t-waarde. De meeste variabelen opgenomen in de regressie zijn zeer significant (namelijk op het betrouwbaarheidsniveau 99%).

Zoals besproken in hoofdstuk 5, worden er enkele voorwaarden gesteld aan het gebruik van OLS-regressie. Vooral we uitspraken doen over de invloed van de verschillende variabelen op de betalingsbereidheid aan de hand van de geschatte OLS-regressie kijken we daarom eerst of aan de voorwaarden is voldaan.

5.2.4.2. Toetsing voorwaarden OLS-regressie

Om gebruik te mogen maken van een OLS-regressie, moet het model aan drie voorwaarden voldoen. Een eerste voorwaarde is dat de residuen van de regressie normaal verdeeld zijn. Figuur 5.2. geeft de grafische voorstelling van die verdeling weer.

Figuur 5.2.: Verdeling van de residuen.

In figuur 5.2. geeft de x-as de gestandaardiseerde residuen van de regressie weer, terwijl de y-as de frequenties ervan toont. De figuur toont aan dat de residuen inderdaad normaal zijn verdeeld, en er dus aan de eerste voorwaarde wordt voldaan.

Ten tweede vereist het gebruik van de OLS-methode dat er geen multicollineariteit is tussen de onafhankelijke variabelen van het model. Dit is het geval wanneer de VIF groter is als tien. Tabel 5.13. toont de VIF van elke variabele uit de geschatte regressie.

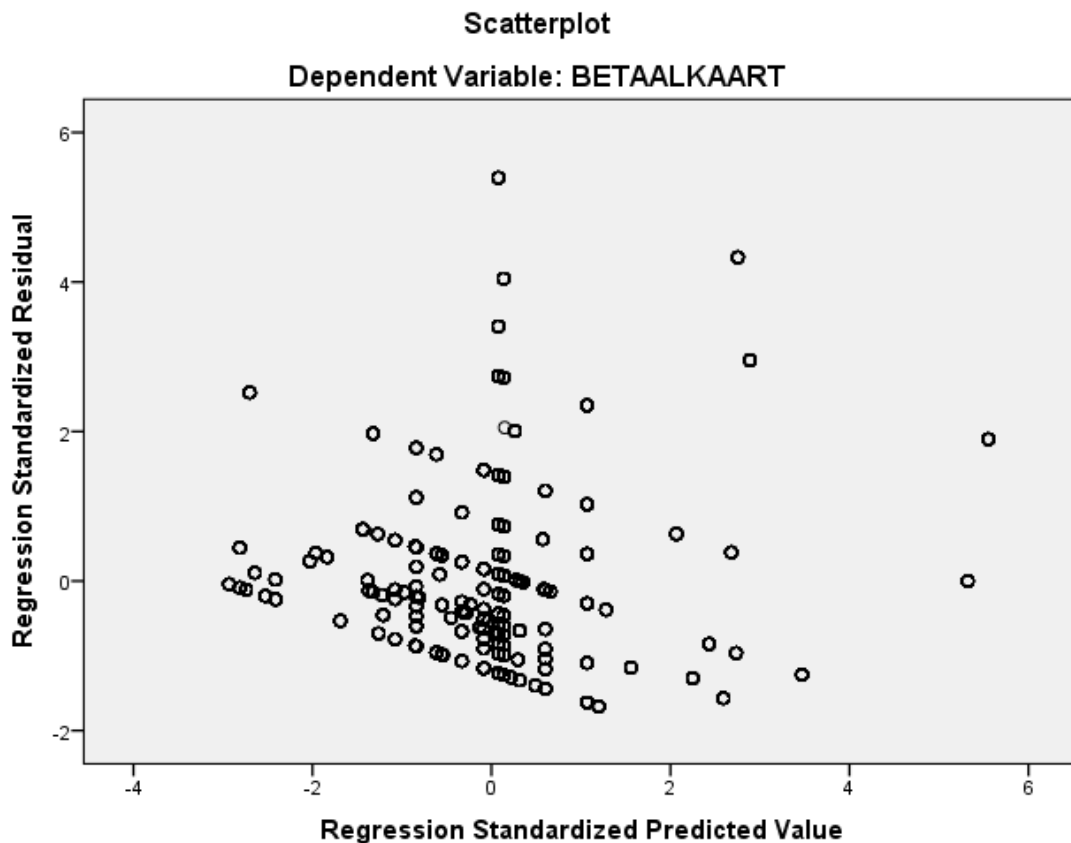
Tabel 5.13.: VIF van de variabelen.

Naam	VIF
ARZ2	3,862
ARZ3	2,862
KOSTLRZ	3,081
OPLEID1	1,412
OPLEID3	2,160
OPLEID4	1,646
TYPRB3	1,155
TYPRB5	1,539
TYPRB7	1,786
TYPRB8	1,410
TYPRB9	1,168
LFTD2	1,948
LFTD3	1,755
LFTD4	1,476
LWRZ	4,895

In tabel 5.13. lezen we af dat geen enkele variabele een VIF heeft van meer dan tien. Er is dus geen sprake van multicollineariteit en bijgevolg is ook de tweede voorwaarde voldaan.

Tot slot vereist het gebruik van de OLS-regressie homoscedasticiteit. Dat wil zeggen dat de varianties van de storingstermen constant zijn. De aanwezigheid van homoscedasticiteit kan onder andere nagegaan worden door middel van analyse van de residuenplots. Indien de plot een lineair patroon vertoont, is er sprake van heteroscedasticiteit. Figuur 5.3. toont de residuenplot van de geschatte regressie.

Figuur 5.3.: Residuenplot.

In figuur 5.3. geeft de x-as de waarden weer van de afhankelijke variabele en de y-as de gekwadrateerde residuen. Omdat er een lineair verband te zien is, wordt er voldaan aan de voorwaarde van homoscedasticiteit.

Omdat aan de voorwaarden besproken is voldaan, kunnen we de geschatte regressie (zie tabel 5.12.) gebruiken om de relatie tussen de betalingsbereidheid en de verschillende opgenomen variabelen te onderzoeken. Die resultaten bespreken we in de volgende paragraaf.

5.2.4.3. Resultaten OLS-regressie

Het aantal rechtszaken dat de respondent heeft meegemaakt is een eerste factor die invloed heeft op de betalingsbereidheid. Personen die betrokken waren bij één rechtszaak, zijn gemiddeld 383 euro minder bereid te betalen dan degenen die geen rechtszaak hebben meegemaakt. Respondenten met meer dan één rechtszaak zijn zelfs 459 euro minder bereid te betalen. Er is dus een negatief verband tussen het aantal rechtszaken en de betalingsbereidheid (mensen met meer rechtszaken zijn minder bereid te betalen voor een kortere wachttijd). Dit gaat in tegen de verwachtingen, maar kan mogelijk te wijten zijn aan het feit dat de respondenten uit onze steekproef betrokken waren bij rechtszaken met een korte wachttijd (zoals besproken in paragraaf 6.2.3.).

Ook de kost van de laatste rechtszaak waarbij iemand betrokken was, beïnvloedt de betalingsbereidheid. Bij de bevraging naar die kost maakte de respondent een keuze tussen volgende categorieën: 0-250€, 250-500€, 500-1.000€, 1.000-2.500€, 5.000-10.000€ en > 10.000€.

Iemand die bij zijn laatste rechtszaak 250-500€ betaalde, heeft een betalingsbereidheid die gemiddeld 130 euro hoger ligt in vergelijking met iemand die minder dan 250 euro betaalde. Voor elke volgende categorie komt daar telkens 130 euro bij. Iemand waarvan de laatste rechtszaak 10.000 euro kostte, is dus bereid 650 euro meer te betalen voor een vermindering van de wachttijd met zes maanden dan iemand die 0-250 euro betaalde. Zoals verwacht zijn respondenten dus meer bereid te betalen wanneer de kost van de laatste rechtszaak hoog was.

Het geschatte model laat ook zien dat de opleiding van de respondent een rol speelt. Ten opzicht van een persoon met een masterdiploma is iemand zonder diploma bereid 947 euro meer te betalen. Voor de andere opleidingsniveaus is dat verschil minder groot: respondenten met een middelbaar en bachelor diploma hebben een betalingsbereidheid die respectievelijk 173 euro en 33 euro hoger ligt in vergelijking met personen met een masterdiploma. Mensen met een lager diploma vertonen dus een hogere betalingsbereidheid in vergelijking met personen die hoog opgeleid zijn. De variabele LAGER (opleiding lagere school) had geen significante impact op de betalingsbereidheid en is bijgevolg niet in het model opgenomen.

Als we kijken naar de bevoegde rechtbank waarbij de respondenten het laatst betrokken waren, zien we dat respondenten die het laatst verschenen voor het Arbeidshof en het Hof van Cassatie respectievelijk 318 euro en 420 euro minder bereid zijn te betalen in vergelijking met degenen die het laatst betrokken waren bij het Vrederecht. Degenen die moesten voorkomen bij een andere rechtbank waren bereid meer te betalen. Voor de Rechtbank van Eerste Aanleg is dat 100 euro, voor het Hof van Cassatie 311 euro, en voor andere rechtbanken 83 euro.

Ook de leeftijd beïnvloedt de betalingsbereidheid. Mensen tussen 20-25 jaar zijn bereid 148 euro meer te betalen dan personen tussen 0-20 jaar. Voor de hogere leeftijdsklassen is dat verschil kleiner: mensen tussen 25-45 zijn gemiddeld bereid 35 euro meer te betalen. Voor mensen dan 45 jaar is de betalingsbereidheid weer wat hoger: 78 euro meer in vergelijking met de leeftijdscategorie 20-25 jaar.

De duur van de laatste rechtszaak waarbij de respondent betrokken was heeft ook een significante invloed op de betalingsbereidheid. De respondenten werden gevraagd een keuze te maken tussen volgende categorieën: 0-3 maanden, 3-6 maanden, 6 maanden-1 jaar, 1-2 jaar, 2-3 jaar, 3-4 jaar en >4 jaar. Personen wiens laatste rechtszaak tussen de 3 en 6 maanden duurde, hebben een betalingsbereidheid die gemiddeld 17 euro lager ligt in vergelijking met iemand die laatst een wachttijd had van minder dan drie maanden. Voor elke hogere categorie komt daar 17 euro bij. Iemand die tijdens zijn laatste rechtszaak meer dan vier jaar heeft geprocedeerd, zal dus gemiddeld 85 euro minder willen betalen dan iemand die minder dan drie maanden procedeerde.

Tot slot blijkt uit de OLS-regressie dat de gemiddelde betalingsbereidheid voor een vermindering van de wachttijd met zes maanden 520,225 euro is. De waarde van tijd is bijgevolg 86,704 euro per maand.

5.2.5. Maximum likelihood regressie

De betalingsbereidheid kan ook worden geschat met de maximum likelihood regressie. Hiervoor gebruiken we dezelfde variabelen als bij de OLS-regressie, wat het mogelijk maakt de resultaten van beide methoden te vergelijken. Dit onderdeel gaat in op het geschatte model aan de hand van de maximum likelihood methode en de resultaten die we hieruit afleiden.

5.2.5.1. Geschatte maximum likelihood regressie

De maximum likelihood regressie wordt geschat aan de hand van de *grouped data procedure* van NLOGIT. Tabel 5.14. geeft de geschatte regressie weer.

Tabel 5.14.: Maximum likelihood regressie voor betalingsbereidheid vermindering wachttijd.

Naam	Coëfficiënt	Wald
CONSTANTE	290,784*	16.825
ARZ		
ARZ1	-363,093*	-10,885
ARZ>1	-503,986*	-14,678
KOSTLRZ	144,571*	19,642
OPLEID		
GEEN	948,516*	8,254
MIDDEL	130,045*	8,148
BACH	-13,703	-0,844
TYPRB		
RBEERSTE	58,669***	1,796
ARBEIDSRB	-408,358*	-6,589
HVB	-481,824*	-7,251
HVC	405,099*	6,296
ANDERE	110,985**	2,475
LFTD		
LFTD21-25	130,903*	8,417
LFTD25-45	-37,546***	-1,853
LFTD>45	19,225	1,017
LWRZ	-2,294	-0,280

*: s.n. 0,001; **: s.n. 0,01; ***: s.n. 0,05

Bovenstaande tabel geeft de parameterwaarde van elke parameter en de bijhorende Wald-waarde. De meeste variabelen opgenomen in de regressie zijn zeer significant (namelijk op het 99% betrouwbaarheidsniveau). Merk echter op dat een aantal variabelen dat bij de OLS-regressie significant waren, dat nu niet meer zijn.

5.2.5.2. Resultaten maximum likelihood regressie

Aan de hand van tabel 5.14. kunnen we bepalen welke invloed de verschillende variabelen hebben op de betalingsbereidheid.

Het aantal rechtszaken dat de respondent heeft meegemaakt is een eerste factor die invloed heeft op de betalingsbereidheid. Personen die betrokken waren in één rechtszaak, zijn gemiddeld 291 euro minder bereid te betalen dan degenen die geen rechtszaak hebben meegemaakt. Respondenten met meer dan één rechtszaak zijn zelfs 504 euro minder bereid te betalen. Er is dus, net als bij de OLS-regressie, een negatief verband tussen het aantal rechtszaken en de betalingsbereidheid.

Ook de kost van de laatste rechtszaak waarbij iemand betrokken was, beïnvloedt de betalingsbereidheid. Iemand die bij zijn laatste rechtszaak 250-500€ betaalde, heeft een betalingsbereidheid die gemiddeld 145 euro hoger ligt in vergelijking met iemand die 0-250 euro betaalde. Bij de OLS-regressie was dat bedrag niet veel lager: 130 euro.

Ten opzicht van een persoon met een masterdiploma, is iemand zonder diploma bereid 949 euro meer te betalen. Respondenten met een middelbaar en bachelor diploma hebben een betalingsbereidheid die respectievelijk 130 euro en 13 euro hoger ligt in vergelijking met personen met een masterdiploma.

Als we kijken naar de bevoegde rechtbank waarbij de respondenten het laatst betrokken waren, zien we opnieuw dat bij het Arbeidshof en het Hof van Cassatie de betalingsbereidheid lager is in vergelijking met degenen die het laatst betrokken waren bij het Vredegerecht. Degenen die moesten voorkomen bij een andere rechtbank waren bereid meer te betalen. Voor de Rechtbank van Eerste Aanleg is dat 59 euro, voor het Hof van Cassatie 405 euro, en voor andere rechtbanken 111 euro.

Ook de leeftijd beïnvloedt de betalingsbereidheid. Mensen tussen 20-25 jaar zijn bereid 131 euro meer te betalen dan personen tussen 0-20 jaar. In tegenstelling tot de OLS-regressie, is de coëfficiënt van LFTD25-45 hier negatief. Volgens de maximum likelihood regressie zijn mensen tussen de 25 en 45 minder (38 euro) bereid te betalen dan mensen jonger als 20 jaar. Voor mensen van 46 en ouder is de betalingsbereidheid weer hoger: 19 euro meer in vergelijking met de leeftijdscategorie 20-25 jaar.

Uit de maximum likelihood regressie blijkt dat respondenten die een rechtszaak met een langere wachttijd meemaakten minder bereid zijn te betalen. Uit de eerder besproken OLS-regressie bleek echter een omgekeerd verband.

Tot slot is volgens de maximum likelihood methode de gemiddelde betalingsbereidheid voor een vermindering van de wachttijd met zes maanden 452,245 euro. De waarde van tijd is dus 75,374 euro per maand.

5.2.6. Vergelijking resultaten OLS- en maximum likelihood regressies

De gegevens verzameld door de betaalkaart werden geanalyseerd aan de hand van OLS- en maximum likelihood regressies. Zoals blijkt uit de vorige paragraaf, liggen de resultaten van beide regressies zeer dicht bij elkaar. Enkel voor de variabelen LFTD25-45 en LWRZ geven de twee methoden een tegengestelde relatie. De parameterwaarde van LWRZ was bij de maximum likelihood echter niet significant. De coëfficiënten van de andere variabelen hebben bij beide methoden hetzelfde teken. Bovendien liggen de waarden van de coëfficiënten zeer dicht bij elkaar. We kunnen bijgevolg besluiten dat de gevonden verbanden betrouwbaar zijn. Tabel 5.15 geeft een samenvatting van de resultaten van de regressies op basis van de OLS- en de maximum likelihood methoden.

Tabel 5.15: Betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd met zes maanden.

Variabele	Frequentie	Coëfficiënt OLS	WTP OLS	Coëfficiënt maximum likelihood	WTP maximum likelihood
CONSTANTE	1	292,343	292,343	290,784	290,784
ARZ					
ARZ1	12,3	-382,789	-47,083	-363,093	-44,660
ARZ>1	8,2	-458,964	-37,65	-503,986	-41,327
KOSTLRZ	1	130,003	130,003	144,571	144,571
OPLEID					
GEEN	0,3	947,149	2,841	948,516	2,846
MIDDEL	47,6	172,802	82,253	130,045	61,901
BACH	25	33,464	8,366	-13,703	-3,426
TYPERB					
RBEERSTE	4,8	100,242	4,812	58,669	2,816
ARBEIDSRB	1	-318,263	-3,183	-408,358	-4,084
HVB	1,4	-419,729	-5,876	-481,824	-6,746
HVC	1	310,763	3,108	405,099	4,051
ANDERE	1,7	83,074	1,412	110,985	1,887
LFTD					
LFTD21-25	37,3	148,224	55,288	130,903	48,827

LFTD25-45	15,1	35,494	5,360	-37,546	-5,669
LFTD>45	14,4	78,361	11,284	19,225	2,768
LWRZ	1	16,931	16,931	-2,294	-2,294
SOM			520,224		452,245

Uit de OLS-regressie volgt dat de gemiddelde betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd met zes maanden 520,224 euro is. De betalingsbereidheid bekomen aan de hand van de maximum likelihood regressie verschilt hier niet veel van: 452,245 euro.

5.3.Resultaten keuze experiment

De tweede methode die dit onderzoek gebruikt om de betalingsbereidheid te bepalen, is het keuze experiment. Elke keuzeset bevat drie attributen: de wachttijd, de kans op verlies en de totale kost van de rechtszaak. Respondenten moeten een keuze maken tussen twee alternatieven waarbij ze de attributen tegen elkaar afwegen. Elke individu zal de optie kiezen die zijn nut maximaliseert. De respondenten krijgen twaalf keer twee situaties waarvan ze bepalen welke de voorkeur draagt. In totaal vulden 289 personen de enquête in, wat neerkomt op 3.468 observaties.

De gegevens van het keuze experiment analyseren we aan de hand van het multinomiaal logit model. Dit model maakt het mogelijk te onderzoeken hoe keuzes gerelateerd zijn aan bepaalde factoren (bijvoorbeeld leeftijd en aantal meegemaakte rechtszaken). Aan de hand van de uitgedrukte voorkeuren van de respondenten kan het multinomiaal logit model nutsfuncties van subgroepen uit de populatie opstellen. De coëfficiënten van de variabelen in de nutsfunctie worden geschat aan de hand van de maximum likelihood methode.

Aan de hand van de geschatte nutsfuncties gaan we na wat de waarde van tijd (paragraaf 5.3.1.) en de waarde van het risico (5.3.2.) per subgroep is.

5.3.1.Waarde van tijd

Om het effect van het attribuut tijd op de betalingsbereidheid na te gaan, berekenen we de waarde van tijd (Value of time, VOT).

Vooraleer we de betalingsbereidheid per subgroep bekijken, geven we het basismodel waarin de relevante variabelen zijn opgenomen. Onderstaande tabel toont de coëfficiënten en Wald-statistiek van de attributen tijd en kost en de waarde van tijd.

Tabel 5.16.: VOT gebaseerd op het basismodel.

Tijd		Kost		VOT (euro/maand)
Coëfficiënt	Wald	Coëfficiënt	Wald	
-0,205	-14,325*	-0,002*	-22,613	92,235

*: s.n. 0,01; **: s.n. 0,05; ***: s.n. 0,10

Omdat de waarden van de coëfficiënten van tijd en kost negatief zijn, ervaren de respondenten een negatief nut van een maand langer wachten en een extra kost van 1 euro. Gemiddeld is men bereid 92 euro te betalen om de wachttijd van rechtszaken te verminderen met één maand. Voor een vermindering van de wachttijd van zes maanden is men dus bereid 553,41 euro te betalen. Tabel 5.17. geeft de resultaten per subgroep weer.

Tabel 5.17.: VOT gebaseerd op de verschillende variabelen.

Variabele	Tijd		Kost		VOT (euro/maand)
	Coëfficiënt	Wald	Coëfficiënt	Wald	
ARZ					
ARZ0	-0,216*	-13,277	-0,002*	-20,803	91,833
ARZ1	-0,144*	-3,688	-0,002*	-6,950	79,483
ARZ>1	-0,207*	-5,292	-0,002*	-5,699	117,463
KOSTLRZ					
KOST<500	-0,202*	-13,483	-0,0023*	-21,875	89,388
KOST>500	-0,248*	-4,919	-0,0019*	-5,694	131,106
LWRZ					
0-1J	-0,205*	-13,739	-0,002*	-21,713	91,861
>1J	-0,210*	-4,064	-0,002*	-6,309	97,201
TYPRB					
VREDERB	-0,161*	-3,113	-0,0015*	-4,55	105,052
POLITIERB	-0,168*	-2,076	-0,004*	-5,655	47,930
RBEERSTE	-0,144**	-2,269	-0,0013*	-3,192	115,144
ARBEIDSRB	-0,065	0,318	-0,004**	-2,439	16,139
HVB	-0,324**	-2,369	-0,001**	-2,129	212,216
HVC	-0,626*	-2,984	-0,001	-0,497	1125,006
ANDERE	-0,164	-1,603	-0,002*	-2,947	73,061
OPLEID					
GEEN	-0,174	-0,799	-0,001	-0,664	182,606
LAGER	0,279*	0,694	-0,003*	-1,239	-97,220
MIDDEL	-0,211*	-10,190	-0,002*	-15,429	95,968
BACH	-0,214*	-7,306	-0,002*	-11,264	98,620
MAST	-0,195*	-7,027	-0,002*	-12,045	81,775
LFTD					
LFTD<20	-0,251*	-9,732	-0,002*	-13,343	106,031

LFTD20-25	-0,195*	-8,377	-0,002*	-13,68	89,324
LFTD25-45	-0,175*	-4,772	-0,002*	-8,864	76,256
LFTD>45	-0,163*	-4,427	-0,002*	-8,187	81,204

*: s.n. 0,01; **: s.n. 0,05; ***: s.n. 0,10

Een eerste variabele waarvoor we de betalingsbereidheid per subgroep bekijken, is het aantal rechtszaken. Uit bovenstaande tabel blijkt dat de waarde van tijd het laagst is wanneer een persoon één rechtszaak heeft meegemaakt. Degenen die betrokken waren bij nul of meer dan één rechtszaken waarderen een vermindering van de wachttijd met één maand hoger: 92 en 117 euro. Het verschil tussen de coëfficiënten van tijd tussen deze twee subgroepen is ook redelijk groot: indien degenen zonder rechtszaak een maand langer moeten wachten, daalt hun nut met 0,216. Voor mensen met meer dan één rechtszaak is dat maar 0,207. Op basis van de resultaten uit deze tabel leiden we ook af dat de waarde van een burger voor het verminderen van de wachttijd met zes maanden 552 euro is voor ARZ0, 474 euro voor ARZ1 en 702 euro voor ARZ>1. Opvallend is dat de betalingsbereidheid van personen die nog geen rechtszaken hebben meegemaakt identiek is aan het bedrag van het basismodel. Een verklaring hiervoor kan zijn dat het grootste deel van de populatie binnen deze categorie valt.

Ten tweede maakten we subgroepen voor de variabele KOSTLRZ (kost laatste rechtszaak). Oorspronkelijk deelden we deze variabele op in zeven subgroepen. Dit leverde echter geen significante variabelen op. Daarom werden volgende subgroepen ingevoegd: respondenten met een kost van minder dan 500 euro bij de laatste rechtszaak en respondenten met een kost van meer dan 500 euro. Met deze variabelen is de log likelihood wel voldoende hoog en kunnen we betrouwbare conclusies trekken uit de resultaten. Uit tabel 5.17. blijkt dat de waarde van tijd aanzienlijk hoger ligt wanneer de laatste rechtszaak meer dan 500 euro kostte. Het verschil tussen beide groepen bedraagt 42 euro. Het verlies aan nut bij een hogere kost is hoger voor de subgroep met een kost lager dan 500 euro. De burgers uit subgroep KOST<500 waarderen een vermindering van de wachttijd met zes maanden aan 534 euro. Voor KOST>500 is dat 786 euro.

Naast de kost van de laatste rechtszaak, kan ook de lengte van de laatste rechtszaak (LWRZ) een rol spelen. Net als KOSTLRZ werd de variabele LWRZ ingedeeld in zeven categorieën. Ook hier waren de variabelen niet significant en kozen we voor een indeling in twee categorieën: respondenten met een wachttijd van minder dan een jaar en respondenten met een wachttijd van meer dan een jaar. Met deze variabelen is de log likelihood wel voldoende hoog en kunnen we betrouwbare conclusies trekken uit de resultaten. Bovenstaande tabel geeft de resultaten voor de twee subgroepen weer. De waarde van tijd neemt toe naarmate de wachttijd van de laatste rechtszaak langer was. Dit verschil wordt verklaard door het verschil in de coëfficiënten van tijd. Degenen die een rechtszaak meemaakten van minder dan een jaar, zien een daling van het nut met 0,205 wanneer de wachttijd met één maand toeneemt. Voor mensen die een wachttijd van meer dan een jaar hadden, is dat 0,210. Voor een vermindering van de wachttijd van zes maanden is subgroep 0-1J bereid 551 euro te betalen. Subgroep >1J wil hier zelfs 583 euro voor betalen.

Ook voor TYPRB (type rechtbank bij het laatste geschil) maken we verschillende subgroepen waarvoor we telkens de waarde van tijd berekenen. Bovenstaande tabel toont de waarde van tijd

voor burgers die betrokken waren bij verschillende rechtszaken. De VOT is opvallend hoog bij het Hof van Cassatie: 1.125 euro. De coëfficiënt van tijd ligt voor deze subgroep dan ook bijna vier keer hoger in vergelijking met bijvoorbeeld het Vredegerecht. Het nut daalt ook sterk (met 0,324) bij de subgroep Hof van Beroep wanneer de wachttijd een maand langer duurt. Tussen het Vredegerecht, de Rechtbank van Eerste Aanleg en andere rechtbanken is het verschil niet zo groot. De waarde voor het verminderen van de wachttijd met zes maanden is dan voor de verschillende subgroepen als volgt:

- VREDERB: 630 euro
- POLITIERB: 288 euro
- RBEERSTE: 691 euro
- ARBEIDSRB: -96 euro
- HVB: 1273 euro
- HVC: 6750 euro
- ANDERE: 438 euro

Omdat deze dummy variabelen niet significant zijn (de log likelihood scoort veel te laag), zijn deze conclusies echter niet betrouwbaar. We hebben ook geprobeerd andere dummy variabelen te maken waarbij we de rechtbanken met een groot aantal observaties (Vredegerecht, Politierechtbank en Rechtbank van Eerste aanleg) apart houden en alle andere rechtbanken samenvoegen in één dummy. Dit leverde echter ook geen significante variabelen op. Het is dus niet duidelijk welke invloed het type rechtbank heeft op de betalingsbereidheid.

Vervolgens bekijken we het verschil in VOT tussen de subgroepen die we maakten voor de verschillende opleidingsniveaus (OPLEID). Uit tabel 5.17. blijkt dat lager opgeleiden de waarde van een vermindering van de wachttijd met een maand hoger waarderen dan burgers met een hoger diploma. Dit verschil is bijna volledig te wijten aan het nutsverschil van een maand langer wachten. De coëfficiënten van de kost zijn voor de subgroepen bijna allemaal hetzelfde. Alleen de respondenten zonder opleiding hebben een iets lager verlies aan nut wanneer de kosten toenemen. De waarde voor het verminderen van de wachttijd met zes maanden is dan voor de verschillende subgroepen als volgt:

- GEEN: 1092 euro
- LAGER: -583 euro
- MIDDEL: 576 euro
- BACH: 592 euro
- MAST: 491 euro

De log likelihood is voor LAGER en MIDDEL echter te laag om van significante variabelen te spreken. Enkel de resultaten voor de respondenten met een bachelor of master diploma zijn bijgevolg betrouwbaar.

Tot slot maken we verschillende subgroepen voor de variabele leeftijd (LFTD). Opnieuw berekenen we de waarde van tijd per subgroep. Over het algemeen kunnen we zeggen dat de waarde van tijd hoger is bij jonge mensen. Alleen voor de respondenten ouder dan 45 jaar stijgt de waarde van tijd terug ten opzichte van de leeftijdsgroep 25-45 jaar. De coëfficiënt van tijd neemt wel steeds toe naarmate de respondenten uit de subgroep ouder worden. Voor de groep met de jongste

respondenten neemt het nut het sterkst af wanneer de wachttijd toeneemt: 0,251 per maand dat ze langer moeten wachten. De waarde van de burger voor het verminderen van de wachttijd met zes maanden is als volgt:

- LFTD<20: 636 euro
- LFTD20-25: 536 euro
- LFTD25-45: 458 euro
- LFTD>45: 487 euro

5.3.2. Waarde van risico

Het derde attribuut dat is opgenomen in het keuze experiment is de kans op verlies. In dit onderdeel berekenen we de waarde van het risico per subgroep.

Ook bij de waarde van risico bekijken we eerst het basismodel waarin de relevante variabelen zijn opgenomen. Vervolgens gaan we verder met de bespreking van de waarde van risico per subgroep. Onderstaande tabel toont de coëfficiënten en Wald-statistiek van de attributen tijd en kost en de waarde van het risico (Value of risk, VOR).

Tabel 5.18.: VOR gebaseerd op basismodel.

Kans op verlies		Kost		VOR (euro/%)
Coëfficiënt	Wald	Coëfficiënt	Wald	
-0,205	-0,209	-0,002*	-22,613	93,610

*: s.n. 0,01; **: s.n. 0,05; ***: s.n. 0,10

Bovenstaande tabel toont aan dat de waarde van het verminderen van het risico 93 euro is. Dit betekent dat burgers gemiddeld 93 euro willen betalen om de kans op verlies te verminderen met 1%. De coëfficiënt van de kans op verlies vertelt ons dat het nut van de burger daalt met 0,205 wanneer de kans op verlies toeneemt met 1%. Tabel 5.19. geeft de resultaten per subgroep weer.

Tabel 5.19.: VOR gebaseerd op de verschillende variabelen.

	Kans op verlies		Kost		VOR (euro/%)
	Coëfficiënt	Wald	Coëfficiënt	Wald	
ARZ					
ARZ0	-0,223*	-20,524	-0,002*	-20,803	94,619
ARZ1	-0,158*	-6,439	-0,002*	-6,950	87,103
ARZ>1	-0,159*	-5,292	-0,002*	-5,699	90,180
KOSTLRZ					
KOST<500	-0,208*	-21,17	-0,0023*	-21,875	91,921
KOST>500	-0,218*	-6,389	-0,0019*	-5,694	115,357
LWRZ					
0-1J	-0,209*	-21,29	-0,0022*	-21,713	93,713
>1J	-0,200*	-6,067	-0,0022*	-6,309	92,509
OPLEID					
GEEN	0,042	0,333	-0,001	-0,664	-44,614
LAGER	-0,269	-1,093	0,694	-0,003	93,491
MIDDEL	-0,208*	-15,482	-0,002*	-15,429	94,882
BACH	-0,221*	-11,223	-0,002*	-11,264	102,056
MAST	-0,204*	-11,162	-0,0024*	-12,045	85,369
TYPRB					
VREDERB	-0,153*	-4,462	-0,0015*	-4,55	100,301
POLITIERB	-0,187*	-3,868	-0,004*	-5,655	53,397
RBEERSTE	-0,143*	-3,961	-0,0013*	-3,192	113,968
ARBEIDSRB	-0,413**	-2,205	-0,0041**	-2,439	101,899
HVB	-0,222**	-2,511	-0,0015**	-2,129	145,337
HVC	-0,098	-0,91	-0,0006	-0,497	176,640
ANDERE	-0,146**	-2,174	-0,0023*	-2,947	64,691
LFTD					
LFTD<20	-0,228*	-13,475	-0,0024*	-13,343	96,279
LFTD20-25	-0,205*	-13,423	-0,0022*	-13,68	93,926
LFTD25-45	-0,224*	-8,93	-0,0023*	-8,864	97,749
LFTD>45	-0,161*	-6,884	-0,002*	-8,187	80,041

*: s.n. 0,01; **: s.n. 0,05; ***: s.n. 0,10

Uit bovenstaande tabel blijkt dat de waarde van het risico voor de verschillende subgroepen van de variabele ARZ (aantal rechtszaken) ongeveer hetzelfde is. Uit de coëfficiënten van de kans op verlies blijkt dat het nut het sterkst daalt bij de personen zonder rechtszaak wanneer de kans op verlies stijgt met 1%.

De tweede variabele waarvoor we de betalingsbereidheid voor een vermindering van het risico per subgroep bekijken, is de kost van de laatste rechtszaak (KOSTLRZ). De waarde van het risico is

hoger wanneer de kost stijgt. Respondenten waarvan de laatste rechtszaak minder dan 500 euro kostte, willen 92 euro betalen om de kans op verlies met 1% te verlagen. Voor respondenten die meer als 500 euro betaalden voor de laatste rechtszaak is dat 115 euro.

Naast de kost van de laatste rechtszaak kan ook de lengte van de laatste rechtszaak (LWRZ) een rol spelen. Uit tabel 5.19. blijkt dat de waarde van het risico maar lichtjes hoger ligt voor de subgroep met een wachttijd van minder dan een jaar.

Vervolgens bekijken we het verschil in VOR tussen de subgroepen die we maakten voor de verschillende opleidingsniveaus (variabele OPLEID). De dummy variabelen LAGER en MIDDEL zijn niet significant, dus de resultaten hiervan zijn niet betrouwbaar. Voor de andere subgroepen is dat wel het geval. Uit de tabel blijkt dat respondenten met een bachelor diploma meer willen betalen voor een daling van het risico dan respondenten met een master diploma. Respondenten met een middelbaar diploma hebben een lagere VOR als degenen met een bachelor diploma, maar een hogere VOR in vergelijking met personen met een master diploma.

Zoals besproken in paragraaf 5.3.1. zijn de categorieën van TYPRB niet significant. Het heeft dus weinig zin deze resultaten te bespreken.

De subgroepen van de variabele LFTD (leeftijd) zijn wel significant. De waarde van het risico verschilt niet sterk tussen de groepen. Alleen de respondenten boven de 45 jaar waarderen een daling van het risico iets minder. Hun nut daalt ook minder in vergelijking met de andere subgroepen bij een stijging van het risico met 1%.

5.4. Vergelijking resultaten betaalkaart en keuze experiment

Tabel 5.20. vergelijkt de resultaten van de betaalkaart (OLS en maximum likelihood regressies) en het keuze experiment (multinomiaal logit model).

Tabel 5.20.: Vergelijking resultaten betaalkaart en keuze experiment.

Variabele	WTP OLS	WTP maximum likelihood	WTP multinomiaal logit
ARZ			
ARZ1	-47,083	-44,660	79,483
ARZ>1	-37,65	-41,327	117,463
KOSTLRZ			
KOST<500	130,003	144,571	89,388
KOST>500			131,106
OPLEID			
GEEN	2,841	2,846	182,606
MIDDEL	82,253	61,901	95,968
BACH	8,366	-3,426	98,620
TYPRB			
RBEERSTE	4,812	2,816	115,144
ARBEIDSRB	-3,183	-4,084	-16,139
HVB	-5,876	-6,746	212,216
HVC	3,108	4,051	1125,006
ANDERE	1,412	1,887	73,061
LFTD			
LFTD20-25	55,288	48,827	89,324
LFTD25-45	5,360	-5,669	76,256
LFTD>45	11,284	2,768	81,204
LWRZ			
LWRZ<1J	16,931	-2,294	91,861
LWRZ>1J			97,201

Uit tabel 5.20. blijkt dat de resultaten van de OLS-regressie zeer goed overeenkomen met de resultaten van de maximum likelihood regressie. Alleen bij de variabelen BACH, LFTD25-45 en LWRZ verschillen de resultaten (de betalingsbereidheid berekend met de twee methoden vertoont een tegengesteld teken). Wanneer we de resultaten van deze twee methoden (beiden aan de hand van de data verzameld met de betaalkaart) vergelijken met die van het keuze experiment, zien we

echter wel grote verschillen. Bepaalde variabelen hebben zelfs een ander teken bij de resultaten van de multinomiaal logit regressie. Dit is bijvoorbeeld het geval bij ARZ1 en ARZ>1 (mensen met respectievelijk één en meer dan één rechtszaken). Volgens OLS en maximum likelihood zijn deze twee subgroepen minder bereid te betalen voor een vermindering van de wachttijd dan ARZ0 (mensen zonder rechtszaak). Volgens de multinomiaal logit regressie willen zij echter méér betalen. De betalingsbereidheid voor KOSTLRZ (kost laatste rechtszaak) aan de hand van de twee methoden komt wel goed overeen. Vooral voor de subgroep KOST>500 verschillen de uitkomsten nauwelijks. Dat de resultaten van de variabelen LAGER, MIDDEL en de subgroepen van TYPRB verschillen, wordt verklaard door het feit dat deze variabelen niet significant waren in het multinomiaal log model. Het heeft bijgevolg geen zin deze resultaten te vergelijken met die van de betaalkaart.

Alhoewel de resultaten per subgroep afwijken bij de twee gebruikte stated preference methoden, komt de gemiddelde betalingsbereidheid voor de vermindering van de wachttijd met zes maanden wel overeen: 520,224 euro (OLS) en 452,245 euro (maximum likelihood) volgens de betaalkaartmethode en 553,41 euro volgens de keuze experiment methode. Omdat de impact van de onafhankelijke variabelen op de betalingsbereidheid verschillend is, kan niet uitgesloten worden dat deze gelijkens e eerder toevallig is. Dat verschil is onder andere te wijten aan een verschil in significantie van de variabelen. Er is dus verder onderzoek vereist, waarbij het aantal respondenten best wordt uitgebreid zodat elke subgroep genoeg observaties bevat.

Hoofdstuk 6: Conclusies

Deze masterproef gaat na wat de waarde is van een kortere wachttijd van rechtszaken in Vlaanderen. Op basis van de resultaten van de uitgevoerde literatuurstudie en het praktijkonderzoek beantwoordt dit onderdeel de onderzoeksvragen zoals gesteld in hoofdstuk 1.

6.1. Wat is gerechtelijke achterstand?

In de literatuur bestaan verschillende definities voor het begrip "gerechtelijke achterstand". Hoofdstuk 2 bespreekt de verschillende definities aan de hand van de fases van de burgerlijke procedure. Tijdens de eerste fase, de instaatstelling, wisselen de partijen stukken en conclusies uit. Daarna volgt de vaststelling, die loopt tussen de aanvraag van de rechtsdag en de terechtzitting. De laatste fase omvat het beraad en vonnis. Onderstaande tabel vat samen naar welke periode de verschillende definities kijken om gerechtelijke achterstand te definiëren, en welke termijn ze hanteren.

Tabel 6.1.: Situering achterstand in de burgerlijke procedure volgens de verschillende definities.

Definitie	Fase 1: Instaatstelling	Fase 2: Vaststelling	Fase 3: Beraad en vonnis	Maximale termijn
Definitie "structurele achterstand"		X	X	Redelijke termijn
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens de rechtzoekende	X	X	X	/
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens het Arbeidshof in Antwerpen		X		8 maanden
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens de HRJ		X		4 maanden
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens de wet van 9 juli 1997 en definitie "historische achterstand"		X		6 maanden
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens de wet van 29 november 2001		X		6 maanden
Definitie "gerechtelijke achterstand" volgens de wet van 26 april 2007			X	1 maand

6.2. Wat zijn de oorzaken van gerechtelijke achterstand?

De belangrijkste oorzaken van gerechtelijke achterstand worden onderzocht in de tweede onderzoeksvraag. In de literatuur ontbreekt een compleet overzicht van de mogelijke oorzaken en gevolgen van gerechtelijke achterstand. Daarom verzamelt deze masterproef de belangrijkste elementen die kunnen worden teruggevonden in de literatuur.

Een eerste oorzaak van de achterstand bij rechtbanken is de toename van het aantal rechtszaken. De burger stapt steeds vaker met een geschil naar de rechtbank. Ook de verouderde en complexe organisatie van Justitie werkt de traagheid in de hand. Dit is voornamelijk het gevolg van de versnippering van bevoegdheden bij de rechterlijke macht en de achterhaalde indeling van de arrondissementen. Ook de partijen kunnen de rechtsprocedure onnodig vertragen, wat de achterstand in de hand werkt. We spreken dan van partijentraagheid. Dit doet zich voor in de eerste fase van de rechtsprocedure, waar partijen conclusies en stukken uitwisselen. Daarnaast bestaat er ook fixatietraagheid, waarmee we de door de magistraten veroorzaakte vertragingen bedoelen. Het gaat dan concreet om laattijdige vonnissen, en dus de laatste fase van de burgerlijke rechtsprocedure. Andere oorzaken van gerechtelijke achterstand zijn een tekort aan personele en materiële middelen, te veel en te complexe wetgeving en de inefficiëntie van de gerechtelijke onderzoeken.

6.3. Wat zijn de gevolgen van gerechtelijke achterstand?

Gerechtelijke achterstand is een probleem dat negatieve gevolgen voor de maatschappij met zich meebrengt. De schending van het algemene rechtsbeginsel van de rechtszekerheid is één van de gevolgen die een ontoelaatbare gerechtelijke achterstand met zich meeneemt. Lange wachttijden leiden dan ook tot hogere kosten voor de rechtszoekende. Wacht- en schadeposten zijn voorbeelden van kosten die toenemen naarmate een rechtszaak langer duurt. Daarnaast dreigen gerechtelijke onderzoeken hun maatschappelijke relevantie te verliezen en neemt het vertrouwen in Justitie af. Andere negatieve gevolgen van gerechtelijke achterstand zijn de benadeling van zwakkere partijen, blokkering van gelijkaardige dossiers, ineffectieve sancties, gevoel van straffeloosheid, ongemotiveerd rechtbankpersoneel en verjaring.

6.4. Wat zijn de mogelijke oplossingen voor de gerechtelijke achterstand?

Zoals blijkt uit de voorgaande deelvraag, leiden lange wachttijden tot negatieve gevolgen voor de maatschappij. Om te garanderen dat rechtszaken afgehandeld kunnen worden binnen een redelijke termijn zijn er daarom dringend maatregelen nodig. Die redelijke termijn probeerde de regering na te streven door de gerechtelijke achterstand te verminderen met enkele wijzigingen van het procesverloop en een responsabilisering van de actoren van Justitie. Die maatregelen werden opgenomen in de wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand. Een tweede maatregel die de regering heeft

genomen is een uitbreiding van het aantal magistraten. Onder andere de mogelijkheid om plaatsvervangende en toegevoegde rechters aan te duiden en aanvullende kamers op te richten werden ingericht om het probleem van onderbemanning aan te pakken. Dit zijn echter voorlopige maatregelen, en de vraag dringt zich dan ook op of er geen nood is aan een permanente uitbreiding van het magistratenkorps. Een andere manier om de achterstand aan te pakken, is het aanmoedigen van burgers om geschillen buiten de rechtbank te houden. In bepaalde gevallen zijn alternatieve geschillenregelingen, zoals arbitrage en bemiddeling, sneller en goedkoper. Daarnaast kan een positieve motivering de motiveringsplicht verlichten en bijgevolg de procesduur versnellen. Toch is deze maatregel nog steeds niet opgenomen in de Belgische wetgeving omdat er te veel weerstand is. Schaalvergroting is een belangrijk element van de modernisering van de gerechtelijke organisatie. Onlangs werd de eerste stap gezet naar de hervorming van Justitie. Het kernkabinet van de regering-Di Rupo heeft het voorstel van minister van Justitie Annemie Turtelboom (Open VLD) voor de hervorming van de gerechtelijk arrondissementen goedgekeurd. Ondanks het feit dat informatisering een belangrijk element is van de modernisering van Justitie, is er nog niet heel veel gebeurd op dit gebied. De regering startte twee belangrijke projecten op: Phenix en CHEOPS Justitie. Beiden konden tot op heden weinig bijdragen aan de informatisering van Justitie. Annemie Turtelboom belooft echter nieuwe projecten de komende twee jaar, met onder andere de creatie van JustX, een grote databank voor rechtbanken.

Maar zelfs zonder het doorvoeren van complexe hervormingen kunnen de wachttijden van rechtszaken verminderd worden. Sterker nog, hervormingen en nieuwe wetten zorgen vaak voor meer betwistingen en kunnen de achterstand bijgevolg bevorderen. Een mentaliteitswijziging van alle actoren van Justitie is noodzakelijk en kan aangemoedigd worden door het toepassen van goede praktijken. Deze praktijken zetten partijen aan de procesduur niet onnodig te vertragen.

Andere maatregelen die de overheid nam waren: de oprichting van een korps van referendarissen bij het Hof van Cassatie, de mogelijkheid om in bepaalde gevallen rechtszaken bij het Hof van Cassatie te laten behandelen door drie in plaats van vijf raadsheren, de oprichting van een College van Procureurs-generaal en het verplicht invoeren van permanente vorming voor advocaten.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van alle besproken oplossingen van gerechtelijke achterstand gelinkt aan de oorzaken van het probleem. Voor elke oplossing wordt ook aangegeven of het gaat om een reeds ingevoerde, geplande of voorgestelde maatregel.

Tabel 6.2.: Overzicht oorzaken en oplossingen gerechtelijke achterstand.

Oorzaak	Oplossing	Ingevoerd	Gepland	Voorgesteld
Toename van het aantal rechtszaken	Alternatieve geschillenregelingen (o.a. bemiddeling en arbitrage).	X		
Verouderde organisatie van Justitie en een tekort aan personele en materiële middelen	Jurisdictionele en geografische schaalvergroting.		X	
	Verzelfstandiging van de gerechtelijke entiteiten.			X
	Informatisering van Justitie.	X	X	
	Benoeming plaatsvervangende raadsheren.	X		
	Oprichting aanvullende kamers.	X		
	Benoeming toegevoegde rechters.	X		
	Positieve motivering.			
Partijen- en fixatietraagheid	Procedurekalender met vaste termijnen.	X		
	Boete voor partijen die de procedure nodeloos vertragen.	X		
	Syntheseconclusies.	X		
	Toepassing goede praktijken.	X		
	Oprichting korps van referendarissen.	X		
	Minder raadsman vereist bij bepaalde zaken bij het Hof van Cassatie.	X		
	Verplichte permanente vorming voor advocaten.	X		
Ingewikkelde en complexe wetgeving	Toepassing goede praktijken.			X
Langdurige gerechtelijke onderzoeken	Automatisch opstarten gerechtelijk onderzoek.			X

²³⁵ Verschillende parlementaire initiatieven in verband met een positieve motiveringsplicht werden reeds verworpen.

6.4. Wat wordt verstaan onder de term “redelijke termijn”?

Een belangrijk gevolg van gerechtelijke achterstand is dat rechtszaken niet altijd behandeld worden binnen een redelijke termijn. Maar wat is een redelijke termijn? Vanuit juridisch oogpunt vindt het begrip zijn oorsprong in artikel 6 § 1 EVRM. Dat artikel waarborgt het recht op de behandeling van burgerlijke rechtszaken binnen een redelijke termijn. Het ontstaan van het beginsel van de redelijke termijn is tweeledig. Enerzijds speelt het rechtszekerheidsbeginsel een rol: laattijdige beslissingen kunnen negatieve gevolgen hebben voor de rechtszekerheid van de rechtszoekende. Anderzijds zegt het zorgvuldigheidsbeginsel dat rechters niet overhaast mogen beslissen. Hij zal dus *in concreto* oordelen wat de redelijke termijn in een bepaalde rechtszaak is. Hierbij houdt hij rekening met de complexiteit van de zaak, het belang bij een spoedige beslissing en het gedrag van de partijen en autoriteiten.

We kunnen de redelijke termijn echter ook vanuit economisch opzicht bekijken. Het is mogelijk een economisch optimale termijn te bepalen door de kosten en baten ervan tegen elkaar af te wegen. Dit werd voor de wachttijd van rechtszaken nog niet eerder gedaan. Een optimale termijn levert baten (namelijk het vermijden van de negatieve gevolgen van een slechte beslissing van de rechter) en kosten (wachtkosten voor de rechtzoekende) op. Economisch gezien is het minimum van de totale kosten (som van de vermeden schadekosten en wachtkosten) de optimale wachtprijs omdat een kortere wachttijd zou leiden tot hogere verwachte schadekosten, terwijl een langere wachttijd hogere wachtkosten met zich mee zou brengen. Indien rechtbanken met een achterstand geconfronteerd worden, kan een nieuwe zaak echter niet onmiddellijk worden opgestart. Hierdoor beginnen de verwachte schadekosten pas later te dalen, waardoor de optimale termijn langer duurt in vergelijking met de situatie zonder achterstand.

6.5. Wat is de bereidheid tot betalen en hoe kan deze gemeten worden?

De essentie van deze masterproef is het waarderen van de wachtkosten die de burger als gevolg van de wachttijd van rechtszaken ervaart. Dit maakt het mogelijk een kosten-batenanalyse van beleidsmaatregelen uit te voeren. Het waarderen van de wachttijd is echter geen gemakkelijke taak omdat tijd voor rechtszaken geen verhandelbaar goed is, en bijgevolg geen marktprijs heeft. We moeten de waarde dus op een andere manier nagaan. In de economische literatuur wordt vaak gebruik gemaakt van de betalingsbereidheid om niet-verhandelbare goederen te waarderen. Dit is het hoogste bedrag dat iemand bereid is te betalen voor een goed of dienst. Een eerste manier om die betalingsbereidheid te bepalen is aan de hand van de revealed preference methoden. Deze methoden vergelijken het niet-verhandelbaar goed met een verwant goed dat verhandeld wordt op de private markt. Aan de hand van de gemaakte keuzes en het vertoonde gedrag releveren deze methoden de voorkeur van het individu. Er bestaat echter geen goed dat verhandeld wordt op de private markt dat vergeleken kan worden met de wachttijd van rechtszaken. Bijgevolg gebruikt deze masterproef geen revealed preference methoden voor de waardering van de vermindering van de wachttijd in rechtszaken, maar stated preference methoden. Hierbij worden individuen rechtstreeks

bevraagd over hun keuzes in hypothetische situaties, in plaats van het gedrag indirect te onderzoeken aan de hand van een surrogaatmarkt. Om stated preference afwijkingen door het gebruik van een bepaalde methodiek op te sporen, gebruikten we twee methoden: de betaalkaart en het keuze experiment. De betaalkaart biedt een lijst van mogelijke bedragen van betalingsbereidheid. De respondent geeft dan aan wat het maximale bedrag is dat hij wil betalen voor een bepaald goed of dienst. Het keuze experiment beschrijft het te waarderen goed aan de hand van attributen. Er worden dan verschillende keuzesets opgesteld waarbij de waarden van de verschillende attributen variëren. De respondent geeft vervolgens aan welk alternatief de voorkeur draagt. Aan de hand van een enquête verzamelde dit onderzoek gegevens van 289 respondenten.

6.6. Welke socio-demografische variabelen hebben invloed op de betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd?

Voor de data verzameld met de betaalkaart werden twee methoden gebruikt: de OLS- en maximum likelihood regressie. Uit de OLS-regressie blijkt dat alle opgenomen variabelen zeer significant zijn. De meeste variabelen zijn zelfs significant op het 99% betrouwbaarheidsniveau. Volgende onafhankelijke variabelen vertoonden een significante impact op de betalingsbereidheid: het aantal meegemaakte rechtszaken, de kost van de laatste rechtszaak, het hoogste diploma van de respondent, de rechtbank die bevoegd was bij het laatste geschil, de leeftijd van de respondent en de wachttijd van de laatste rechtszaak. Het geslacht van de respondent, het aantal gewonnen rechtszaken en het aantal zelf ingeleide zaken zijn variabelen die geen significante impact vertoonden op de betalingsbereidheid.

Voor de maximum likelihood werden dezelfde variabelen gebruikt als in de OLS-regressie. Opnieuw zijn de meeste variabelen zeer significant. Enkel de lengte van de rechtszaak, bachelor diploma (subvariabele van hoogst behaalde diploma) en leeftijdsgroep ouder dan 45 jaar zijn nu niet meer significant. De resultaten van de betaalkaart aan de hand van OLS en maximum likelihood, die getoond worden in tabel 6.3., kwamen sterk overeen.

Tabel 6.3.: Betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd met zes maanden volgens OLS en maximum likelihood.

Variabele	Frequentie	Coëfficiënt OLS	WTP OLS	Coëfficiënt maximum likelihood	WTP maximum likelihood
CONSTANTE	1	292,343	292,343	290,784	290,784
ARZ					
ARZ1	12,3	-382,789	-47,083	-363,093	-44,660
ARZ>1	8,2	-458,964	-37,65	-503,986	-41,327
KOSTLRZ	1	130,003	130,003	144,571	144,571
OPLEID					
GEEN	0,3	947,149	2,841	948,516	2,846
MIDDEL	47,6	172,802	82,253	130,045	61,901
BACH	25	33,464	8,366	-13,703	-3,426
TYPERB					
RBEERSTE	4,8	100,242	4,812	58,669	2,816
ARBEIDSRB	1	-318,263	-3,183	-408,358	-4,084
HVB	1,4	-419,729	-5,876	-481,824	-6,746
HVC	1	310,763	3,108	405,099	4,051
ANDERE	1,7	83,074	1,412	110,985	1,887
LFTD					
LFTD21-25	37,3	148,224	55,288	130,903	48,827
LFTD25-45	15,1	35,494	5,360	-37,546	-5,669
LFTD>45	14,4	78,361	11,284	19,225	2,768
LWRZ	1	16,931	16,931	-2,294	-2,294
SOM			520,224		452,245

Opvallend is dat de betalingsbereidheid in sterke mate afhangt van de kost van de laatste rechtszaak. Tegen de verwachtingen in is de betalingsbereidheid lager wanneer men reeds betrokken was bij één of meer rechtszaken. Dit is mogelijk te wijten aan het feit dat de respondenten uit onze steekproef betrokken waren bij rechtszaken met een korte wachttijd (zoals blijkt uit de beschrijvende analyse). De opleiding en leeftijd van de respondent geven geen rechtlijnig verband met de betalingsbereidheid. Opvallend is wel dat mensen met een master diploma minder bereid zijn te betalen dan de respondenten met een lagere opleiding. De jongste respondenten (onder de 20 jaar) hebben de laagste betalingsbereidheid, terwijl jongeren tussen de 21 en 25 jaar het meest willen betalen om de wachttijd te verminderen.

De gegevens van het keuze experiment werden geanalyseerd door middel van de multinomiaal logit regressie. Net zoals bij de OLS- en maximum likelihood regressies, waren de variabelen uit het model zeer significant. Bij de multinomiaal logit regressie zijn de subvariabelen van de bevoegde rechtbank van het laatste geschil en diploma lager en middelbaar onderwijs niet meer significant zijn. Tabel 6.4. geeft de resultaten van de regressie analyse weer.

Tabel 6.4.: Betalingsbereidheid voor het verminderen van de wachttijd met zes maanden volgens multinomiaal logit.

Variabele	WTP multinomiaal logit
ARZ	
ARZ1	79,483
ARZ>1	117,463
KOSTLRZ	
KOST<500	89,388
KOST>500	131,106
OPLEID	
GEEN	182,606
MIDDEL	95,968
BACH	98,620
TYPRB	
RBEERSTE	115,144
ARBEIDSRB	-16,139
HVB	212,216
HVC	1125,006
ANDERE	73,061
LFTD	
LFTD20-25	89,324
LFTD25-45	76,256
LFTD>45	81,204
LWRZ	

LWRZ<1J	91,861
LWRZ>1J	97,201

De resultaten wijken soms af van de conclusies op basis van OLS en maximum likelihood. Bij het multinomiaal logit model is het verband met het aantal meegemaakte rechtszaken niet rechtlijnig: de betalingsbereidheid ten opzichte van respondenten die nog geen rechtszaak meemaakten is lager voor degenen met één rechtszaak, maar hoger voor degenen met meer dan één rechtszaak. De kost van de laatst meegemaakte rechtszaak vertoont opnieuw een positief verband met de betalingsbereidheid. De lengte van de wachttijd toont bij deze regressie dan weer een verschillend verband in vergelijking met de voorgaande regressies: de betalingsbereidheid en de lengte van de wachttijd zijn positief gecorreleerd. Tot slot waarderen de jongste respondenten volgens dit model de waarde van de wachttijd van rechtszaken het hoogst.

6.7. Wat is de bereidheid tot betalen voor het verminderen van de wachttijd van de behandeling van rechtszaken in Vlaanderen?

De betalingsbereidheid van de burger voor de vermindering van de wachttijd met zes maanden bekomen aan de hand van de betaalkaart bedragen volgens de OLS- en maximum likelihood respectievelijk 520,224 en 452,245 euro (zie laatste rij tabel 6.3.), of 86,704 en 75,374 euro per maand. Aan de hand van de gegevens van het keuze experiment schat een multinomiaal logit regressie de betalingsbereidheid op 92,235 euro per maand. Die resultaten liggen zeer dicht bij elkaar, maar omdat de impact van de onafhankelijke variabelen op de betalingsbereidheid verschillend is, kan niet uitgesloten worden dat deze gelijkens e eerder toevallig is. Dat verschil in impact van de onafhankelijke variabelen is onder andere te wijten aan een verschil in significantie van de variabelen. Er is dus verder onderzoek vereist, waarbij het aantal respondenten best wordt uitgebreid zodat elke subgroep genoeg observaties bevat.

Lijst van de geraadpleegde werken

Arbeidshof te Antwerpen. (2008). *Werkingsverslag over het kalenderjaar 2007*. Opgevraagd op 12 maart, 2012, via <http://www.juridat.be/arbeidshof/antwerpen/Publicaties/Jaarverslag2007.pdf>.

Arbeidshof Antwerpen. (2009). *Werkingsverslag over het kalenderjaar 2008*. Opgevraagd op 15 augustus, 2011, via <http://www.cass.be/arbeidshof/antwerpen/Publicaties/Jaarverslag2008.pdf>.

Arbeidshof te Brussel. (z.d.). *Werkingsverslag over het kalenderjaar 2010*. Opgevraagd op 12, maart 2012, via http://www.juridat.be/beroep/brussel/images/verslag_2010.pdf.

Ballon, G.L., Geens, K., Stuyck, J., & Terryn, E. (2009). *Inleiding tot het economisch recht*. Mechelen: Kluwer.

Barents, R. (2005). *Procedures en procesvoering voor het Hof van Justitie en het Gerecht van eerste aanleg van de EG*. Mechelen: Kluwer.

Belgisch Senaat. (2010). *Handelingen nr. 4-110. Verlenging van de werkzaamheden van de aanvullende kamers van de hoven van beroep (Stuk 4-1600)*. Opgevraagd op 15 november, 2011, via <http://www.senate.be/www/?MIval=/consulteren/publicatie2&BLOKNR=24&COLL=H&LEG=4&NR=110&SUF=&VOLGNR=&LANG=nl>.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers. (2007). *Beknopt verslag. Plenumvergadering. Donderdag 01-03-2007 avond*. p3. Opgevraagd op 9 augustus, 2011, via <http://www.lachambre.be/doc/PCRA/pdf/51/ap268.pdf>.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat. (2004). *Verlenging van de werkzaamheden van de aanvullende kamers van de hoven van beroep*. Opgevraagd op 15 november, 2011, via <http://www.dekamer.be/FLWB/pdf/51/0771/51K0771001.pdf>.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers en Senaat. (2008) *Voorstel van besluit. Verlenging van de duur van de werking van de aanvullende kamers van de Hoven van Beroep*. Opgevraagd op 30 oktober, 2011, via <http://www.senate.be/www/webdriver?MItabObj=pdf&MIcolObj=pdf&MInamObj=pdfid&MItypeObj=application/pdf&MIvalObj=67109593>.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers. (1997). *Wetsontwerp houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de Hoven van Beroep*. Opgevraagd op 29 augustus, 2011, via <http://www.dekamer.be/FLWB/pdf/49/1017/49K1017002.pdf>.

Biról, E., & Koundouri, P. (2008). *Keuze experiments informing environmental policy: a European perspective*. Edward Elgar Publishing.

Boardman, A., Greenberg, d., Vining, A., & Weimer, D. (2011). *Cost-Benefit Analysis: Concepts and practice*. Fourth edition. Pearson.

Boes, M. (2010). *Administratief recht*. Leuven: Acco.

Boeykens, L. (2008). *Project werklasmeting in hoven en rechtbanken. Voorstel krachtlijnen methodologie*. Opgevraagd op 6 november, 2011, via http://www.vbsw-bpsm.be/pdf/Voorstel_krachtlijnen_methodologie.pdf.

Bové, L. (2012). Belgische justitie onthoofd. *In: De Tijd*. Opgevraagd op 1 mei, 2012, via <http://blogs.tijd.be/zaakjustitie/2012/04/belgische-justitie-onthoofd.html>.

Broeckx, K. (1995). *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*. Antwerpen: Maklu.

Brunner, C.J.H., de Jong, G.T. (2004). *Verbintenissenrecht algemeen*. Mechelen: Kluwer.

Bruyninckx, A., & Van Loon, F. (1998). *De werking van Justitie en de juridische beroepen*. Antwerpen. Opgevraagd op 19 augustus, 2011, via http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/Files/NL/PUB_0979_De_werking_van_Justitie_en_de_juridische_beroeppen.pdf.

Cassandra-plan. Meer welvaart, meer welzijn. Meer welvaart door recht en orde. (z.d.). Opgevraagd op 30 augustus, 2011, via <http://www.workforall.org/drupal/files/Cassandra%20Plan%20recht%20en%20orde%20012006.pdf>.

Centrale Werkgroep voor het Hertekenen van de Rechterlijke Organisatie. (2010). *Standpunt van de Centrale Werkgroep voor het Hertekenen van de Rechterlijke Organisatie met betrekking tot de discussiepunten binnen de Atomiomgroep over het beheersmodel op het niveau van eerste aanleg*. Opgevraagd op 31 oktober, 2011, via http://www.hrvj.be/doc/divers/20100310_WG_N.pdf.

Champ, P.A. (2003). *A Primer on Nonmarket Valuation*. Boston-Dordrecht-London: Kluwer Academic Publishers.

Chatterjee, S., & Hadi, A.S. (2006). *Regression analysis by example*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

College van Procureurs-Generaal. (2010). *Omzendbrief nr. COL 12/2010 van het College van Procureurs-Generaal bij de Hoven van Beroep*. Brussel. Opgevraagd op 24 augustus, 2011, via <http://www.elfri.be/sites/default/files/gerechtelijke%20achterstand%20col%2012-2010.pdf>.

College van Procureurs-Generaal. (2010). *Richtlijn inzake de strijd tegen de gerechtelijke achterstand, de beheersing en bewaking van het gerechtelijk onderzoek en de doorlooptijden*. Brussel. Opgevraagd op 24 augustus, 2011, via <http://www.elfri.be/sites/default/files/gerechtelijke%20achterstand%20col%2012-2010.pdf>.

Commissie Burger, Recht en Samenleving. (2001). *Het recht van de mensen*. Opgevraagd op 11 november, 2011, via http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/Files/NL/PUB_1254_Het_recht_van_de_mensen.pdf.

Commissie Modernisering voor de Rechterlijke Orde. (2008). *Analyse evolutie toebedeling middelen aan de rechterlijke orde. 1995-2007*. Opgevraagd op 12 augustus, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/budget_1995_2007_NL.pdf.

Conferentie van de Jonge Balie Oudenaarde. (z.d.). *De redelijke termijn. Begrip, oorsprong, gebied, sanctie en illustratie*. Oudenaarde. Opgevraagd op 5 oktober, 2011, via http://www.jongebalieoudenaarde.be/Documenten/REDELIJKE_TERMIJN.pdf.

Cox, C. (2003). De oprit naar de file verbreden [Elektronische versie]. p501. *Jura falconis*, 40(2).

Cromheecke, M. (2000). *Tuchtrecht*. Antwerpen: Maklu.

De Beir, T. (2010). The "sense of urgency" van Justitie in België. *Nederlands-Vlaams tijdschrift voor Mediation en conflictmanagement*. 14.

De Brucker, K., Verbeke, A., & Winkelmanns, W. (1998). *Sociaal-economische evaluatie van overheidsinvesteringen in transportinfrastructuur. Kritische analyse van het bestaande instrumentarium. Ontwikkeling van een eclectisch evaluatie-instrument*. Leuven-Apeldoorn: Garant.

De Clerck, S. (2009). *Oriëntatienota: het gerechtelijk landschap. Naar een nieuwe architectuur voor Justitie*. Opgevraagd op 13 oktober, 2011, via http://www.moniteur.be/nl_htm/rechterlijke_orde/h-g-l/orientatienota.pdf.

De Clerck, S. (z.d.). *Wegwerken gerechtelijke achterstand*. Opgevraagd op 11 oktober, 2011, via <http://www.stefaandeclerck.be/nl/gerechtelijke-achterstand/59>.

De Keyser, P., & Van Obberghen, O. (1998). *Hervormingen in het gerechtelijk privaatrecht* [Elektronische versie]. p97. *Jura falconis*, 35(1).

De Neve, E. (z.d.). *Termijn om hoger beroep in te stellen*. Opgevraagd op 1 december, 2011, via <http://www.elfri.be/termijn-om-hoger-beroep-te-stellen>.

De Pauw, W. (2009). *Justitie onder invloed. Belgen en vreemdelingen voor de correctionele rechtbank in Brussel: 8 jaar straftoemeting in drugszaken*. VUBPRESS: Brussel.

De Pelsmacker, P., & Van Kenhove, P. (2006). Marktonderzoek. Pearson Education Benelux

De Staercke, J. (2002). Algemene beginselen van behoorlijk burgerschap. Naar een wederkerig bestuursrecht. [Elektronische versie]. *Jura falconis*, 38(4).

Den Boer, D., Bouwman, H., Frissen, V., & Houben, M. (2005). Methodologie en statistiek voor communicatie-onderzoek. Mechelen: Kluwer.

Depré, R., & Hondeghem, A. (z.d.). De hertekening van het gerechtelijk landschap. Opgevraagd op 13 oktober, 2011, via http://soc.kuleuven.be/io/ned/vorming/studiedag/presentatie/20090526_Depre_Hondeghem.pdf.

Dienst voor het Strafrechtelijk beleid. (2006). *De procureurs des Konings aan het woord: evaluatieonderzoek zonale veiligheidsplannen*. Maklu-Uitgevers: Antwerpen

Dijkshoorn, W. (2010). *Overschrijding van de redelijke termijn: moet de burgerlijke rechter het EHRM of de bestuursrechter volgen?* Nederlands juristenblad.

DTLR. (2002). *Economic Valuation with Stated Preference Techniques. Summary Guide*. Londen. Opgevraagd op 17 december, 2011, via <http://www.communities.gov.uk/documents/corporate/pdf/146871.pdf>.

Erdman, F., & de Leval, G. (2004) *Justitiedialogen*. p141. Opgevraagd op 12 juli, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/Justitie_dialogen_NL.pdf.

Federale Overheidsdienst Justitie. (2010). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken. Gegevens 2000-2009*. Opgevraagd op 11 maart, 2012, via http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/239.pdf.

Federale Overheidsdienst Justitie. (z.d.) *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken. Gegevens 2006*. Opgevraagd op 16 maart, 2012, via http://www.moniteur.be/nl_htm/informatie/statistiek/docs/Publicatie%20Vrederechten%202006%20NL.pdf.

Federale Overheidsdienst Justitie. (z.d.) *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken. Gegevens 2007*. Opgevraagd op 16 maart, 2012, via http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/315.pdf.

Federale Overheidsdienst Justitie. (z.d.) *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken. Gegevens 2008*. Opgevraagd op 16 maart, 2012, via http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/293.pdf.

Federale Overheidsdienst Justitie. (z.d.) *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken. Gegevens 2009.* Opgevraagd op 16 maart, 2012, via http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/350.pdf.

Federale Overheidsdienst Justitie. (z.d.) *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken. Gegevens 2010.* Opgevraagd op 16 maart, 2012, via http://www.moniteur.be/img_publications/pdf/350.pdf.

Federale Overheidsdienst Justitie, Federaal wetenschapsbeleid, Katholieke Universiteit Leuven, & Universit  de Liège. (2007). *Haalbaarheidsstudie naar een werklasmeeinstrument voor de zetel.* Opgevraagd op 10 oktober, 2011, via http://www.belspo.be/belspo/home/publ/pub_ostc/AP/rAP25sum_nl.pdf.

Federale Overheidsdienst Justitie. (2011). *Kerncijfers van de gerechtelijke activiteit. Gegevens 2000-2010.* Opgevraagd op 16 maart, 2012, via http://www.moniteur.be/nl_htm/informatie/statistiek/docs/kerncijfers_2000-2010_nl.pdf.

Feteris, M.W.C. (2002). *Fiscale bestuurlijke boetes en het recht op een behoorlijk proces.* Deventer: Kluwer.

Field, A. (2000). *Discovering statistics using SPSS for Windows.* Thousand Oaks: SAGE publications Inc.

Fijnaut, C., & Van Daele, D. (1999). *De hervorming van het openbaar ministerie.* Universitaire pers Leuven: Leuven.

Freeman, A.M. (2003). *The measurement of environmental and resource values: theory and methods.* Washington: RFF Press book.

George, C.S.W., & Charman, L.J. (2003). *Regression analysis: modeling & forecasting.* New York: Graceway Publishing Company, Inc.

GfK Significant. (2010). *Rapport Justitiebarometer 2010.* Opgevraagd op 27 oktober, 2011, via http://www.belgium.be/nl/publicaties/publ_Justitiebarometer-2010.jsp.

Goethals J., Doutrelepont, R., Fincoeur, B., Kellens, G., Parmentier, S., Sima ys, C., Wyseur, L., Van Aerschot, G., & Vervaeke, G. (2005). *Justitie in vraag gesteld: een kwalitatieve benadering vetrekkende vanuit de "Justitiebarometer".* Academiapress: Gent.

Gujarati, D.N. (2003). *Basic Econometrics.* McGraw-Hill Higher Edition.

Hannes, P. (2006). *Over deskundigen en termijnen. Heden en toekomst.* Opgevraagd op 29 augustus, 2011, via <http://www.kgso-ceja.be/tijdschrift/32-2007-art2NL.pdf>.

Hof van Beroep Antwerpen. (z.d.). *Beknopt jaarverslag 2009*. Opgevraagd op 12 maart, 2012, via <http://www.juridat.be/beroep/antwerpen/organisatie/zetel/activiteitenverslag/activiteitenverslag2010.pdf>.

Hof van Beroep Brussel. (z.d.). *Werkingsverslag 2010*. Opgevraagd op 11 maart, 2012, via http://www.cass.be/beroep/brussel/images/verslag_2010.pdf.

Hof van Beroep Gent. (2011). *Werkingsverslag 2011 – kalenderjaar 2010. Verklarende nota*. Opgevraagd op 12 maart, 2012, via <http://www.juridat.be/beroep/gent/images/Werkingsverslag%202011.pdf>.

Hof van Cassatie. (2011). *Hof van Cassatie van België. Jaarverslag 2010*. Opgevraagd op 11 maart, 2012, via <http://www.cass.be/beroep/antwerpen/zetel/werking/activiteitenverslag2010.pdf>.

Hof van Cassatie. (2008). *Jaarverslag van het Hof van Cassatie van België*. Opgevraagd op 10 augustus, 2011, via <http://www.cassonline.be/uploads/58/cass2008nl.pdf?PHPSESSID=9229d3f7bbe696b9c8744fe78ab31d8e>.

Hoge Raad voor de Justitie. (z.d.). *Activiteiten*. Opgevraagd op 15 oktober, 2011, via <http://www.csj.be/nl/index.htm>.

Hoge Raad voor de Justitie. (2008) *Audit van het Hof van Beroep te Brussel (in toepassing van artikel 259bis-17§1 van het gerechtelijk wetboek)*. Opgevraagd op 28 oktober, 2011, via http://www.hrj.be/doc/other/Audit_HVB_BXL.pdf.

Hoge Raad voor de Justitie. (2000). *Advies vanwege de Hoge Raad voor de Justitie*. Opgevraagd op 4 oktober, 2011 via <http://www.hrj.be/NL/acti/..%5Cdownload%5Cavis0001cn.pdf>.

Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtigde achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant.

Hoge Raad voor de Justitie. (2010). *Persconferentie: "Hervorming Justitie – Een krachtige uitnodiging tot politieke actie"*. Brussel. Opgevraagd op 19 oktober, 2011, via http://www.projustitia.be/N-12-17-INFO-14-Hoge%20Raad%20_Justitie_%20Persmap_%20digitaal-22.03.2010.pdf.

Hoge Raad voor de Justitie. (2008). *Project hertekenen van de rechterlijke organisatie. Tussentijds rapport. Stand van zaken op 4 september 2008*. Opgevraagd op 2 november, 2011, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/hertekenen_rechterlijke_organisatie_NL.pdf.

Instituut voor de Overheid, K.U. Leuven. (2007). *Haalbaarheidsstudie naar een werklustmeetinstrument voor de zetel*. Opgevraagd op 21 oktober, 2011, via http://www.vbsw-bpsm.be/pdf/faisabilite_mesure_siege.pdf.

Instituut voor de Overheid, & Federaal Wetenschapsbeleid. (2006). *Profiel van de "administratieve manager" in de context van verzelfstandiging binnen Justitie. Samenvatting 31/08/2006*. Opgevraagd op 23 oktober, 2011, via http://www.belspo.be/belspo/home/publ/pub_ostc/AP/rAP06r_nl.pdf.

Jansen, A.M.L. (2000). *De redelijke termijn met name in het bestuursrecht*. Tilburg: Katholieke Universiteit Brabant.

Jo Vandeurzen. (2009). *Beleidsverklaring van de Minister van Justitie Jo Vandeurzen. 2009*. Opgevraagd op 29 augustus, 2011, via http://assets.rug.be/img_art/site/images/68B7A235-A716-430D-82DE-D46F41CDF4A1.pdf.

Jongbloed, A.W. (2005). *Burgerlijk procesrecht praktisch belicht*. Deventer: Kluwer.

Kamer van arbitrage en bemiddeling vzw. (z.d.). *Definities: arbitrage & bemiddeling*. Opgevraagd op 8 november, 2011, via <http://www.arbitrage-mediation.be/info-definities-nl.htm>.

Keirsmakers, A. (2008, 14 september). *De Rechtsplegingsvergoeding als grendel op Justitie. De Tijd*, opgevraagd op 26 augustus, 2011, via <http://www.liberales.be/essays/Justitiiegrendel>.

Koninklijk besluit tot bepaling van de bevolking van de gerechtelijke kantons. (2007). B.S. 31 januari 2007.

Lamon, H. (2008). *De kwaaië tante Justitie: over recht en rechters voor de burger*. Brugge: die Keure.

Lawson, R.A., Teuben, K. (2004). *De redelijke termijn in het Nederlands burgerlijk procesrecht*. In: *Termijnen*. Deventer: Kluwer.

Liga voor mensenrechten. (2007). *EHRM geeft de nieuwe regering huiswerk*. Opgevraagd op 7 november, 2011, via http://www.mensenrechten.be/main.php?item_content=7007.

MacClave, J.T.M., Benson, P.G., & Sincich, T. (2007). *Statistiek: een inleiding voor het hoger onderwijs*. Amsterdam: Pearson Education.

Marneffe, W. (2011). *Time is money. Een rechtseconomische analyse van wachttijd van vergunningsstelsels*.

Meersman, H. (2001). *Luchtvervoer in België en Nederland: verdere expansie of grenzen aan de groei?* Leuven-Apeldoorn: Garant.

Mitchell R.C., & Carson R.T. (1981). *Using surveys to value public goods: the contingent valuation method.* Washington: Resources for the future.

Opdebeek, I., Van Damme, M., e.a. (2006). *Beginselen van Behoorlijk Bestuur.* Brugge: Die Keure.

Orde van de Vlaamse Balies. (2008). *Advies. Hertekening van de gerechtelijke organisatie.* Brussel. Opgevraagd op 29 oktober, 2011, via <http://www.advocaat.be/UserFiles/Positions/STANDPUNT%20OVVB%20HERTEKENING%20GERECHTELIJKE%20ORGANISATIE%207%20MEI%202009.pdf>.

Orde van Vlaamse Balies. (2006). *Advocaten als plaatsvervangende rechters. Vlaamse advocaten weigeren bijdrage aan gerechtelijke achterstand.* Standpunt van de Orde van Vlaamse Balies. Brussel. Opgevraagd op 26 augustus, 2011, via <http://www.advocaat.be/UserFiles/PressItems/Persbericht%20plaatsvervangende%20rechters%2015%2002%2006.pdf>

Orde van Vlaamse Balies. (2010). *Reglement inzake permanente vorming.* B.S. 10 september 2010. Art 1.

Raad van State. (z.d.). *Jaarverslag 2009-2010.* Opgevraagd op 13 november, 2011, via www.raadvst-consetat.be/?action=doc&doc=915.

Raes, K. (2003). *Tegen betere wetten in. Een ethische kijk op het recht.* Gent: Academia Press.

Rekenhof. (2004). *De administratieve behandeling van bezwaarschriften inzake directe belastingen. Opvolgingsaudit. Verslag van het Rekenhof aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers.* Brussel. Opgevraagd op 23 augustus, 2011, via www.ccrek.be/docs/Reports/2008/2008_19_Bezwaarschrift_N.pdf.

RIVM. (2001). *Een schatting van de baten van geluidsmaatregelen.* Bilthoven. Opgevraagd op 17 december, 2011, via <http://rivm.openrepository.com/rivm/bitstream/10029/9671/1/715120004.pdf>.

Rossem, R. (2007). *Multivariate analyse voor sociale wetenschappen: logistische regressie.* Gent: Academia Press.

Sekaran, U. (2003). *Research methods for business: A skill building Approach.* New Jersey: John Wiley and Sons.

Siero, F.W., Huisman, M., & Kiers H.A.L. (2009). *Voortgezette regressie- en variantieanalyse.* Springer Uitgeverij.

Smits, J., & Edens, R. (2006). *Onderzoek met SPSS en Excel*. Pearson Education Benelux.

Speybrouck, J. (2007). *Recht: principes en praktijk*. Academia Press: Gent.

Taelman, M. (2008). *Schriftelijke vraag nr. 4-285*. Senaat, Brussel. Opgevraagd op 26 augustus, 2011, via <http://www.senate.be/www/?MIval=/Vragen/SchriftelijkeVraagPrint&LEG=4&NR=285&LANG=fr>.

Tollenaere, V. (z.d.) *Wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand*. Opgevraagd op 23 augustus, 2011 via www.fransbaert.be/upload/wet%20ger.%20achterstand2.doc.

Transparency International. (2010). *Corruptie: "onontvankelijk wegens verjaring?"*. p1. Opgevraagd op 30 augustus, 2011, via http://www.transparencybelgium.be/fileadmin/templates/docs/Material/Statutes_of_limitations/Corruptie_ontvankelijk_wegens_verjaring.pdf.

Van Bogaert, V. (2005). *De Rechter beoordeeld. Over aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid in civiel- en staatsrechtelijk perspectief*. Antwerpen: Maklu.

Van den Wyngaert, C. (2006). *Strafrecht, strafprocesrecht & internationaal strafrecht*. Antwerpen: Maklu.

Van der Werff, R.C. (2008). *Verbintenissenrecht*. Mechelen: Kluwer.

Van Mierlo, J., & Macharis, C. (2005). *Goederen- en Personenvervoer. Vooruitzichten en breekpunten*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Vandeurzen, J. (2009). *Beleidsverklaring van de Minister van Justitie*. Opgevraagd op 23 augustus, 2011, via http://assets.rug.be/img_art/site/images/68B7A235-A716-430D-82DE-D46F41CDF4A1.pdf.

Verbruggen, F. (2008). *Recente ontwikkelingen in het strafrecht*. Groep De Boeck NV: Brussel.

Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden.

Verougstraete, I., De Swaef, M., Lecroart P., & Lierman, S. (2008). *Jaarverslag van het Hof van Cassatie van België*. Opgevraagd op 10 augustus, 2011, via <http://www.cassonline.be/uploads/58/cass2008nl.pdf?PHPSESSID=9229d3f7bbe696b9c8744fe78ab31d8e>.

Verwilghen, M. (2008). *Schriftelijke vraag nr. 4-688*. Senaat, Brussel. Opgevraagd op 26 augustus, 2011, via <http://www.senat.be/www/?MIval=/Vragen/SchriftelijkeVraagPrint&LEG=4&NR=688&LANG=fr>.

VOBA. (z.d.). Arbitrage. Opgevraagd op 8 november, 2011, via <http://www.voba.be/Page.aspx?PID=2030&mIDa=1847&lid=1>

Wet houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de hoven van beroep. (1997). B.S. 13 augustus 1997.

Wet strekkende tot de bespoediging van de procedure voor het Hof van Cassatie. (1997). B.S. 25 juni 1997.

Wet tot aanvulling van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de benoeming van toegevoegde rechters . (1998). B.S. 20 februari 1998.

Wet tot instelling van het college van procureurs-generaal en tot instelling van het ambt van nationaal magistraat. (1997). B.S. 30 april 1997.

Wet tot vaststelling van een tijdelijke personeelsformatie van raadsheren teneinde de gerechtelijke achterstand bij de hoven van beroep weg te werken. (2001). B.S. 8 december 2001.

Wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand. (2007). B.S. 12 juni 2007.

Wiarda, G.J. (1970). *Algemene beginselen van behoorlijk bestuur in het Nederlandse recht*. T.B.P.

Bijlagen

Bijlage 1

In 2001 probeerde de werkgroep gerechtelijke achterstand van de Hoge Raad voor de Justitie een beeld te vormen van de gerechtelijke achterstand bij de Belgische rechtbanken. De achterstand wordt beoordeeld aan de hand van twee definities: een fixatietermijn van meer dan vier maanden (hier beoordeelt men de achterstand aan de hand van de tweede fase van de burgerlijke procedure) en een termijn van beraad langer dan drie maanden (hier beoordeelt men de achterstand aan de hand van de derde fase van de burgerlijke procedure). Omdat deze cijfers niet beschikbaar zijn, stelde de werkgroep een vragenlijst op dat naar de rechtbanken werd verstuurd. Omdat de fixatietermijnen niet worden geregistreerd, vroeg de vragenlijst naar de termijn waarbinnen het betrokken rechtscollège zeker een rechtsdag kan geven voor een zaak. De fixatietermijnen uit deze bevraging zijn bijgevolg enkel een momentopname. De datum van het beraad en de uitspraak wordt normaal gezien in alle Rechtbanken van Eerste Aanleg bijgehouden. Bijgevolg zouden deze Rechtbanken moeten weten bij hoeveel zaken het beraad meer dan drie maanden duurde. Uit de praktijk blijkt dat dit niet altijd nauwkeurig gebeurt, dus de beoordeling van de achterstand aan de hand van de termijn van beraad moet ook met voorzichtigheid gebeuren. Voor de Hoven van Beroep zouden deze cijfers wel correct moeten zijn, omdat zij beschikken over statistische programma's met ingebouwde controlemomenten.²³⁶

De werkgroep besluit dat de Vrederechters zelden een achterstand hebben. In enkele kamers is er wel een kleine achterstand te zien, maar die is vaak te wijten aan uitzonderlijke omstandigheden (bv. een langdurig zieke rechter). Enkel in het ressort Brussel zijn er kantons waarbij de fixatietermijn vier maanden overschrijdt. Als we kijken naar de achterstand in het beraad, zien we dat er alleen in Geel een achterstand bestaat.

Ook de meeste Rechtbanken van Koophandel doen het goed. Zeven van de 23 rechtbanken hebben kamers waarbij de fixatietermijn langer duurt dan 4 maanden. De termijn van beraad wordt maar in enkele kamers overschreden. Indien er toch een achterstand is, is dat vaak wanneer de rechtszaak wordt voorgezeten door een plaatsvervangend rechter.

De Arbeidsrechtbanken en Arbeidshoven worden ook niet geconfronteerd met een achterstand volgens de werkgroep. Zowel de fixatie als het beraad gebeurt binnen een aanvaardbare termijn.

Bij de Rechtbanken van Eerste aanleg zien we vaker een achterstand. De fixatietermijn werd door de werkgroep voor de Rechtbanken van Eerste Aanleg per aard van de zaak berekend. Deze cijfers worden hier niet opgenomen, maar we geven wel mee dat de fixatietermijn bij een groot deel van de rechtbanken wordt overschreden. Voor bepaalde zaken (bijvoorbeeld kortgeding zaken en jeugdzaken) is de fixatietermijn echter eerder kort. Ook bij het beraad kent een groot deel van de rechtbanken een achterstand.

---

²³⁶ Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant.

Tabel 1: Fixatietermijn en termijn van beraad bij de Vredegerechten van het ressort Antwerpen.

Kanton	Fixatietermijn (in weken)		Aantal zaken waarbij termijn van beraad > 3 maanden	
	Minimum	Maximum	2001	2002
Eerste kanton Antwerpen ²³⁷				
Tweede kanton Antwerpen	3	6	0	0
Derde kanton Antwerpen	1	1	0	0
Vierde kanton Antwerpen		13	0	0
Vijfde kanton Antwerpen	3	3	0	0
Zesde kanton Antwerpen	3	4	0	0
Zevende kanton Antwerpen	3	5	0	0
Achtste kanton Antwerpen ²³⁸				
Negende kanton Antwerpen	1	5	0	0
Tiende kanton Antwerpen	1	4	0	0
Elfde kanton Antwerpen ²³⁹				
Twaalfde kanton Antwerpen	2	4	0	0
Kanton Boom	1	7	0	0
Kanton Brasschaat	4	13	0	0
Kanton Kapellen	3	6	0	0
Kanton Kontich	2	2	0	0
Kanton Schilde	2	5	0	0
Kanton Zandhoven	1	4	0	0
Kanton Heist-op-den-Berg	4	4	0	0
Kanton Lier	1	4	0	0
Kanton Willebroek	/ ²⁴⁰	/	/	/
Kanton Arendonk	2	2	0	0
Kanton Geel	2	4	66	328 ²⁴¹
Kanton Herentals	/	3	0	0
Kanton Hoogstraten	6	9	0	0
Kanton Mol	2	4	0	0
Kanton Turnhout ²⁴²				
Kanton Beringen	2	4	0	0
Eerste kanton Hasselt	6	6	0	0
Tweede kanton Hasselt	3	20	0	0

²³⁷ Antwoordt dat de gegevens niet kunnen gegeven worden.

²³⁸ Antwoordt dat onmiddellijk een rechtsdag kan verkregen worden, desnoods door het houden van een bijkomende zitting.

²³⁹ Antwoordt enkel geen achterstand te hebben.

²⁴⁰ Antwoordt dat wettelijke termijn wordt toegepast.

²⁴¹ Een reden voor deze achterstand wordt niet opgegeven er werd s

²⁴² Geeft geen cijfers.

Kanton Houthalen-Helchteren	1	1	0	0
Kanton Neerpelt-Lommel		4	0	0
Kanton Sint-truiden ²⁴³				
Kanton Bilzen	1	3	0	0
Kanton Borgloon	2	4	0	0
Kanton Bree	3	5	0	0
Kanton Genk ²⁴⁴				
Kanton Maaseik	4	11	0	0
Kanton tongeren-Voeren zetel: Tongeren	²	3	0	0

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p19-20)

Tabel 2: Fixatietermijn en termijn van beraad bij de Vredegerechten van het ressort Gent.

Kanton	Fixatietermijn		Aantal zaken waarbij termijn van beraad > 3 maanden	
	Minimum	Maximum	2001	2002
Eerste kanton Aalst	16	32 ²⁴⁵	0	0
Tweede kanton Aalst	6	6	0	0
Kanton Beveren	3	11	0	0
Kanton Dendermonde-Hamme	13	17	0	0
Kanton Lokeren	/ ²⁴⁶	/	0	0
Kanton Ninove	4	17	0	0
Eerste kanton Sint-Niklaas	/ ²⁴⁷	/	0	0
Tweede kanton Sint-Niklaas	3	6	0	0
Kanton Eeklo ²⁴⁸	/	/	/	/
Eerste kanton Gent	6	6	0	0
Tweede kanton Gent	2	4	0	0
Derde kanton Gent	/	4	1	10 ²⁴⁹
Vierde kanton Gent	4	9	0	0
Vijfde kanton Gent	4	9	0	0

²⁴³ Antwoordt dat er geen achterstand is.

²⁴⁴ Antwoordt dat er geen achterstand is.

²⁴⁵ Gerechtelijk verlof inbegrepen.

²⁴⁶ Antwoordt dat een rechtsdag steeds binnen de wettelijke termijn kan worden gegeven en dat de zaken ter zitting kunnen behandeld worden.

²⁴⁷ Antwoordt dat alle zaken kunnen gefixeerd worden binnen de drie maanden.

²⁴⁸ Antwoordt dat zaken steeds op drie à vier maanden worden gefixeerd en dat vonnissen op gemiddeld vier weken worden uitgesproken.

²⁴⁹ Vonnissen uitgesproken door een plaatsvervangend rechter.

Kanton Zelzate ²⁵⁰	/	/	/	/
Kanton Zomergem	2	12	0	3 ²⁵¹
Kanton Geraardsbergen- Brakel, zetel Geraardsbergen	15	19	0	0
Kanton Ronse	6	6	8	0
Kanton Zottegem-Herzele	6	11	0	0
Eerste kanton Brugge	4	8	/	/
Tweede kanton Brugge ²⁵²	4	26	0	0
Derde kanton Brugge ²⁵³	/	/	/	/
Vierde kanton Brugge	1	17	0	0
Eerste kanton Oostende	2	8	0	0
Tweede kanton Oostende	1	4	0	0
Kanton Tielt	2	8	0	0
Kanton Torhout	5	5	0	0
Eerste kanton Ieper	5	10	0	0
Kanton Wervik	3	4	0	0
Kanton Harelbeke	/ ²⁵⁴	/	/	/
Kanton Izegem	4	13	0	0
Eerste kanton Kortrijk	13	17	0	0
Tweede kanton Kortrijk	12	14	30	0
Kanton Menen		17	0	0
Kanton Roeselare	4	5	0	0
Kanton Waregem	5	19	0	0
Kanton Diksmuide	4	8	0	0
Kanton Veurne-Nieuwpoort, zetel Veurne	3	11	0	0
Kanton Veurne-Nieuwpoort, zetel Nieuwpoort	4	11	0	0

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p21-22)

²⁵⁰ Antwoordt dat er geen achterstand is.

²⁵¹ Vonnissen uitgesproken door een plaatsvervangend rechter.

²⁵² Antwoordt dat er tot 1 september 2001 vele zaken moesten behandeld worden waardoor er een achterstand was ontstaan. Deze achterstand zou weggewerkt zijn tegen eind 2003.

²⁵³ Antwoordt dat de meeste zaken op vaste datum worden uitgesteld, en indien nodig kan dit op 1 week.

²⁵⁴ Antwoordt dat fixaties steeds verleend worden op de vroegste dag waarop een rechtsdag kan worden bepaald.

Tabel 3: Fixatietermijn en termijn van beraad bij de Vredegerechten van het ressort Brussel.

Kanton	Fixatietermijn		Aantal zaken waarbij termijn van beraad > 3 maanden	
	Minimum	Maximum	2001	2002
Kanton Eigenbrakel	4	6	0	0
Kanton Tubeke	3	4	0	0
Tweede kanton Waver	5	6	0	0
Eerste kanton Anderlecht	12	12	0	3 ²⁵⁵
Tweede kanton Anderlecht	1	12	0	0
Kanton Oudergem	5	9	0	0
Eerste kanton Brussel	36	36 ²⁵⁶	0	0
Derde kanton Brussel	8	13	0	0
Vierde kanton Brussel	6	19	/ ²⁵⁷	/
Vijfde kanton Brussel	3	26 ²⁵⁸	0	0
Zesde kanton Brussel	4	6	0	0
Kanton Etterbeek	4	4	0	0
Kanton Vorst	4	8	12	6
Kanton Elsene	26	26	0	0
Kanton Jette	2	8	0	0
Kanton Sint-Joost-Ten-Noode	4	13	3	10 ²⁵⁹
Tweede kanton Schaarbeek	5	10	0	0
Kanton Ukkel	18	31 ²⁶⁰	4	1
Kanton Sint-Pieters-Woluwe	5	17	0	0
Kanton Asse	3	6	/ ²⁶¹	/
Kanton Grimbergen	2	4	0	0
Kanton Halle	1	3	0	0
Kanton Herne-Sint-Pieters-Leeuw	4	7	0	0
Kanton Kraainem-Sint-Genesius-Rode, zetel Kraainem	/ ²⁶²	/	0	0
Kanton Lennik	5	9	0	0
Kanton Meise	7	12	0	0
Kanton Overijse-Zaventem	4	6	0	0
Kanton Vilvoorde	8	15	0	0

²⁵⁵ Vonnissen uitgesproken door een plaatsvervangend rechter.

²⁵⁶ Gerechtelijk verlof inbegrepen.

²⁵⁷ Niet beantwoord.

²⁵⁸ Gerechtelijk verlof inbegrepen.

²⁵⁹ Wegens gezondheidsredenen van de vrederechter.

²⁶⁰ Gerechtelijk verlof inbegrepen.

²⁶¹ Niet beantwoord

²⁶² Antwoordt dat de rechtsdag wordt bepaald op de eerstvolgende zitting

Kanton Aarschot ²⁶³	/	/	/	/
Kanton Diest	4	8	0	0
Kanton Haacht	6	6	0	0
Kanton Landen-Zoutleeuw	4	8	0	0
Eerste kanton Leuven	2	6	0	0
Tweede kanton Leuven ²⁶⁴	2	6	0	0
Derde kanton Leuven	/	/	/	/

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p22-23)

Tabel 4: Fixatietermijn en termijn van beraad bij de Vredegerechten van het ressort Luik.

Kanton	Fixatietermijn		Aantal zaken waarbij termijn van beraad > 3 maanden	
	Minimum	Maximum	2001	2002
Kanton Eupen	5	5	0	0
Kanton Sankt-Vith	2	4	0	0
Kanton Hamoir	3	4	0	0
Eerste kanton Hoei	5	6	0	0
Kanton Fleron	7	7	0	0
Kanton Grace-Hollogne	2	4	0	0
Kanton Herstal	6	6	0	0
Eerste kanton Luik	3	3	0	0
Tweede kanton Luik	9	9	0	
Derde kanton Luik	2	9	0	0
Vierde kanton Luik	1	2	0	0
Kanton Saint-Nicolas	2	2	0	0
Kanton Seraing ²⁶⁵			2	1
Kanton Sprimont	²⁶⁶		0	0
Kanton Borgworm	4	5	0	0
Kanton de Limbourg – Aubel, zetel de Limbourg	7	7	²⁶⁷	
Kanton Malmedy – Spa – Stavelot	9	13	0	0
Eerste kanton Verviers-Herve	4	9	0	0
Tweede kanton Verviers	4	13	0	0

²⁶³ Vragen werden niet beantwoord

²⁶⁴ Antwoordt dat enkel de openbare zitting een achterstand kent: vaststellingen voor behandeling na verzending rol kunnen slechts na 7 maanden worden gegeven, het gerechtelijke verlof inbegrepen

²⁶⁵ Antwoordt dat binnen de wettelijke termijnen een rechtsdag kan gegeven worden.

²⁶⁶ Antwoordt dat binnen de maand een rechtsdag kan gegeven worden

²⁶⁷ Antwoordt dat al de vonnissen worden uitgesproken binnen de maand

Kanton Aarlen – Messancy, zetel Aarlen	1	/ ²⁶⁸	0	0
Kanton Marche-en-Famenne- Durbuy	1	1	0	0
Kanton Vielsalm	2	7	0	0
Kanton Bastenaken- Neufchâteau	2	4	²⁶⁹	
Kantont St.-Hubert – Bouillon – Paliseul	²⁷⁰		0	0
Kanton Beauraing – Dinant – Gedinne, zetel Beauraing	2	4	8	1
Kanton Beauraing – Dinant – Gedinne, zetel Dinant	3	6	10	/
Kanton Beauraing – Dinant – Gedinne, zetel Gedinne	3	6	2	1
Kanton Ciney – Rochefort	4	4	0	0
Kanton Couvin – Phillippeville	5	8	0	0
Kanton de Florennes - Walcourt ²⁷¹				
Kanton Andenne	1	3	0	0
Kanton Fosses-la-Ville	2	3	0	6
Kanton Gembloers – Eghezée	5	9	0	0
Eerste kanton Namen	4	13	0	10
Tweede kanton Namen	²⁷²			

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p23-24)

²⁶⁸ Afhankelijk van de datum die gevraagd wordt.

²⁶⁹ Vonnissen worden uitgesproken binnen de 14 dagen en uitzonderlijk op één maand en dit geldt voor de twee zetels;

²⁷⁰ Antwoordt dat er geen achterstand is.

²⁷¹ Antwoordt dat er geen achterstand is.

²⁷² Door langdurige ziekte van de vrederechter is de vrederechter van het kanton St. Hubert – Bouillon – Paliseul tijdelijk ook hier vrederechter. Die griffie is momenteel overbelast en kan geen tijd vrijmaken om de vragenlijst in te vullen.

Tabel 5: Fixatietermijn en termijn van beraad bij de Vredegerechten van het ressort Bergen.

Kanton	Fixatietermijn		Aantal zaken waarbij termijn van beraad > 3 maanden	
	Minimum	Maximum	2001	2002
Kanton Beaumont, Chimay en Merbes-le-château, zetel Beaumont	4	8	5 ²⁷³	3 ²⁷⁴
Kanton Beaumont, Chimay en Merbes-le-château, zetel Chimay	4	8	0	0
Kanton Beaumont, Chimay en Merbes-le-château, zetel Merbes-le-château	4	8	0	4 ²⁷⁵
Kanton Binche	3	9	2 ²⁷⁶	2
Derde kanton Charleroi ²⁷⁷				
Vijfde kanton Charleroi	2	6	0	0
Kanton Châtelet	11	17	0	0
Kanton Fontaine l'Évêque	2	4	0	0
Kanton Seneffe	5	19	0	0
Kanton Thuin	3	5	0	0
Kanton Boussu	4	9	0	0
Kanton Dour-Colfontaine	2	4	0	0
Kanton Edingen-Lens	2	4	0	0
Kanton La Louvière	8	13	0	0
Eerste kanton Bergen	9	9	0	0
Tweede kanton Bergen	12	16	0	0
Kanton Zinnik	3	3	0	0
Kanton Aat-Lessen, zetel Aat	2	6	0	2
Kanton Aat-Lessen, zetel Lessen	2	6	0	0
Kanton Moeskroen Komen-Waasten	4	13	0	0
Eerste kanton Doornik	8	11	0	0
Tweede kanton Doornik	6	7	0	0

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p25-26)

²⁷³ Vonnissen uitgesproken door een plaatsvervangend rechter.

²⁷⁴ Waarvan 1 vonnis uitgesproken door een plaatsvervangend rechters.

²⁷⁵ Waarvan 1 vonnis uitgesproken door een plaatsvervangend rechters.

²⁷⁶ Vonnissen uitgesproken door een plaatsvervangend rechter.

²⁷⁷ Antwoordt dat voor dringende zaken een rechtsdag binnen de maand kan gegeven worden en voor andere zaken binnen de drie à vier maanden. Vonnissen worden nooit meer dan drie maanden in beraad gehouden.

Tabel 6: Fixatietermijn per arrondissement bij de Rechtbanken van Koophandel (december 2002).

Rechtbank van Koophandel	Fixatietermijn (in maanden)
Charleroi	1,4
Verviers en Eupen	1,6
Oudenaarde	1,6
Tongeren	1,7
Dendermonde	2
Bergen	2,5
Nijvel	2,8
Luik	2,9
Ieper	3
Veurne	3
Turnhout	3,4
Namen	3,4
Doornik	3,5
Leuven	3,5
Gent	3,8
Brussel FR	4,2
Mechelen	4,8
Hasselt	5
Kortrijk	5,2
Hoei	6
Brussel NL	6,7
Antwerpen	9,1
Brugge	14,3

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p28)

Tabel 7: Fixatietermijn per arrondissement bij de Arbeidsrechtbanken (december 2002).

Arbeidsrechtbank	Fixatietermijn (in maanden)
Ieper	1,4
Verviers en Eupen (afdeling Verviers)	1,8
Aarlen	2
Marche-en-Famenne	2
Neufchâteau	2
Kortrijk (afdeling Roeselaere)	2
Hoei	2,1
Hasselt	2,4
Verviers en Eupen (afdeling Eupen)	2,5
Veurne	2,5
Dendermonde (afdeling Aalst)	2,6

Brugge	2,7
Gent	3
Leuven	3
Tongeren	3
Mechelen	3,5
Luik	3,6
Turnhout	3,8
Oudenaarde	3,9
Kortrijk (afdeling Kortrijk)	4
Nijvel	4
Charleroi	4
Dendermonde (afdeling Dendermonde)	4,2
Brussel	4,5
Antwerpen	4,8
Bergen	6
Doornik	7,2
Dendermonde (afdeling Sint-Niklaas)	8,6

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p32)

Tabel 8: Fixatietermijn per rechtsgebied bij de Arbeidshoven (december 2002).

Arbeidshof	Fixatietermijn (in maanden)
Antwerpen (afdeling Antwerpen)	2,9
Antwerpen (afdeling Hasselt)	3,2
Gent	3,5
Luik	6

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p36)

Tabel 9: Beraadtermijn per arrondissement bij de Rechtbanken van Koophandel.

Rechtbank van Koophandel	Aantal zaken > 3 maanden in beraad	
	2001	2002
Antwerpen	92 ²⁷⁸	
Bergen	0	0
Brugge	0	0
Brussel FR	/ ²⁷⁹	
Brussel NL	44	42
Charleroi	0	0

²⁷⁸ Het betreft hier 92 zaken van één magistraat. Deze zaken werden intussen door het Hof van Cassatie onttrokken en zullen op verzoek van partijen door een andere kamer worden vastgesteld.

²⁷⁹ Mededeling dat de termijn overschreden wordt wanneer plaatsvervangende rechters een kamer voorzitten.

Dendermonde	13	23 ²⁸⁰
Doornik	0	0
Gent	3	13
Hasselt	0	0
Hoei	0	0
Ieper	0	0
Kortrijk	0	0
Leuven	0	5 ²⁸¹
Luik	48	72
Mechelen	0	4
Namen	26 ²⁸²	7 ²⁸³
Nijvel	0	0
Oudenaarde	0	1
Tongeren	0	0
Turnhout	0	0
Verviers en Eupen	0	0
Veurne	0	0

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p37)

Tabel 10: Beraadtermijn per arrondissement bij de Arbeidsrechtbanken.

Arbeidsrechtbank	Aantal zaken > 3 maanden in beraad	
	2001	2002
Aarlen	0	0
Antwerpen	0	0
Bergen	0	0
Brugge	1	0
Brussel ²⁸⁴	/	/
Charleroi	4	13
Dendermonde (afdeling Aalst)	0	0
Dendermonde (afdeling Dendermonde)	0	0
Dendermonde (afdeling Sint-Niklaas)	0	0
Doornik	0	0
Gent	0	0
Hasselt	0	0

²⁸⁰ Ten gevolge van ziekte van de beroepsmagistraat.

²⁸¹ Het betreft uitspraken van plaatsvervangende rechters.

²⁸² Het betreft uitspraken van plaatsvervangende rechters.

²⁸³ Het betreft uitspraken van plaatsvervangende rechters.

²⁸⁴ Er worden geen cijfers meegedeeld, maar er zouden wel problemen van achterstand in beraad zijn bij de plaatsvervangende rechters.

Hoei	0	0
Ieper	0	0
Kortrijk (afdeling Kortrijk)	0	0
Kortrijk (afdeling Roeselaere)	0	1
Leuven ²⁸⁵	/	/
Luik	52	9
Marche-en-Famenne	0	0
Mechelen	0	0
Neufchâteau	0	0
Nijvel	0	0
Oudenaarde	0	0
Tongeren	0	0
Turnhout	0	0
Verviers en Eupen (afdeling Eupen)	0	0
Verviers en Eupen (afdeling Verviers)	0	0
Veurne	0	0

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p38)

Tabel 11: Beraadtermijn per rechtsgebied bij de Arbeidshoven.

Arbeidshof	Aantal zaken > 3 maanden in beraad	
	2001	2002
Antwerpen	3	0
Gent	0	0
Luik	36	/ ²⁸⁶

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p39)

²⁸⁵ De vraag werd niet beantwoord.

²⁸⁶ De gegevens van 2002 waren niet beschikbaar.

Tabel 12: Beraadtermijn per arrondissement bij de Rechtbanken van Eerste Aanleg.

Rechtbank Eerste Aanleg	Aantal zaken > 3 maanden in beraad		
	2001	2002	2003
Aarlen	0	4	4
Antwerpen	0	0	0
Bergen	0	0	0
Brugge	/	/	43
Brussel FR	27	13	69
Brussel NL	274	22	113
Charleroi	40	140 ²⁸⁷	95 ²⁸⁸
Dendermonde	229	88	76
Dinant	8	8	156
Doornik	0	0	0
Eupen	5	10	20
Gent	/	/ ²⁸⁹	0
Hasselt	0	0	0
Hoei	/	/	/
Ieper	/	/ ²⁹⁰	0
Kortrijk	219	195	168
Leuven	10	10	43
Luik	30	0	0
Marche-en-Famenne	0	0	0
Mechelen	2	0	0
Neufchâteau	0	0	0
Nijvel	0	16 ²⁹¹	50 ²⁹²
Oudenaarde	109	49	8
Tongeren	/	/ ²⁹³	
Turnhout	0	0	0
Verviers	0	0	1
Veurne	0	0	36

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p40)

²⁸⁷ Wegens ziekte van een magistraat.

²⁸⁸ Wegens ziekte van een magistraat.

²⁸⁹ Geeft geen cijfers op, maar antwoordt dat de zaken die meer dan drie maanden in beraad zijn systematisch via de griffie ter kennis van de betrokken magistraat worden gebracht en door de voorzitter worden opgevolgd.

²⁹⁰ Antwoordt in 2002 dat de beraadtermijn uitzonderlijk, enkele malen per jaar, wordt overschreden.

²⁹¹ Wegens ziekte van de magistraat.

²⁹² Wegens ziekte van de magistraat.

²⁹³ Antwoordt dat er zich voor de jaren 2001 en 2002 enkele problemen stelden van achterstand in beraad in de 3de en 4de kamer. Voor de 3de kamer is dit probleem het gevolg van het inschakelen van een plaatsvervangend rechter door de langdurige onderbezetting van de rechtbank.

Tabel 13: Beraadtermijn per arrondissement bij de Hoven van Beroep.

Hof van Beroep	Aantal arresten <3 maanden in beraad					
	2001		2002		2003	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Antwerpen	705	17,96	525	13,80	662	16,01
Brussel NL	637	31,68	672	36,44	209	13,26
Brussel F	587	27,93	658	29,83	826	34,60
Gent	446	11,67	395	11,52	718	34,13
Luik	149	5,30	204	8,19	579	14,66
Bergen	129	7,60	174	10,27	198	8,38

(Bron: Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Gerechtelijke achterstand: geen noodzakelijk kwaad*. Brussel: Bruylant. p40)

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Economische analyse van bereidheid tot betalen voor een snelle behandeling van rechtzaken

Richting: **master in de toegepaste economische wetenschappen-beleidsmanagement**

Jaar: **2012**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Bielen, Samantha

Datum: **31/05/2012**